

מילי דמלכא

שיחות ומאמרים שזכינו לשמוע מאת
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עבודת חג הפסח וליל הסדר
בראש כל מועדות נשאת פסח
מהות התפילה - זעקת בני"י במצרים

יו"ל ע"י
מכון שפה ברורה
שע"י חסידי קאסוב
פסח תשפ"א לפ"ק

- אחים יקרים אחים לדעה -

הננו בזה בקריאה של חיבה לכל קוראינו ואנ"ש היקרים שיחי
שהיות ומלאכת הכתיבה, העריכה, וסידור הגליונות, שיהיו באופן נאה ויאה ומכובד עולים ממון הרבה,
וכדי להוציא את הגליון אנו צריכים את עזרת הציבור החפץ ורוצה בקיומו

אנו פנים לעזרת הציבור הושיטו ידכם והרימו את נדבת לבכם לתרום מתנה יפה ונכבדת

וההזדמנות נאותה לתרום לעילוי נשמת יקירכם אשר בוודאי תהא
לטובת נשמתם זכות הפצת דברי תורה האלו
וגם בעת שמחתכם תבוא הברכה לכם ולביתכם

והנצחתם תונצחו בתוך הקונטרסים לפרסם עושי מצוה

ובכן אלו הרוצים בהנצחה או החפצים לתרום עקב שמחה וכן מי ברצונם לתרום לעילוי נשמת

יפנו לר' מאיר גאדינגער הי"ו במס' 917-686-5892

או להתקשר ע"ד אימייל ל **toraskosov@gmail.com**

וזכות הגדול של זיכוי הרבים תעמוד לכם להתברך בכל מילי דמיטב

צדקת רבי מאיר בעל הנס - כולל קאסוב

געדעקט די הייליגע סגולה פאר
ליכט בענטשען און ביי אלע אייערע
שמחות כמנהג אבותינו ודבותינו

**לשמוע דרשות, ושיעורים שונים מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
וכן למודעות ומאורעות שונות בקרב קהילתנו הק'
יש להתקשר לקו "קול קאסוב"**

במס' 917-686-5892-2004 או במס' 917-686-5892-1810-370-72-972

כל הזכויות שמורות

להערות והארות או לקבל הגליון מדי שבוע בשבוע ע"י e-mail

יש לפנות להמערכת

במס' 917-686-5892

או אל **toraskosov@gmail.com**

להשיג הגליון בירושלים יש לפנות למס' 0533176847

נערך ונסדר ע"י:

ישר גראפיקס
347.528.6918

תוכן עניינים

עבודת חג הפסח וליל הסדרא

עבודת חג הפסח וליל הסדר בענין התעוררות הדיבור והמשכת מוחין
דגדלות ומוחין דקטנות

א - מצות והגדת לבנך וסיפור יציאת מצרים / זכירת יציאת מצרים בליל הסדר שונה מזכירתה בכל ימות השנה / לעולם ה' דברך ניצב בשמים / באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא ועניינה בעבודת התפילה / סיפור יציאת מצרים בלילה הזה מעורר את החיות הרוחנית שנתגלה ביציאת מצרים / ב - אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן / התעוררות החן והשמחה בקריאת התינוק לאביו / הקב"ה משתעשע בישראל אף במצב של ערום ועריה / ג - סוד גלות מצרים מחמת פגם אדם הראשון / המשכת נשמות קדושות בדרך של חטא ופגם / בכל שמתעורר אורות המשיח לגאלנו, הסט"א מתגברות למנוע הגאולה / עבודה קשה בחומר ובלבנים לזכך הרע ולגלות קדושת הנשמות / בפסח מקבלים הארת מגודל קדושת הנשמה / מתוך החושך אפשר לזכך חלק הרע ביגיעה רבה - מוחין דקטנות ודגדלות הנמשכים בלילי פסחים / דעו כי הוי"ה הוא האלהים / בירור ענין הגדלות והקטנות באופן הנכון והראוי / ענין ביעור חמץ והנלמד ממנו / ה - ביאור כמה נקודות במהלך ליל הסדר

אומץ גבורותיך הפלאת בפסח בראש כל מועדות נשאת פסח.... כב

התגלות השי"ת בליל הסדר בבתי בני ישראל, משרה יראתו ואהבתו
עלינו, ונותנת חיזוק בעת ניסיון בכל הזמנים

כיצד מקיים הקב"ה את מצוות 'יראת שמים' / חקירת הידיעה והבחירה / רצון השי"ת שיעבדוהו בשר ודם ולא שרפי מעלה / טוב מאד - זה יצר רע / כיצד אין זה סותר את כוונת הבריאה, מה שהקב"ה מסייע לאדם בשעת ניסיון / השי"ת יודע מה יהיו מעשי האדם בזמנים תדירים, אך בזמני ניסיון זה תלוי באדם, ואז מכח רצונו של השי"ת לבל יחטאו, מתעורר גם כח היראה בלב הלוחם לבלתי יחטא / מטרת הניסיונות ומצוות עשה טוב, שזוכים להתעלות בעילוי אחר עילוי / הטעם שהוצרך הקב"ה להעביר ריח גן עדן בעולם בעשיית פסח מצרים / מדוע עושים זכר ליציאת מצרים ולא למתן תורה, 'חץ', ירידת הקב"ה לשמוע סיפור יציאת מצרים ועניין ליל שימורים / מצרים שורש הכפירה באמונה בהשגחת ה', וגאולת ישראל לאמונת 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' / בכך שמכת בכורות הייתה יחד עם מכת ברד ופרעה לא שלחם, ורק בבוא מכת בכורות בנפרד,

תוכן עניינים

מוכח שהשי"ת שליט גם על הבחירה של פרעה / במכת בכורות הוברר שהנקודה הפנימית בלב האדם אין בה שום מום / ביאור בדרך זו לדברי יצחק אבינו להשי"ת לעתיד לבוא, פלגא עלי ופלגא עלך / הקב"ה יורד לשמוע סיפור יציאת מצרים, ומשפיע בזה השעה יראת שמים למסובין / ליל פסח הוא ליל שימורים, לפי שכשיש התגלות גדולה צריכים שמירה יירה / כל המצוות הם זכר ליציאת מצרים, שאז נשפע היראה הראשונה שקבלנו מהשי"ת ולאחריה רק באים האהבה והחכמה / לקחת מאורות החג לכל ימות השנה

מהות התפילה - זעקת בני"י במצרים.....מט

הכנה לתפילה בכח האמונה, תפילה צורך גבוה, תפילה בבחינת בית המקדש והמסתעף

א - התפילה בגלות מצרים / מלחמה בגלות הדעת והסתר האמונה / עבודת התפילה שייכת אצל כל אחד ע"י כח האמונה / התפילה צורך גבוה / התבוננות בכח התפילה הפועלת בעולמות העליונים / השכינה הקדושה היא המתפללת מתוך שפתיו של אדם / כח הדיבור הוא כח אלוקי ומצד זה יכול להתפלל / **ב. עבודת אהרן הכהן כשראה את משה במצרים** / וראך ושמח בלב, ענין החושן על לב אהרן / אהרן הכהן פועל בכל ישראל אמונה וכח התפילה / **ג. התעוררות כח האמונה בבחי' בית המקדש** / ארון הברית וכח התורה הם שורש ביהמ"ק ועי"ז מקבלים כח להתפלל / הודו לה' קראו בשמו לפני התפילה בבחינת כח הארון / **ד. כח הציצית והטלית כהכנה לתפילה** / שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם / מצות תפילין כחותם על לבך / התעלות האדם למעלה ממצבו / כל דרכי ה' הם לטובה אפילו בבחי' מלאך המות / בניצוח להיצה"ר מביא שמחה עצומה להשי"ת / ענין איוב וטעותו / **ה. שבחו של מקום כהכנה לבקשת צרכיו** / עבד שמקבל פרס מרבו / עוז וחדוה במקומו / להתאזר בגאות דקדושה שיש בכוחו להתפלל

עבודת חג הפסח וליל הסדר

עבודת חג הפסח וליל הסדר בענין התעוררות הדיבור
והמשכת מוחין דגדלות ומוחין דקטנות

א.

מצות והגדת לבנך וסיפור יציאת מצרים

שביליל חמשה עשר, תלמוד לומר
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור
זה, בשעה שיש מצה ומרור מונחים
לפניך, ואף על פי שאין לו בן, אפילו
חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת
מצרים, וכל המאריך בדברים שאירעו
ושהיו הרי זה משובח^א.

זכירת יציאת מצרים בליל הסדר
שונה מזכירתה בכל ימות השנה
ואמנם, התורה הקדושה כתבה
במקומות רבים את ענין
זכירת יציאת מצרים כיסוד מוסד
לאמונה הברורה במי שאמר והיה
העולם, וכל ישראל שמעו באזניהם
במעמד מתן תורה את דבר ה' אנכי
ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים^א, ונקבע ענין זה למצוה וחיוב

בעמדנו לפני יום טוב של פסח,
שהוא שורש כל המועדים
כלשון הפיוט 'בראש כל מועדות
נשאת פסח', ובו מתחיל ענין בחירת
ישראל להיות לעם ה' ע"י יציאתם
ממצרים באותות ובמופתים וביד
חזקה, יש להתבונן ולהעמיק בענין
המיוחד של יו"ט נעלה זה, שאינו
נמצא בשום זמן ועת.

והנה, העיקר הגדול של חג הפסח
הוא לקיים מצות והגדת
לבנך ולזכור ולספר יציאת מצרים,
וכלשון הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ז ה"א),
"מצות עשה של תורה לספר בנסים
ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים
בליל חמשה עשר בניסן שנאמר זכור
את היום הזה אשר יצאתם ממצרים,
כמו שנאמר זכור את יום השבת, ומנין

א. וכמו שביאר הרמב"ן שם, וז"ל: אנכי ה' אלהיך, הדבור הזה מצות עשה, אמר
אנכי ה', יורה ויצוה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה' והוא אלהים להם וכו' שחייבים

עבודת חג הפסח וליל הסדר

לעולם ה' דברך ניצב בשמים

ופנימיות הענין היא, כי הנה בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, וכח דיבורו של השי"ת ברא את כל העולמות וכל הנבראים והוא מקיימם ומהוה אותם בכל עת ללא הפסק. וידועים דברי הבעש"ט הקדוש זי"ע המובאים בספר התניא (שער היחוד והאמונה, פ"א) "הנה כתיב (תהלים קיט, פט) לעולם ה' דברך ניצב בשמים ופירש הבעש"ט ז"ל כי 'דברך' שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו הן 'נצבות' ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים, ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב (ישעיה מ, ח) ודבר אלהינו יקום לעולם, ודבריו חיים וקיימים לעד בוי, כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן

גמור לזכור יציאת מצרים בכל יום וכן בכמה מצוות עיקריות נאמר בהם 'זכר ליציאת מצרים', ואם כן יש להבין מהו עניינו המיוחד של זכירת יציאת מצרים בליל פסח דווקא יותר מכל הזמנים האחרים.

והפוסקים כבר הקשו קושיא זו ותירצוה בכמה אופנים², הצד השווה שבהם שבכל השנה כולה גדר המצוה הוא לזכור את יציאת מצרים בלבד, ואפשר לצאת ידי חובתה בהרהור, ואפילו הפוסקים המצריכים דיבור ממש לקיים מצות זכירת יצי"מ ס"ל שדי בדיבור והזכרה בעלמא, אבל בליל פסח החיוב הוא להרכות בסיפור ולהרחיב את הדברים כמשמעות לשון 'והגדת', שהיא הגדה וסיפור ולא דיבור בעלמא.

לעבוד אותו. ואמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי הוצאתם משם תורה על המציאות ועל החפץ, כי בידיעה ובהשגחה ממנו יצאנו משם, וגם תורה על החדוש, כי עם קדמות העולם לא ישתנה דבר מטבעו, ותורה על היכולת, והיכולת תורה על הייחוד, כמו שאמר (לעיל ט, יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ. וזה טעם אשר הוצאתיך, כי הם היודעים ועדים בכל אלה. וטעם מבית עבדים, שהיו עומדים במצרים בבית עבדים שבויים לפרעה, ואמר להם זה שהם חייבין שיהיה השם הגדול והנכבד והנורא הזה להם לאלהים, שיעבדוהו, כי הוא פדה אותם מעבדות מצרים, כטעם עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (ויקרא כה, נה), עכ"ל.

ב. בשו"ת בשמים ראש (סי' קעג) ובפמ"ג (פתיחה כוללת לקריאת שמע, אות ד) כתבו שבכל השנה יוצאים ידי המצוה אף על ידי זכירה בלב, ובליל פסח צריך דוקא הגדה בפה, ועיין שו"ת חתם סופר (או"ח סי' טו), והמהר"ם ש"ק (תרי"ג מצוות מצוה כא) וכן הפנים יפות (שמות יג, ח) כתבו שבכל השנה המצוה היא בזכירה בעלמא, ובליל פסח המצוה בסיפור, בהרחב הדברים ובהמשך הענין, וזה גדרה של הגדה, עיי"ש.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

ג

גשמית. וכמו שהארץ שם מרן בעל התניא זי"ע (בפרק ב') לבאר החילוק בזה, כי יצירת יש מיש היא משתמשת בחומר הגשמי שכבר היה קיים קודם לכן ופועלת בו רק שינוי צורה, ולכן אחר גמר היצירה יכול היוצר לסלק את ידיו והיצירה עודנה בתוקפה, מה שאין כן ביצירת יש מאין הרי קודם ליצירת דבר זה לא היה כאן כלום, ולכן מוכרח הדבר הנוצר לקבל את חיותו בכל עת מיוצרו, ואם לא כן יחזור להיות אין ואפס¹.

באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא ועניינה בעבודת התפילה

ולמרות האמור, הרי הדבר ברור שאם רצונו של האדם

היו כל השמים אין ואפס ממש, והיו כלא היו כלל, וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש, וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפי' ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש", עכ"ל.

ובאמת, דבר זה שסילוק כוח האותיות והחיות האלוקית מן הנבראים תגרום להם להיות אין ואפס ממש, זהו החילוק העצמי בין יצירת רוחניות וגשמיות, דהיינו בין יצירת יש מאין שהיא יצירה רוחנית, לבין יצירת יש מיש שהיא יצירה

ג. זה לשון קדשו שם: והנה מכאן תשובת המינים וגילוי שורש טעותם הכופרים בהשגחה פרטית ובאותות ומופתי התורה, שטועים בדמיונם הכוזב שמדמין מעשה ה' עושה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף, כי אף שידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידי הצורף, כך מדמין הסכלים האלו מעשה שמים וארץ. אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו שהוא יש מיש, רק שמשנה הצורה והתמונה מתמונת חתיכת כסף לתמונת כלי, למעשה שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו המים ונצבו כמו נד וכחומה, ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא קמו כחומה בלי ספק, אף שהטבע הזה במים גם כן נברא ומחודש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן, וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף, עאכ"ו שבהסתלקות כח הבורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש, אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו, והן הן בחי' אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו, וע"ז נאמר ואתה מחיה את כולם אל תקרי מחיה אלא מהוה, דהיינו יש מאין וכו', עכ"ל².

עבודת חג הפסח וליל הסדר

במלכות שהוא בתוך העולמות ויתגלה מלכותו, דהיינו שיכירו הכל שהוא מלך העולמות, וזהו תענוג גדול להקב"ה, ומדת המלכות הוא מצדינו ובידינו, דהיינו שאנו מכירים גדולתו ומלכותו, ואז הוא נשלם במדת מלכותו כי אין מלך בלא עם, שמחמת העם נתגלה המלכות, ויש לקודשא בריך הוא תענוג גדול מזה, עכ"ל ק.

וזה ענין עבודת התפילה, שע"י דיבור האדם בכל לב, וע"י שבח ותהילת ה' שהוא מביא בפיו בגילוי, בזה יתעורר לו אתערותא דלעילא מאד נעלה וימשיך גילוי אלוקות ואור גדול בכל העולם, כי בזה דווקא חפץ ה', שיאמר בפה מלא 'ברוך שאמר והיה העולם' ואתה מחיה את כולם, ויתגלו אותיות אמירת השי"ת והחיות אשר בה הוא מחיה את כל העולמות.

וזה סוד פסוק 'אדני' שפתי תפתח' שאומרים לפני תפילת שמו"ע, שענין בקשה זו היא שיפתח השי"ת את פיו כדי שיוכל להתפלל, והיינו שיהיה בחינת שכינה מדברת מתוך גרונו, שיעמוד בהתקשרות ודבקות חזקה באופן נעלה מאד עד שיהיה בביטול גמור ויוכל לשתף דיבורו בדבר ה' כביכול, ע"ד שביאר הרה"ק מראפשיץ (זרע קודש פר' ויגש, ד"ה ויגש אליו), וזל"ק "יתן האדם אל לבו, הנה אמרו חז"ל מנין שהקב"ה מתפלל כו' (ברכות ז, א), וזהו על דרך שאמרו חז"ל במשה שכינה מדברת מתוך גרונו תמיד (זוה"ק ח"ג רלב, א), כן כביכול

שתתגלה אליו השפעה מחיות רוחנית זאת הטמונה בכל הבריאה, צריך הוא גם כן לפעול בזה פעולה מדיליה, כי השי"ת קבע בזה חוק גדול שע"י אתערותא דלתתא יופיע ויבוא אתערותא דלעילא, ואף שבוודאי החיות הרוחנית קיימת תמיד, אבל כן רצה השי"ת שדווקא ע"י מעשה התחתונים למטה יתגלה להם חיות קדושה זאת. וזה ענין מלכות ה', כנודע כי אין מלך בלא עם, ורצה השי"ת לברוא את כל העולמות והנבראים כדי שיהיה עם שימליך אותו ועי"ז יהיה נקרא מלך.

ולך נא ראה את הדברים הנפלאים שביאר בקדשו מרן הבעש"ט זי"ע (ספר כתב שם טוב בתחילתו, "מה שאומרים לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הבוונה להביא התפארת למלכות שיתפאר הקדוש ברוך הוא עם המלכות, דהיינו המדריגה התחתונה, עולם הדיבור, שזאת המדריגה מחיה את כל העולמות כמו שאמר הכתוב (תהלים לג, ו) בדבר ה' שמים נעשו, ונאמר (נחמיה ט, ו) ואתה מחיה את כולם, והדיבור של הקדוש ברוך הוא הוא תמיד מחיה את העולמות, וכשאדם עושה מצוה, הקדוש ברוך הוא מתפאר במלכות דהיינו הדיבור שלו שהוא בתוך העולמות, ואז מביא האדם את המלכות אל הקדוש ברוך הוא, דהיינו שהקב"ה מתפאר עם עולם הדיבור, וזהו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, שיתפאר הקדוש ברוך הוא

עבודת חג הפסח וליל הסדר

ה

לכות בני ישראל, ותקבע בהם האמונה בהתחדשות גדולה, להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור.

ובספר ליקוטי מאמרים להכהן הגדול הרה"ק ר' צדוק הכהן זי"ע האריך בענין זכירת יציאת מצרים ע"י דיבור דייקא במאמר שלם (מאמר י"א שם), ומוסיף עוד שם בסוף דבריו שהדיבור של סיפור יצי"מ בליל פסח פועלת על דיבורי תורה ותפילה של האדם במשך כל השנה שיהיה להם הכח לגלות הכח האלוקי האלוקי הטמון בתוכם, וזל"ק "וזהו גם כן מצות סיפור יציאת מצרים בדיבור, כי יציאת מצרים הוא יציאת כח הדיבור להיות פועל בחיות שבדיבור, ולכך צריך להזכיר זה בדיבור בכל יום כידוע על פסוק (משלי י, לב) שפתי צדיק ידעון רצון, כי יש כח בדיבור של אותו דבר, דדברי תורה החיות של אותו דבר, וזכירת יציאת מצרים הוא החיות זה דיציאת כח הדיבור, וכאשר מזכיר זה בדיבור הוא פועל מיד כן להיות דיבורו יוצא מן הלב וכל עמל אדם לפיהו, כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין צט, ב), וזהו סמיכות גאולה לתפילה להיות פועל בתפילתו וכו', מזכיר יציאת מצרים קודם, על ידי זה זוכה לדיבור הפועל. ובליל פסח שאז הוא הזמן לזה, כל המרבה לספר הרי זה משובח, שהוא יצא ממצרים ביותר

השי"ת מתלבש בפה האדם לפעמים והקב"ה מתפלל, ולכן יאמר האדם האמת שאין אני כדאי להתפלל מצד עצמי כנ"ל, מ"מ הקב"ה ברחמיו וברוב חסדיו כשיראה שאי אפשר לי מצדי להתפלל אליו, כביכול יתלבש כנ"ל והקב"ה בעצמו כביכול יתפלל עמי", עכל"ק. ויש הרבה להאריך ביסוד זה ונתבארו הדברים במקום אחר.

סיפור יציאת מצרים בלילה הזה מעורר את החיות הרוחנית שנתגלה ביציאת מצרים

ובזה יובן עבודת הדיבור והסיפור בפה בליל פסח, כדי לעורר את האור הגדול של יציאת מצרים בגילוי גמור, כי ע"י דיבור זה למטה בפיהם של בני ישראל יתעוררו הדיבורים הקדושים שאמר השי"ת לכלל ישראל במצרים 'והוצאתי אתכם סבלות מצרים' ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם סבלות מצרים' (שמות ו, ו-ז) וכהנה וכהנה כל הדיבורים הקדושים שנאמרו להם לישראל, ובפרט מה ששמענו קול גדול ונורא מדבר מתוך האש 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ויתגלה אור וחיות דיבורים אלו בקרב

ד. ובמאמריו לראש השנה ביאר לן להדיא שענין זה מרומז בפסוק 'אדני' שפתי תפתח, עיי"ש בד"ה הבן יקיר.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

שאת, שיש לו כח הדיבור ביותר, ועל ידי זה פועל לו על דיבוריו שבכל השנה כפי הכח דסיפור יציאת מצרים שלו, עכל"ק.

ב.

אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן

והנה, דיבור זה של ליל פסח יש בו עוד ענין עמוק ונעלה, השייך בעיקר לענין התחדשות הראשית ויציאת כלל ישראל ממצרים להיות לעם להשי"ת.

והענין יבואר בהקדם ביאורו הידוע של מרן בעל התניא זי"ע (לקוטי תורה, צו) שאכילת מצה בליל פסח היא בבחי' אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן' (כרות מ, א), ונעתיק קצת מלשון קדשו בזה' "וע"פ הקדמה הנ"ל יובן ג"כ בענין מצות אכילת מצה בחג הפסח דמבואר בזהר ויצא קנ"ז: דכמו שבהשכלת גשמיות אין התינוק יודע ומשכיל כלום עד שמועם לחם וכמבואר המעם למעלה. כך בצאת ישראל ממצרים לא ידעו להשכיל גדולת ה' עד שאכלו מצה שהיא בחי' לחם היוצא מן הארץ העליונה. שעל מוצא פי ה' הנמשך בלחם זה יהיה האדם והנפש אלקית לידע ולהכיר את מי שאמר והיה העולם. וכמו שנמשך חיות סתם לנפש השכלית מלחם גשמי כנ"ל. כך נמשך מאכילת מצה בפסח חיות לדעת הנפש האלקית.

והענין כי החמץ הוא בחי' הגבהה והתנשאות שתופח ועולה ומגביה א"ע, משא"כ מצה שאין בה שום הגבהה, וכמ"כ בעבודת ה', חמץ הוא בחי' התנשאות וגסות הקליפה משא"כ מצה בחינת שפלות והכנעה בבחי' בטל רצונך. והנה ידוע דבגלות מצרים היו ישראל מקושרים מאד למטה והיה שכלם ומדותם בבחי' המיצרים וגבולים גשמיות העולם הגורמים להיות יש ונפרד כו', ועיקר יצ"מ הוא ע"י שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים שהוא בחי' אור א"ס ב"ה שלמעלה מסדר ההשתלשלות שעיי"ז נמשך בהם בחי' הביטול וכמאמר ובמורא גדול זו גילוי שכינה וע"י ביטול ויראה עילאה זו יצאו מכל המיצרים וגבולים. וכן יצ"מ בגשמיות כו' וזה היה אחר חצות לילה, אמנם נצטוו תחלה באכילת מצה קודם חצות כמ"ש בערב תאכלו מצת שהוא בחי' ביטול רצון והכנעה ושפלות הנמשך מבחי' יראה תתאה שזה הוא ההכנה והכלי לבחי' הגילוי ויראה עילאה הנמשך ונתגלה להם אחר חצות כו', וגם נק' המצה בזהר מיכלא דמהימנותא שהאמונה הוא ג"כ בחי'

והנה, דיבור זה של ליל פסח יש בו עוד ענין עמוק ונעלה, השייך בעיקר לענין התחדשות הראשית ויציאת כלל ישראל ממצרים להיות לעם להשי"ת.

והענין יבואר בהקדם ביאורו הידוע של מרן בעל התניא זי"ע (לקוטי תורה, צו) שאכילת מצה בליל פסח היא בבחי' אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן' (כרות מ, א), ונעתיק קצת מלשון קדשו בזה' "וע"פ הקדמה הנ"ל יובן ג"כ בענין מצות אכילת מצה בחג הפסח דמבואר בזהר ויצא קנ"ז: דכמו שבהשכלת גשמיות אין התינוק יודע ומשכיל כלום עד שמועם לחם וכמבואר המעם למעלה. כך בצאת ישראל ממצרים לא ידעו להשכיל גדולת ה' עד שאכלו מצה שהיא בחי' לחם היוצא מן הארץ העליונה. שעל מוצא פי ה' הנמשך בלחם זה יהיה האדם והנפש אלקית לידע ולהכיר את מי שאמר והיה העולם. וכמו שנמשך חיות סתם לנפש השכלית מלחם גשמי כנ"ל. כך נמשך מאכילת מצה בפסח חיות לדעת הנפש האלקית.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

ז

מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם שנברא העולם ממש כדכתיב אני הוי' לא שניתני עיי"ש שם עוד המשך דבריו.

והגם שדבריו מיוסדים על ענינים נשגבים ונעלים בענין עומק שורש האכילה שהוא מעלמא דתוהו, והם ענינים שהם מכבשונו של עולם ואכ"מ, עכ"ז מה שיש לנו ליקח לקח מדברותיו הק' לעבודתנו הוא, שעל אף שאין אנו השגה ודביקות הכי נעלה כלל באבינו שבשמים, עכ"ז אנו עכ"פ כאותו תינוק שיודע לקרוא לאבא שלו 'אבא' ולא יקרא לשום אדם אחר 'אבא' על אף שהוא אינו מבין כלל מה זה אבא ועומק משמעותה, עכ"ז דייקא קריאה זה של 'אבא' שהוא בא בלי טעם ודעת מעורר אהבה רבה אצל האב, כן הוא בענינינו בעבודת בוראינו בליל פסח שעל אף שאין אתנו יודע עד מה ואין לנו החשנות והדביקות הגדולות שהיתה מנת חלקם של בני ישראל בזמן המקדש וכו' עכ"ז ההכרה הזאת שלנו שיודעין וקורין להקב"ה 'אבא' מתוך הכרה שהוא ה'אבא' שלנו זהו עבודה הכי עמוקה שיש [וע"ע בהערה למטה ביאור יותר בהענין עם תוס' נופך קצת מנכרו הגדול מרן ה'צמח צדק זי"ע].

ביטול שמבטל שכלו ואינו מבקש טעם רק מאמין האמת באמונה הטהורה. ונמשך בחי' זו כנשמה ע"י מצות אכילת מצה.

והוא ע"ד שנו' לעיל ממשל שהלחם מחיה את האדם, והוא ע"ד מ"ש רז"ל שאין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום כו', דהנה ידיעת התינוק להיות קורא אבא שנמשך ונתחדש בו ע"י שמעם טעם לחם, אין ידיעה זו אצלו בבחי' הבנה וטעם ודעת נמור שהרי אינו יודע איך הוא אביו ולמה צריך לאהוב אותו ועכ"ז הוא קורא אביו ונמצא זו הקריאה הוא ההתקשרות שלו כאביו שלא ע"י טעם ודעת המושג אצלו כ"א בבחי' הכרה בלבד והוא בחי' קמנות מאד למטה מן הטעם ודעת. ומ"מ ההתקשרות הוא חזק מאד עד שנפשו קשורה מאד בנפש אביו. והיינו מפני שהדעת ההוא שנתחדש בתינוק ע"י טעם לחם שרשו משרש הלחם שהוא מעולם התהו שהוא בחי' שלמעלה מהדעת המושג כנ"ל למעלה מהחכמה כו', ולכן נמשך בבחי' שלמטה מהדעת המושג כו', וע"כ ההתקשרות חזק מאד. וכמ"כ בענין אכילת מצה דמצה שנק' בזהר מיכלא דמהימנותא שהאמונה היא ההכרה והדעת וההתקשרות בהקב"ה וכל ישראל

ה. זול"ק בספר דרך מצוותיך (מצות השבתת חמץ ואכילת מצה, ב) "והענין יובן ע"פ מאמר רז"ל אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן, והנה ענין

עבודת חג הפסח וליל הסדר

נפלא אל אביהם שבשמים, וכל המכוון בליל התקדש חג הוא לגלות ולמצוא את נקודת חן הזאת אשר כלל ישראל חביבים הם לפני השי"ת כתינוק הקורא לאביו אבא. והשי"ת משתעשע ושמח בקריאה זאת, אף שאין מונח בה שום השגה וגדלות, רק הכרה פנימית ועמוקה באביו שבשמים.

[ובאמת יש חילוק עצום בין המשל שהוא האב ואם הגשמיים,

לבין הנמשל שהוא השי"ת בענין זה, כי אל האב והאם הרי סוף סוף יגדל התינוק ויבוא להכרה האמיתית והנכונה במהות אביו ואמו, וכל השמחה וההנאה שיש להם עכשיו מקריאתו היא רק ענין זמני וכפרוודור לטרקלין. אבל כלפי השי"ת שהוא גבוה מעל גבוה כמובן, לעולם לא

ונמצא, שעיקר הענין במצה ובליל הפסח היא מצד קטנות המוחין המקשר קשר חזק מאד בפנימיותינו, שהרי כמבואר המצה היא בבחי' הדגן שאוכל התינוק ועי"ז קורא אבא, וקריאתו זאת היא בקטנות גדולה ועכ"ז היא בהתקשרות חזקה ובקריאה אמיתית לאביו שבמידה מסיימת אין כדוגמתה כלל, ועוד יתבארו הדברים בהמשך בעז"ה.

התעוררות החן והשמחה בקריאת התינוק לאביו

והנה, כשם שתינוק בקריאתו לאביו ולאמו הרי הוא מעורר בהם שמחה עצומה ותענוג גדול אשר אין לשער, כן ממש נעשה בזה הלילה עם כלל ישראל, שע"י אכילת המצה מתעורר אצלם כוח פנימי להעלות חן

קריאתו אבא ואמא אחר טעימתו טעם דגן אינו ידיעה והשגה אמיתית מהו אביו שהוא היותו מולידו וכיוצא, בהיותו חלק ממוח האב ממש, ושטבעי רחמי האב על הבן לפרנסו ולכלכלו ולהספיק כל צרכיו, כי התינוק אינו מכיר בכל זה רק קוראו אבא בלבד ואמיתות הענין הוא למעלה מדעתו והשגתו, ועכ"ז אין לומר שלא הגיע שום הכרה בדעתו, שהרי מכירו בהכרה גמורה ולא יפנה אחר זולתו, והיינו שנמשך ידיעה זו האמיתית שלמעלה מדעתו והשגתו של תינוק ונתלבשה בצמצום בדעתו והשגתו עד ששיג כוונת הענין כמו שהוא ממש למעלה מדעתו, שהרי בקריאה זו שקורא אבא יש בהעלם כל ענין האמיתי איך שהוא אביו, רק שהושפל בדעתו כפי כחו שאת וכו', והכח הזה בדגן הוא לפי ששרשו מהחכמה וכו', אלא שנשפל בגשמיות, ולזאת יש בו הכח להביא המשכת החכמה בבחי' מוחין דקטנות של התינוק כנ"ל וכו', וע"ד הקבלה זה סוד שהמצה היא מוחין דקטנות דאבא וכו', עיי"ש באריכות.

1. ועל נקודה זו אמר הנביא (ימיה לא, א-ב) כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוח להרגיעו ישראל. מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

ט

מרומם את בנו באופן שלמעלה מהשגת הבן, וכן השי"ת השפיע להם במצרים אורות גדולים מאד שלא לפי ערכם, כי כיון שגילו אצלם את הקשר הפנימי כבנים לאביהם שבשמים, שוב לא היו מוגבלים ומצומצמים לפי השגתם גרידא, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו נשאם והרימם למעלה למעלה.

ואור גדול זה מתעורר בכל פסח מחדש, וזה ענין שאלת הבן בליל הסדר וכן שאלות מה נשתנה, שיש כאן בחי' התעוררות לשאול כמו בן הקורא לאביו. ובאמת אם נתבונן נראה שאין תשובה מסודרת לכל שאלה ושאלה מדוע עושים כך ומדוע כך, כי העיקר בזה הוא התגלות נקודת הבן שאין לו שום השגה והוא קורא לאביו ושואל אותו, וע"י עצם גילוי מהות זו פונה אלינו הקב"ה עם כל פמליא דיליה, ונפתחים לנו השגות חדשות שלא לפי ערכנו כלל.

יוכל האדם להשיג אפילו אפס קצהו, ואם כן לעולם יהיה האדם בבחי' תינוק הקורא אבא, והיינו שיש כאן גילוי עצמי של בחי' נשיאת חן נצחית כתינוק הקורא לאביו ואביו משתעשע עמו, ותמיד יכול האדם ללכת בהנהגה כזאת, והבן הענין.]

הקב"ה משתעשע בישראל אף במצב של ערום ועריה

וזה מה שנאמר בפסוק הנדרש על יציאת מצרים 'ואת ערום ועריה' (יחזקאל טז, ז), והיינו שבשעת יציאת מצרים היו ישראל ערומים מן המצוות ולא היו ראויים לגאולה, והיו ממש כמו תינוק שאינו יודע אפילו לומר אבא, ונתן להם השי"ת שני דמים דם פסח ודם מילה, וע"י זה נתעורר בהם נקודת חן נשגבה בפנימיות נפשם, ומשך אותם השי"ת אליו כמו אב המשתעשע בבנו התינוק כשקורא לו אבא. ובאופן זה אזי האב בעצמו

ג.

סוד גלות מצרים מחמת פגם אדם הראשון

שנה נבחל עד שהעלה זרזי תאנים על בשרו, ובאותו זמן פירש מאשתו ויצאו ממנו ניצוצות קרי לבטלה, וניצוצות אלו היו באמת נשמות גדולות וקדושות שנתאחזו בהם הקליפות, ונתגלגלו בדור המכול ואחר כך בדור הפלגה, עד שנתגלגלו להיות נשמות

והנה, בפנימיות הדברים ידוע מה שגילה לן מרן האר"י ז"ל בסוד גלות מצרים, שנמשך הדבר מפגם אדם הראשון. כי הנה אמרו חז"ל (עירובין יח, ב) שאחר שחטא אדה"ר בחטא עץ הדעת עשה תשובה גדולה וישב בתענית מאה ושלושים

קדושת נשמה זו ושוברת את כל ההעלמות וההסתרים ואורה בוקע את כל הקלי' ומתגברת עליהם ביתר שאת ויתר עז ע"ד אור היוצא מתוך החושך, אמנם לזה צריכים מקודם זיכוך רב ועצום. ודבר זה היה באברהם אבינו שיצא מתרח שבא על אשתו נדה, וכן נשמת רבי עקיבא שהיתה מבני בניו של סיסרא, בן גרים, ויצא ע"י בעילתה של יעל אשת חבר הקיני בסיסרא, והכל בכדי לרמות את החיצונים שלא ישימו אל לבם שירדו נשמות קדושות אלו לעולם, יעו"ש באריכות.

בכל שמתעורר אורות המשיח לגאלנו, הסט"א מתגברות למנוע הגאולה

וביותר שייך זאת אצל הנשמות שעל ידם יתמשש הגאולה ויציאה מן הגלות לגמרי, אשר על זה עומדים סביבנו המקטיריגים ומסטינים, ומתאמצים לאורכה ולרוחבה, שאך זה לא יתן - שיצאו עם קדוש, מלהיות תחת ממשלתם בגלותא.

ולבן נשמת משיח שבכל דור, סובלת ומסתרבלת ביסורים וגלות שבתוך גלות. ואכן אף על דבר לידת משה רבינו גואלנו, [אשר בו כליל שני משיחין כידוע] נתהווה עם מניעות עדי עד, עד שהתפרדה החבילה של עמרם ויוכבד, והצריכה מרים להבטיח ולגלות להם, וניבאה לאביה, עתידה הוא אמי שתלד בן מושיען של

בני ישראל, ולכן היו צריכים זיכוך רב בעבודה קשה בכור הברזל במצרים, עד שנצרפו ונזדככו ויצאו מאחזית הקלי' אל הקדושה, עד כאן תוכן דברי האר"י ז"ל בפתיחתו לכוונות פסח, בקיצור נמרץ.

ובאמת יש כאן תמיהה גדולה, כי הנה כוונת אדם הראשון באותם ק"ל שנים היה לשוב בתשובה שלימה על הפגם הגדול שגרם באכילת עץ הדעת, ולמעשה נמצא שעוד הוסיף פגם על פגמו והוריד נשמות גדולות וקדושות אל הקלי', ואמאי עשה לו ה' ככה, ולמה לא גילה לו השי"ת אב הרחמים שאינו הולך בדרך הנכונה, ונתן לו להתענות כמעט בחינם ק"ל שנה, כדי שאחר כל זה עוד יהא נצרך לגלות מצרים לזכך ולנקות הפגם הגדול הזה, וצ"ב.

המשכת נשמות קדושות בדרך של חטא ופגם

והאר"י ז"ל בעצמו פתח לנו את השער מעט לביאור ענין עמוק זה, כי ביאר לן במקום אחר (שער הגלגולים הקדמה ל"ח) שלפעמים יש נשמות גבוהות וקדושות מאד ואין החיצונים מסכימים שיבואו לעולם ונעמדים על זה בכל התוקף, לכן צריך לעשות מעשה רמיה כביכול ולהוריד נשמות אלו לעולם בדרך של טומאה והסתר, והחיצונים סוברים שיש להם שליטה על אלו הנשמות ואין מתנגדים שיבואו באופן זה, ואחר כך מתגלה

מאתיים ועשר שנים, וע"י זיכוך זה יצאו הנשמות מאפילה לאור גדול לעמוד על הר סיני ולקבל את התורה מפי הקב"ה ולהיות עם קרובו של השי"ת לנצח נצחים.

עבודה קשה בחומר ובלבנים לזכך הרע ולגלות קדושת הנשמות

והנה, נשמות אלו לא הבינו מדוע נגזר עליהם לעבוד עבודה קשה בחומר ובלבנים במשך זמן ארוך כל כך, והיו ביאוש גדול מכל מצבם, והיו שבורים לרסיסים ממש, אמנם אחר שזכו לגאולה באופן של נס ופלא עד שזכו וראו על היס מה שלא ראה יחזקאל, ואמרו שירה כולם כאחד ברוח הקודש ששרה עליהם וכל אחד הצביע בידו ואמר 'זה א-לי ואנוהו', הבינו אז למפרע את כל המעבר שהיו צריכים לעבור, ונעשו אז מבינים על גדול נשמתם ועל הזיכוך הרב שהיו צריכים לעבור כדי שתתגלה קדושתם הגדולה.

ונמצא, שבעת ההיא נתגלה למפרע שלא היה כאן ח"ו חטא או פגם של אדה"ר, אלא תיקון וגילוי חדש שהיה מוכרח לבוא בדרך זה כמבואר. וכיון שהיה אדה"ר שרוי אז בעולם התשובה ועשה את המוטל עליו כראוי וכנכון, אזי זכה להמשיך אור גדול ונורא בעולם, אור של כלל ישראל אשר נשמתם חצובה מתחת כסא הכבוד, אלא שהיה מוכרח לבוא לעולם בדרך של טומאה ופגם, אבל

ישראל, ואף אחרי זה נתחדשה גזירות של פרעה, וגזר כל הבן הילוד היאורה תשליכהו, וטפחה לה אביה על ראשה, ואמר 'בתי היכן נבואתך'?

והסיבה לזה היא כנ"ל, שכן כל דרך בקיעת ולידת גאולתן של ישראל, צריכה להיעשות בדרכי עקלקלות וטמירין, וע"ד שהיתה עם לידת זרע יהודה, שממנו נמשכה משיח בן דוד, הוצרכה להיות באופן שיסברו הקליפות, שלידה זו נעשה מצד הסט"א ח"ו, ולכן כפאו על יהודה מלאך הממונה על התאווה שויט אליה הדרך... וככה זו היתה בדבר לידת עמון ומאוב מלוט במערה, בדרך לא דרך, ואשר ממנם יצאה רות שבאת למרגלותיו של בועז, וכמו כן בישי כשבא להוליד את דוד - סבר כי בא על שפחתו. כל אלו הדברים, לא היתה אלא עצה עמוקה העליונה, אשר בחסדיו המרובים, העליל והתפתל עם כל הזידונים והקליפות, שלא ירגישו בדבר הגאולה המתקרבת.

ועל דרך זה יתבאר גם בסוגיית גלות מצרים (והאר"י ז"ל בעצמו רמז ענין זה בקיצור בכיבור ענין גלות מצרים), כי אלו הנשמות שיצאו מאדה"ר לבטלה היו נשמות גדולות וקדושות עד מאד, ולכן היו מוכרחים לצאת מאדה"ר דווקא בדרך של קלקול וטומאה, ונפלו הנשמות האלו ונידחו במעמקי הקלי'. אמנם סוף כל סוף נתגלה קדושתם אחר שעברו מעבר קשה מאד של 'וימררו את חייהם בעבודה קשה'

עבודת חג הפסח וליל הסדר

באור צחצחות. וממילא לפעמים כשעוברים על האדם מצבים קשים ומרים מאד ואינו מוצא עצה לנפשו מחמת צרותיו ברוחניות או בגשמיות, צריך הוא לדעת שיש בו כוחות נעלים מאד שנתן בו השי"ת והם חלק אלוק ממעל ממש, ואין לו שום השגה בכוחות נעלים אלו, וכל מה שעובר עליו הוא אך בכדי לזכרו ולהסיר מעליו את המחיצה המונעת את התגלות הכוחות האלו. ולפעמים מאיר השי"ת הארה אמיתית בנפשו כדי

אחר הזיכוכ הרב נתגלה התיקון הזה למפרע באופן נפלא.¹

בפסח מקבלים הארת מגודל קדושת הנשמה

וענין זה הוא לימוד יסודי מאד המתגלה ומאיר בחג הפסח, כי כמו שיש ענין זה בנשמות נשגבות, כן הוא בכל יחיד יחיד לגבי גודל כח נשמתו כי רב שכמה פעמים צריכה היא לזיכוכ בכדי שיאיר אורה הגדול

ז. ובדומה לזה כתב בספה"ק נועם אלימלך בפרשת ויצא: דהנה הצדיק רעיוניו סליקו עליו תמיד לחשוב תמיד יראת ה' ולדרוש ולחקור כל אופני יראת ה' ועבודתו יתברך ויתעלה, כאילו מחשבותיו מדברים זה לזה לומר לו איזה סיבה ופעולה היא לאדם שיתעורר לבו לעבודתו יתברך. וזהו ויאמר כו' אחי מאין אתם, היינו מאיזה אופן וסיבה בא לכם התעוררות לעבודתו יתברך. ויאמרו מחרן אנחנו, דהיינו סעיפיו ומחשבותיו ישיבוהו, שבא להם עיקר התחלת התעוררות יראה מחמת שהזכרנו החרון שהכעסנו שמו הגדול יתברך ויתעלה. ובפרט בעון המצוי בעוונותינו הרבים כאשר יוכשל האדם בטומאת קרי אזי יחרד האיש וילפת אחזתו חיל ורעדה ופלצות ועל ידי זה יתעורר לב האדם לעבודתו יתברך באומרו איך הכעסתי את שם הגדול והנורא במעשי הרעים וכשלת בעווני. וזה שאמר התנא (אבות פ"ג מ"א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת מטיפה סרוחה, פירוש מאין באת להתחיל בעבודת הבורא יתברך, דהיינו שתזכור איך נכשלת בעוונך במקרה בלתי טהור וזהו מטיפה סרוחה. ולאן אתה הולך, רצה לומר איזה סיבה ואופן יביאך שתהיה הולך בעבודתו יתברך, בזוכרך שתשוב לעפר רימה ותולעה, הסיבה הזאת מביא לאדם הכנעה גדולה והוא העיקר ושורש לאדם, שעל ידי הכנעה יהיה הולך ומתגבר ביראת ה' ובתורתו הקדושה. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון כו', דהיינו אחר שתזכור שני דברים הנזכרים לעיל תזכה לרוממות אל יתברך, עכ"ל.²

והיינו שמתוך הענין של 'חרון אף' ובפרט בענין הקרי יכולים לבוא למדריגות גבוהות, וביאור הענין כמו שהארכנו בפנים, כי מתוך החרון אף הגדול הזה ניכר שאין כאן סתם מעשה קוף, אלא יש כאן נשמות גדולות וקדושות הצריכות לבוא לעולם, וע"י תשובתו בשלמות יכול לגרום את התיקון למפרע, מחמת התגלות הקדושה ע"י השגתו והבנתו, ואכמ"ל.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

יג

ויבין למפרע שהכל היה תיקון גדול ועצום.

ובן היה המציאות באלו הנשמות הקדושות שיצאו מאדה"ר, כי נתקנו דווקא בעבודת פרך במצרים ברד"ו שנה, וחיייהם נתמרו בעבודה קשה בחומר ובלבנים ללא שום הארת פנים בינתיים, וכל מה שהיה להם היו מה שדבקו עצמם בו ית' ע"י תפילותיהם וזעקותיהם כמו דכ' 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו' (שמות ב, כג), ולא הרגישו שום טעם בחייהם, ודווקא ע"י זאת העבודה וזעקתם מעומק הלב זכו אחר גמר התיקון שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בהארה נפלאה ועצומה.

וע"י גילוי זה נפתח לבם ומקור נשמתם לעולמים, כי ירדו כל הכיסויים והקלי' ונתגלה עצמיות קדושת ישראל אשר הם וקוב"ה חד, וזכו לומר שירה נפלאה בדבקות עצומה ולהראות בידם 'זה א-לי ואנוהו' ללא שום מחיצה, וראו כל ישראל עין בעין את השי"ת והיינו שגילה להם השי"ת חיבה נפלאה והראה להם שיכולים הם למצאו תמיד, ונתברר להם מי הם ומה מקור חוצבם וגודל נשמתם, והיה זה תיקון אמיתי ויסודי שבא אחר כל העבודה ונשאר להם מורשה לנצח נצחים¹.

שיזכה להכיר כוחות נעלים אלו וידע את גודל נשמתו, ואחר כך יהיה נקל לו להתמודד עם כל קשייו וצרותיו. וזה האור שמאיר בליל התקדש חג ובכל ימי הפסח, שזוכים ישראל לקבל הארה ומושג מגודל נשמתם, וצריך לקחת הארה גדולה זו ולהשרישה היטב במוח ובלב, וללכת בעקבות הארה זו בכל ימות השנה.

מתוך החושך אפשר לזכך חלק הרע ביגיעה רבה

ואמנם, זאת למודעי, כי בעת שהאדם נמצא במצב של חושך והסתר פנים, הרי שמוכרח הוא עכשיו לעמול ולהוציא לפועל את כוחותיו באופן זה דייקא. כי בוודאי לו יצוייר שבעת מציאות החושך יגלה לו השי"ת גילוי של אור גדול ונפלא מעצמיות נשמתו, ויראה בחושך איך שהוא בעצם פועל עכשיו גדולות ונצורות והוא מצליח בכל דרכיו, הרי שמעתה שוב לא יעיקו עליו כל ההסתרים הגדולים, היות והוא כבר נמצא בעולם התענוג ובעולם השכר, אבל לא באלה חפץ ה', רק כי כל פעולתו שפועל עתה יפעול דווקא ביגיעה ובזיכוך עצום מתוך החושך, ורק אחר גמר הזיכוך השייך אליו יאיר עליו אור האורות נורא זיו שכנתו,

ח. ולכן יש לומר בכל יום את השירה בשמחה גדולה, כי הוא מציאות של פתיחת הכיסויים והתגלות קדושת נשמות ישראל לנצח, כמו שאמרו בזוה"ק (ח"ב נד, ב):

ד.

מוחין דקטנות ודגלות הנמשכים בלילי פסחים

בפסח ובהמצות בפרט הוא דוקא מצד המוחין דקטנות, ע"ד דעת התינוק שיודע לקרות אבא, וזה נעשה בבחי' מוחין דקטנות הנמשכים במצות אכילת מצה, וענין זה עוד צריך ביאור.

והענין בזה, כי הנה באופן כללי מוחין דגלות נחשבים כשמות הוי"ה, ומוחין דקטנות הם שמות אלהי"ם, וידוע שאלהי"ם בגימטריא הטב"ע והוא בחי' ההנהגה בדרך הטבע והרגילות, ושם הוי"ה הוא בחי' התגלות שמתגלה כי הוא מלך על כל הארץ ומלוא כל הארץ כבודו, וזה בחי' גדלות.

דעו כי הוי"ה הוא האלהי"ם

והנה בתהלים נאמר 'דעו כי הוי"ה הוא האלהי"ם', והיינו שיש עבודה מיוחדת לדעת כי גם בבחי'

ואחר שנתבארו יסודות אלו יובן בעומק כל ענין המוחין הנמשכים בחג הפסח. דהנה ביאר לן מרן האר"י ז"ל באורך שישנם כמה מיני מוחין, מוחין דקטנות ראשון וגדלות ראשון, ומוחין דקטנות שני וגדלות שני, והחידוש המיוחד של ליל פסח הוא שאם בכל השנה יש סדר שמקודם נמשכים מוחין דקטנות ואח"כ נמשכים מוחין דגלות, לא כן בליל פסח שנמשכים כל המוחין במהירות בבחי' חפזון ובשעה קלה נכנסים כל המוחין דגלות ודקטנות. ואף שמרן האר"י ז"ל ביאר הענין בטוטו"ד ע"ד שלא להיות אחיזה להחיצונים בהמוחין דקטנות וכו', עכ"ז זהו המציאות בליל פסח ויש לנו לעיין בה כפי דלות שכלינו במה שנוגע לנו בעבודתינו בליל גדול וקדוש זה.

והנה לעיל הבאנו מדברי הרב בעל התניא זי"ע ששיקר הענין

תנינן, כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא, ומכוון בה, זכי למימרא לזמנא דאתי. דהא אית בה עלמא דעבר, ואית בה עלמא דאתי, ואית בה קשרי מהימנותא, ואית בה יומי דמלכא משיחא, ותלי עלה כל אינון תושבחאן אחרנין, דקאמרי עלאי ותנאי, ע"כ. וכתב בספה"ק מאור עיניים (פר' ואתחנן ד"ה בפסוק וידעת): ולזה אמרו בזוהר שצריך לצייר את עצמו בשעת קריאת השירה כאלו היה בקריעת ים סוף, כי כמו ששם לא היה המן עד שהיתה מקודם קריעת ים סוף, שע"י האמונה שראו האותות זכו להזדככות הנ"ל, גם כן עכשיו צריך מתחלה שיהיה בחינת קריעת ים סוף על ידי שיצייר כך וכו', נעשה כן בפנימיות בחינת קריעת ים סוף, ואחר כך יוכל לקבל השפע המלושב בדבר ההוא שממנו בא לו פרנסתו, עכ"ל.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

טו

במזמור, כי ע"י גילוי יחוד גדול זה בין הוי"ה ואלהי"ם נמשך שמחה גדולה ועצומה^ט.

וידיעה זו נצרכת בעיקר בבחי' מצרים בתוך חשכת הגלות כמו שכבר הארכנו לעיל, והגם שדוקא בשעת הגאולה ושירת הים הבינו נשמת בני ישראל עומק הבחי' אשר הוי"ה הוא האלהי"ם בשעת המוחין דקטנות כבשעת המוחין דגדלות, אבל בכדי לזכות לזה לגלות בחי' הגדלות ושם הוי"ה היו מוכרחים לעבור מעבר זה של חושך וקטנות, כמבואר לעיל. ובאמת כן הענין ממש בנשמות הדור הזה, כי הנשמות עכשיו הם בבחי' עקביים כי הם דור עקבתא דמשיחא כנודע^י, והם נשמות נידחות המונחים

הנהגת שם אלהי"ם אין הנהגה זו נפרדת משם הוי"ה ח"ו אלא הם בחינה אחת ממש, כי אותו מלך שמתנהג באופן זה יכול להתנהג גם בדרך אחרת ומי יאמר לו מה תעשה, וגם בעת הטבע או אפילו הסתר פנים הרי הוא אותו מלך ואין שום פירוד בין הוי"ה לבין אלהי"ם ח"ו. ולכן נאמר פסוק זה דוקא במזמור לתודה, שהוא מזמור ההודאה על היציאה ממות לחיים, כי בעת התיקון והשפעת החסדים מתגלה למפרע בגילו גמור איך שהוי"ה הוא האלהי"ם, אבל עיקר העבודה לדעת ידיעה עמוקה זו אף בעת ההסתר והחושך ומוחין דקטנות, ובתוך החושך יהיה עבודתו בבחי' 'עברו את ה' בשמחה' הנאמר שם

ט. ואכן, המצות הם בבחינת קרבן תודה, כמו שהביא בעל התניא ז"ע בשולחן ערוך שלו (סי' תנח ס"ה), וז"ל: נוהגין במדינות אלו שהג' מצות של מצוה הן נעשין מעשרון אחד קמח כעין לחמי תודה שהיו ג' חלות נעשות מעשרון אחד, שהרי היו בה שלשים חלות של מצה נעשות מעשרה עשרונים, נמצאו שלש חלות לעשרון. לפיכך אנו עושין גם כן ג' מצות לעשרון זכר ללחמי תודה שהיוצא מבית האסורין חייב להביא תודה ואנו בפסח יצאנו מבית האסורין משעבוד מצרים לפיכך אנו עושין זכר ללחמי תודה, עכ"ל. ולכן תואמים הם הדברים שנאמרו במזמור של קרבן תודה גם לענין המצות כמבואר.

י. כמו שכתב האר"י ז"ל בספר הגלגולים (פ"א), וראה לשונו הקדוש של בעל בני יששכר ז"ע בספר אגרא דכלה (פר' עקב, ח): כבר נודע שהדורות האחרונים קודם ביאת המשיח כמו אנחנו כהיום הזה נקרא עקבות משיחא, להיות הנשמות שבדורות האחרונים הם בסוד עקביים בשיעור קומת אדם הראשון, כי הנשמות התחילו לצאת משיעור קומת אדם הראשון אל התיקון, תחילה מבחינת הראש וידים וגוף כנודע עד הגיען לנשמות הקטנים אשר הם מבחינת עקבים משיעור קומת אדם הראשון וכו', עד בוא הזמן עקבות משיחא כאשר יתקנו הנשמות הללו שהם מבחינת עקב, אז יתברר מהעקב דסט"א הניצוצין ולא ישאר בהם שום חיות, אזי יתגלה כבוד מלכותו ית"ש אין עוד מלבדו והאלילים כליל יחלוף,

עבודת חג הפסח וליל הסדר

וענין זה ראינו במתן תורה, כי במעמד הר סיני היו גילויים נוראים שלא נראו מעולם ועד עולם, והקב"ה פתח את כל השבעה רקיעים והראה לכלל ישראל את כבודו באופן הנעלה ביותר, והנה אחר ארבעים יום בלבד חטאו בחטא העגל, והאיך יתכן דבר זה. והביאור בזה הוא כמשנ"ת, כי העיקר אינו ההתפעלות ממצב הגדלות אלא בניינו העצמי של האדם, עד כמה הכין את עצמו בבחינות הקטנות כדי שיוכל לקלוט אל כליו את הגדלות. וכן היה במעמד הר סיני, כולם שמעו את דבר ה' בקולות ולפידים 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', אמנם מי שהיה מוכן מצד עצמו לקבל את האור הגדול והעצום אזי נחקק בלבו ובמוחו 'אנכי ה' אלוקיך', אבל מי שלא היה מוכן לכך מצד עבודת הכלים והקטנות הרי שנתפעל רק מהגילוי הגדול של הקולות והלפידים, ואחר שנגמר מעמד מתן תורה עם כל הגילויים הגדולים שוב לא מצא בידו מאומה, ונפל בחטא העגל לאחר ארבעים יום"א.

והמורם מזה, שעיקר הגדלות אינו הגדלות בלבד, אלא

בעומק התהום ממש, אבל למעשה כמו שהזכרנו לעיל אותן הנשמות היוצאים מתוך העקביים והחשכות הם הנשמות הכי גבוהות, והא ראייה שכל הבנין עומד עליהם כי הם העקביים והיסודות, אלא שצריכים לעבור מעברים קשים וזיכוך רב עד שיתגלה אורם בשעת הגאולה במהרה בימינו.

בירור ענין הגדלות והקטנות באופן הנכון והראוי

והנה ענין הגדלות והקטנות צריכים שמירה וזהירות רבה, כי לפעמים נראה לאדם שהעיקר הוא הגדלות הנראית לעיניו ועבודתו מתוך גדלות המוחין באנפאה נהירין, והוא מזניח את עבודת הקטנות ובירור בחי' הדין והחושך באמונה גדולה בסוד הוי"ה הוא האלהי"ם. אבל באמת, אם לא יעבוד אדם בשעת הקטנות ובמוחין דקטנות לא יהיה לו כלים לקבל את המוחין דגדלות באופן הנכון ויצא קרח מכאן ומכאן, כי המוחין דגדלות לא ישארו בו תמיד שהרי יש ירידות ועליות תמיד, ובשעת הקטנות ימצא את עצמו ריק מכל ולא ידע להשית עצות בנפשו.

ואז ישמח ה' במעשיו (תהלים קד, לא) וכו'. ובפרט להיות ידוע שגם בדורות הקטנים הללו שולח הש"י לפנינו למחיה איזה נשמות להיות לראש לדורות, והנשמות הללו הם נשמות גדולות מדורות ראשונים, וישלחם אלקים לפנינו לשום לנו שארית בארץ להודיענו הדרך אשר נלך בה, עכ"ל"ק.

יא. וכדוגמת דבריו הנפלאים והעמוקים של הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל ר"ה, ד"ה כה אמר ה') בביאור החילוק בין בחי' אחר לבחי' פנים, וזה לשון קדשו:

עבודת חג הפסח וליל הסדר

יז

מיד בספירת העומר כנודע, והיא היא הגדלות האמיתית כמבואר.

ענין ביעור חמץ והנלמד ממנו

ולבן מצינו וראינו שלעומת מצות אכילת המצה יש לנו מצות ביעור חמץ מכל וכל, ובכתבי האר"י ז"ל מבואר באריכות (שעה"כ פסח, דרוש ד) שענין ביעור חמץ בא ממה שצריך להטמין ולהסתיר את בחי' השכינה המכונה בשם 'לאה'. והיינו, שיש כאן מלחמה כבידה מצד החיצונים המבינים שהולכים להוציא בלעם מפייהם, לגלות את קדושת הנשמות

העבודה להבניסו אל הקטנות בסוד הוי"ה הוא האלה"ם, וזהו הגדלות האמיתית הנשארת בבוחה גם לאחר זמן. ולכן יסד לן בעל התניא ז"ע את עיקר העבודה בליל הסדר ובאכילת המצה דוקא מצד בחי' התינוק היודע לקרות אבא, והיינו שהמוחין דגדלות הנפלאים והנוראים שנתגלו בעת יציאת מצרים צריכים להאיר דוקא בבחינת הנפש הנחשבת כתינוק, וצריך להלביש את ההכרה והגילוי שזכו לה ישראל בעת ההיא דוקא באופן של מוחין דקטנות, לאחד את הוי"ה ואלה"ם כדי שישאר האור בתוקפו גם בשעת הסתלקות המוחין המסתלקים

כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר וגו' (ירמיה ב. ב). ופירש האר"י ז"ל שאז היה היחוד פנים באחור עיין שם בכוונת תפילת מוסף ראש השנה. וזה הענין נפלא מלהבין, כי לפי השגת כל שכל לא היה דור כדור המדבר אשר עיניהם ראו נפלאות ה' ואומץ גדולתו ביציאת מצרים וקריעת ים סוף והורדת המן ושליו, ובפרט קבלת אש דת מימינו של הקדוש ברוך הוא וכו', ואם כן אין לך יחוד כנסת ישראל עם דודה פנים בפנים כזה כנודע, כי הפנים מורה בכל מקום על גילוי אלהות, ומה זה שכתב האר"י על פסוק לכתך אחרי שהיה היחוד פנים באחור. לכן נראה ליישב קצת דברי חכמים כדרבונות על פי סברא ישרה הפוך מהנ"ל, כי בזמן דור המדבר אשר ראו ימין ה' רוממה עושה חיל וגדולותיו וגבורותיו, בודאי אין תימה אשר עבדוהו באמת ובלב שלם, מאחר שהיה יורד עליהם אש מן השמים יראת ה' ואהבתו על ידי ראותם נפלאותיו בעליל, לכן הגם שהיתה עבודתם בשלימות וביתר שאת, לא היתה חשובה כל כך, כי החוש נותן למי שרואה גדולת ה' ומלכותו כמותם שיקבל עליו עול העבודה מפני אדון האדונים לכן נקרא היחוד פנים באחור וכתב לכתך אחרי וכו'. אבל אחר כך בדורות אחרונים וכל מה שכבוד ה' הסתיר דבר יותר ואין נראה אומץ ידו ונפלאותיו, ואף על פי כן מתחזקת כנסת ישראל ומתדבקת ביוצרה ומקבלת עול מלכותו ולא תפנה אל רהבים ושטי כזב, בפרט בחורבן ומצור ומצוק יוכל להיות כי עבודתם נקרא בשם יחוד פנים בפנים, עכ"ל"ק. והבן שכן הענין גם בערך הקטנות לעומת הגדלות, שלפי ערך העבודה בקטנות המוחין תקרא בחי' זו בשם גדלות הנכונה, וכן להיפך.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

הכוחות הנפלאים שניתנו לנו, וממלחמה זו נלמד על גודל הקדושה והאור הניתן לנו במתנה, ואנו צריכים לנהוג בו בשמירה ובזהירות יתירה, לדעת מהו הקטנות באופן הראוי ומהו הגדלות באופן הראוי, ולאחדם כמבואר.

שהיו מונחים בשביה בבחי' גלות מצרים כנ"ל, ורוצים לינוק מהקדושה הזאת ולהשאיר קצת מכח זה אצלם ח"ו.

ובשקב"ה ציוה עלינו לבער את החמץ צריכים אנו להבין שיש כאן מלחמה כבידה על

ה.

ביאור כמה נקודות במהלך ליל הסדר

ולפי מה שנתבאר שעיקר ענין זכירת יציאת מצרים בלילה הזה הוא בבחי' הדיבור, והוא מעורר את דבר ה' המחיה את כל העולמות, נמצא שבאמת העיקר הוא התעוררות זו שמצד הדיבור בבחי' פה סח. וכל המצוות המעשיות שנעשה אחר כך הרי הם לבושים לרוחניות הגדולה המלוכשת בהם מצד דיבורו של מי שאמר והיה העולם. ובתפילת המעריב ואמירת ההלל מראים הבנים לאביהם שבשמים שרצונם בעיקר לעורר את דיבורו הקדוש, לכן נמשכים כבר אז המוחין בפנימיות, כי לפי התעוררות האדם כן מעורר את עצמותו דלעיל לגלות את הפנימיות בכל מעשה בראשית. ועוד יתבאר מענין זה להלן בענין 'מגיד'.

ולפי כל היסודות שנתבארו כאן נבוא לבאר ולרמז כמה נקודות בסדר ליל התקדש חג:

א. הנה כתבו המקובלים שבתפילת המעריב של ליל יו"ט פסח כבר נמשכים כל המוחין העתידים להמשך בשעת עריכת הסדר, ולכן אומרים הלל אחר התפילה, ומוחין אלו הם בבחינת פנימיות לעומת המוחין הבאים בשעת הסדר שהם בחינת חיצוניות². והענין צריך ביאור, כי לכאורה בשעת הסדר עוסקים בכל המצוות דאורייתא ודרבנן המיוחדים ללילה הקדוש הזה, והאיך יתכן שבתפילת המעריב יכנסו כל המוחין ובאופן שהוא לכאורה נעלה יותר, כי הוא בחי' פנימיות.

יב. עיין פרי עץ חיים שער חג המצות פ"א, וראה נהר שלום דף ל"ד ע"א שביאר שבשעת התפילה נכנסים בפנימיות ובשעת הסדר בחיצוניות, וכמה שיטות נאמרו במקובלים בזה ואכמ"ל.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

ובהקדים, נביא מדברי האר"י ז"ל (שעה"כ פסח, דרוש ה) שכתב שענין המרור הוא בגימטריא מו"ת והוא בחינת הדינין הקשים שצריך לטוחנם וללועסן בשיניים כדי למתק המרירות שבהם, עיי"ש.

ויש לרמז, דהנה אדמ"ה נוטריקון אד"ם עם אות ה', והיינו שידוע שהכרפס מרמז לס' פר"ך, שעברו שישים ריבוא עבודת פרך במצרים. והנה נתבאר לעיל שע"י עבודת פרך זו יצאו הנשמות משיקועם בקלי' ובטומאה לאור גדול, והיינו שהפכו את האדמ"ה לבחי' אדמ"ה לעליון, ונעשה אד"ם הנכון [שהוא מרכבה לבחי' שם מ"ה שהוא תפארת המתאחד עם ה' שהיא המלכות כנודע].

וז"הו הענין שעושים על הכרפס ברכת האדמה ופוטרין בזה את המרור, כי בזה אנו מרמזים לענין המוחין דקטנות שהיו בשעת העבודת פרך, ורק עיי"ז היה אפשר לבוא להתגלות גדולה כזאת ולגאולת הנשמות, ובזה פוטרין את המרור, היינו שממתיקין את שעת הקטנות והדין בחי' שם אלהי"ם ע"י התבוננות נכונה בגדלות האד"ם היוצא אחר כל הזיכוך בכור הברזל, עד שנעשה ממנו בחי' אדמ"ה לעליון.

[ולבן מיד אחר כן עושים יחץ', וכתבו המקובלים שאז מחלקים המצה האמצעית שהיא סוד

ב. כתבו הראשונים (אור זרוע ח"ב הל' פסחים סי' רנו; שבלי הלקט סדר פסח סי' רח) שטעם הדבר שהאוכל מצה בערב פסח הוא כמו שבא על ארוסתו בבית חמיו, משום שעד אכילת מצה בליל הסדר עושים שבעה ברכות, ולפני שעשו ז' ברכות אלו הרי זה כמו שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, לכן מותר לאכול המצה רק אחר שבירכו עליה שבע ברכות. והענין צ"ב דמה ענין כלה ושבע ברכות לכאן.

וביאור הענין, כי בליל קדוש זה זוכים לבחי' יחוד הנכון, כי התעוררות החן האמיתי מצד כלל ישראל והתעוררות אביהם שבשמים להשתעשע בהם זהו היחוד האמיתי, כדוגמת חתן וכלה שמרצים זה את זה כנודע. ועיקר התעוררות החן הנפלא הזה נפעל ע"י אכילת המצה, כי אז מקבלים הבנים את הכח לקרוא לאביהם שבשמים ע"י טעימתם מטעם הדגן הרוחני כמבואר לעיל, והוא מציאות של יחוד ואהבה נפלאה מקוב"ה לכנסת ישראל, לכן מקדימים לזה שבע ברכות, כדוגמת שבע ברכות הקודמים לנישואין וליחוד הנכון.

ג. ענין הכרפס, מבואר בדברי האר"י ז"ל (שער הכוונות פסח, דרוש ו) שע"י אכילת הכרפס ממשיכים מוחין דקטנות. והנה על כרפס הלז אנו עושים ברכת האדמה וגם פוטריים בו את המרור, ויש לבאר עניינו.

עבודת חג הפסח וליל הסדר

וגבורון, ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון, כדין אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא, וישראל בההוא ספורא יהבי חילא למאריהון, כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה ואודן ליה, וכלהו דחלין מקמיה, ואסתלק יקריה על כלהו, ע"כ.

והיינו, שאומר הבן החביב אצל אביו, אני כמו תינוק ואיני יודע כלום, ואני משבח ומודה על הלחם עוני שהוא בחי' מוחין דקמנות, כי אין לי שום השגה מעצמי, ואני חפץ להיות רק כמו תינוק הנמשך באהבה גדולה אחר אביו, וממה שאסרת לי את החמץ מבין אני שיש עכשיו גילוי של אורות גדולים ונפלאים לכל אחד מישראל עד שאסור ליתן לחיצונים יניקה מזה, ובכן משכנו אחרוך ונרוצה.

ולפי שאלתו ובקשתו בן זוכה לקבל האור מאת ה', ונותן לו השי"ת השגות שלא לפי ערכו כלל, וזוכה להסיר את כל הכיסויים שמחטא אדה"ר ומתגלה קדושת נשמתו, כי באמת נותן לו השי"ת כוחות נפלאים של גדלות הנקלמים בבלי הקמנות שהכין האדם בכל לבו ונפשו, וזוכה לגלות התיקון ולעשות יחוד הוי"ה ואלהי"ם כמבואר לעיל.

ה. ואחר כל הסיפור יציאת מצרים מקבלים את ההשגות והאורות בפועל בגופו של אדם, וזה

אות ה' לשני חלקים שהם אות ד' ואות ו', והיינו שמרמזים אז בזה את בירורי המלכות הנרמזת באות ה', כי ע"י שנהיה אנחנו האד"ם הראוי בסוד אדמ"ה לעליון, אזי נוכל להמשיך עלינו את בחי' מלכותו יתברך בסוד הדיבור המבואר לעיל (כי דיבור הוא בחי' מלכות כנודע), ויתברר בתכלית הבירור שאנחנו עמו של המלך ועלינו שורה מדת מלכותו, ובעבור יציאת מצרים וגילוי אור נשמותינו היה כדאי לברוא את כל העולמות].

ד. ואחרי זה זוכים לענין 'מגיד', והיינו שהאד"ם מתחיל לעורר את כח הדיבור הפנימי בחי' חיות כל העולמות ע"י ששואל מ"ה, כמו בן ששואל את אביו וקורא לו ורוצה להמשיך אחריו בדבקות ובתשוקה. ועונה לו השי"ת שהוא עורר אצלו חן גדול כל כך עז שמניח כל ענייניו ופונה רק לשמוע את דברי הבן החביב אצלו, וכדברי הזוהר הקדוש (ח"ב מ, ב) המאירים כספירים: כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים ובההוא ספור חדי בחדוה, זמין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי וכו', וקודשא בריך הוא חדי בההוא ספור, ביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמלייא דיליה, ואמר לון זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו בני וחדאן בפורקני, כדין כלהו מתכנשין וכו', כדין אתיין ואודן ליה לקודשא בריך הוא על כל אינון נסין

עבודת חג הפסח וליל הסדר

כא

והגדלות בסוד הוי"ה הוא האלהי"ם, והבן.

ו. ואחר כל זה בא האפיקומן, שהוא זכר לקרבן פסח, וקרבן פסח נאכל במצרים בחפזון והיה אסור לצאת איש מפתח ביתו עד בוקר, והענין הוא שאז יש הולדה חדשה לנשמות ישראל, ולכן הפסח הוא ראשו על כרעיו ועל קרבו שהוא רמז לעיבור במעי אמו כמ"ש האר"י ז"ל, כי עד עכשיו היה עיבור ועכשיו יש הולדה, והגם שיש גילויים נוראים במצרים והקב"ה יורד לשם בכבודו ובעצמו, אבל בני ישראל נצטוו שלא להתפעל מן הגדלות כגדלות בעלמא, אלא צריך לעצור בעצמם עוד רגע אחד להכניס הגדלות בבחי' הקטנות כמבואר, ולהבין היטב מהו עבודתם האמיתית, ואז זוכים לבחי' מצה זו על שום מה על שום שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, שהוא בחי' הגדלות האמיתית המתאחדת עם הקטנות, וממשיכים לכל השנה כולה הארת הוי"ה הוא האלהי"ם, ונזכה לכל זה אמן כן יהי רצון.

'מוציא מצה'. ומבואר בסידורי האר"י שהמוציא הוא כנגד בחי' חכמה ומצה הוא בחי' בינה, ובאמת לכזית זה של המוציא כמעט אין מקור שהוא מצוה בפני עצמה כמו שהאריכו בזה הפוסקים, והעיקר הוא כזית של אכילת מצה, ולפי זה יפלא אמאי כזית המוציא שהוא הטפל יהיה נחשב לחכמה שהוא גדול במעלה מן הבינה שהיא בחי' כזית מצה.

ולפי כל מה שנתבאר בעבודת הקטנות והגדלות יובן היטב, כי בליל זה העיקר הוא לעבוד על הקטנות שתהיה כנכון, וגם בחי' הגדלות מתלבשת לפי ערך הקטנות כדי שידע התינוק לקרות אבא כמבואר, ואם כן באמת פועלים עכשיו על האכילה של כל השנה כולה, ורוצים שההשנה הנבוהה תשאר לכל האכילות בכל הזמנים, לכן מחשיבים יותר את ענין המוציא שהוא תדיר בכל הזמנים, כי כל עיקרה של המצה היא שהמוחין דגדלות יפעול על המוחין דקטנות, והוא הזמן לבקש שכל השנה כולה יתאחדו הקטנות

אומץ גבורותיך הפלאת בפסח בראש כל מועדות נשאת פסח^{יג}

התגלות השי"ת בליל הסדר בבתי בני ישראל, משרה יראתו
ואהבתו עלינו, ונותנת חיזוק בעת ניסיון בכל הזמנים

עומדים אנו בשערי הימים המבורכים אשר מעלתם גדולה ורבה, וכבימים ההם במצרים שבימים שקודם הפסח עסקו ישראל בהכנה דרבה בעבודת הפסח כמצוות ה' עליהם, כך מוטלת עלינו בזמן הזה שמתעורר כח יציאת מצרים מחדש, לקיים 'ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה' (שמות יג ה), להתבונן בעינא ולבא בבית מצרים שזוכים בהאי לילא עילאה^{יד}, ולקחת צדה לדרך מיום זה לכל ימות השנה

יג. המאמר הזה מכיל בקרבה ענינים עמוקים הנצרכים באמת להקדמות רבות מרזי תורת הח"ן, ובכלל בכדי להסביר כוונת כ"ק אדמו"ר שליט"א במאמר הלז על בוריים היו נצרכה זמן רב לבאר דקות הענינים והאיך הם מוסבים כל כולו בעומק דברי מרן ה'דברי חיים' ז"ע אבל מפני חוסר הזמן לא עלה בידינו לערוך אותה כראוי, אבל עיקרי הענינים הם כתובים לפניכם ותן לחכם ויחכם עוד.

כהקדמה למאמר זה כדאי לעיין בכל דברי מרן ה'דברי חיים' ז"ע המובא בפנים; בדברי מרן הרמ"ע מ'פאנו ז"ע בספריו הגדולים יונת אלם פרק ו'; עשרה מאמרות, מאמר המדות, מדה ד; ובדברי מרן הרמח"ל ז"ע בקל"ח פתחי חכמה, פתח פ"א ובהביאור שם.

יד. בספר הקדוש 'אור המאיר' (פסח) האריך במוסרו על חובת ההכנה לרגל הימים הבאים לקראתנו, וכתב נדרי זירוזין באהבה המכוסה בתוכחה לכל מבקש ה', והא לכ לשונו: וכאשר עיינו הרואות רבות בני עמינו עיקר יום טוב נשכח מלוח לבם, וכל טרחם ויגיעם לעשות בגדים נאים ומפוארים, כאילו כל עצמו של יום טוב אשר דבר משה רבינו, עיקר הכיוון ליפות את גופו ממאכל ומשתה וכסות יקרים ונאים, ולפעמים עובר כמה לאווין מגזלות ורמאות ושנאת חנם וכדומה מדמי האנשים ההולכים בנפשותם, ונשמתם אשר באפם מחליפים להמיר טוב ברע לעשות לעצמם בגדים ליום טוב וכו'. וכל פרטי בדיקות פסח, הכל רומז על היצר הרע המצוי בחורים וסדקים, וצריך לבערו ברוח משפט.

בראש כל מועדות נשאת פסח

כג

היום אל העין לראות מה תפקיד האדם בעולמו באופן כללי, וממנו ניקח להבין ולהשכיל את ההארות הגדולים הנשפעים משמי מרום, ב'ליל שימורים הוא לה' (שמות יב, מב).

ידועים דברי חז"ל (ברכות ו. ועוד) שכשם שישראל מצווים לקיים את המצוות, כך גם הקב"ה מקיים מצוותיו, ואמרו שם, שהקב"ה מניח תפילין ומקיים מצוות הרבה^{טו}. וכבר עמדו רבוה"ק זי"ע על זה כיצד

כמאמר הכתוב (דברים טז ג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך'.

כיצד מקיים הקב"ה את מצוות 'ראת שמים'

מראשית כזאת נודיע, כי דברנו יהיו מוסבות על דברי מרן בעל ה'דברי חיים' זי"ע בספרו בפרשת בא (ד"ה במדרש רבה, ובר"ה קדש ל'), וממנו יתד וממנו פנה לנאמר כאן, ונבוא

ולא בכדי נתנו חכמים חובה להתכונן לחג הפסח שלוש יום קודם לכן, כי חג זה דורש הכנה דרבה להכין עצמו לזמן בו אוצרות השפע נפתחים (תרגום יונתן בראשית כז ו), וכתבו המקובלים (ראה לב דוד לחיד"א פרק ל בשם זקינו ה'חסד לאברהם') שמשלושים יום קודם פסח, צריך ליתן לב ללכת בדרך טובים ולקיים קצת דרכי התשובה, ואז הקב"ה בכל לילה מוציא חלק נשמות ישראל מתוך הקליפות, הכל לפי מעשיו של אדם ולפי הכנתו, עד שבלייל התקדש חג עומדים מבחוץ בני חורין. וזהו בחינת 'ציאת מצרים' שיש מדי שנה בשנה. וזהו בעצם אומרם (פסחים פ"י מ"ה) חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. וזהו עיקר שמחתו על גאולתו ועל פדות נפשו, אבל אם לא עשה הכנה מקודם ולא נזהר בחמץ כראוי, לשמחה מה זו עושה, ודין גרמא שאינו מתעורר כל כך ואינו נכנס בלבו כל כך שמחה, כי הכל תלוי לפי מעשיו ולפי זכות נשמתו ולפי הכנתו (פלא יועץ ערך חמץ).

טו. עניין זה שהקב"ה מניח תפילין ומקיים מצות, אינו מובן בשכל אנושי, וכבר כתב ה'פני יהושע' בהקדמתו לפירוש הגמרא שם: **ידוע לכל יודעי חן, שהאגדה זו יש לה סוד מופלא, וכבר האריך הרשב"א ז"ל בחידושי אגדות שלו וכו', ובאמת, שכל האריכות בזה הוא ללא צורך, שלא בלבד בענין האגדה זו ושאר האגדות כיוצא בו אנו צריכין לדברי הקבלה, אלא כל המקרא בתורה ובנביאים ובכתובים כל מקום שמצינו תואר דמות וגבול ומקרה ושינוי בענייני האל יתברך, כגון 'ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו' וכו' (שמות כד י), וכן 'ראיתי ה' צבאות יושב על כסא רם ונשא' (ראה ישעיה ו א), וכן 'וראית את אחורי לפני לא יראו' (שמות לג כג) והרבה כיוצא באלו, בכלן אנו צריכין לקבלה והן סודות מופלאים, שהרי אין לו כביכול להבורא שום דמות ותואר וגבול ועמידה וישיבה או שום דבר מקרה או שינוי, אלא הכל לפי הדמות לעבדיו הנביאים וכו'.**

בראש כל מועדות נשאת פסח

והבחירה, כלומר, אחר שהקב"ה יודע וְיַעַד מה יהיו מעשי האדם בבואו להאי עלמא, ולפניו נגלו כל תעלומות והמון בריות לאין תכלית, כיצד אומרים לו לאדם שיטיב דרכו ויהלך בדרך טובים, ויגרם בכך נחת רוח להשי"ת, שמשמע שדבר זה תלוי רק בו, והרי כבר נתברר להשי"ת לולי מעשיו אלו מה יהא בסופו האם יהיה צדיק או רשע אף ללא בחירתו. ומאחר אחר שהקב"ה יודע אחריתו, האם יכול אדם שלא לעשות רצון בוראו טובה או רעה אחר שכך גזרה חכמתו יתברך. ושאלה זו היא מיסודי הדת שלנו, עד שהרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ה) קובע במסמרות של זהב ואומר עליה: דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכמה עיקרים גדולים והרדים רמים תלויים בה. וחכמי ישראל שבכל דור ודור הניפו ידם בכתבי הקודש שלהם וביארוהו על נכון¹⁵. ואף אנו נבקש לדעת רו זה וברוך שפירשה מרן ה'דברי חיים'.

רצון השי"ת שיעבדוהו בשר ודם ולא שרפי מעלה

כתב ה'דברי חיים' על ענין ה'דיעה והבחירה: אך האמת - כמו

ניתן לומר שהקב"ה מקיים את המצוות כולם, הרי אחד ממצות ה' היא 'מצות היראה' - לירא מלפניו, ואצל בשר ודם שייך לצוותו ולומר לו 'את ה' אלהיך תירא ואתו תעבוד' (דברים ו יג), אך אצל השי"ת שהוא ואין בלתו, מה שייך לומר שיש לו יראת שמים, כי כלום יש להקב"ה ממה לירא. וביארו בקדשם, שאכן, כשם שאמרו חז"ל (תנ"א רבה פרק כג) 'אין אומרים אל תירא אלא למי שירא', כך גם להיפך, להקב"ה יש יראה שהוא ית' מתפחד שמא ימעד איש ישראל ויפחו עליו יצרו לעשות הרע בעיני ה' במחשבה דיבור או מעשה.

וממנו למדנו, שהיראת שמים של ישראל היא שישים אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו (רמ"א אר"ח סי' א), והיראה של הקב"ה כביכול היא, לבלתי יחטאו ישראל ותהיה יראת ה' על פניהם תמיד.

חקירת הידיעה והבחירה

ומעתה אחר שהנחנו יסוד גדול זה, נכנס בשאלתם של ראשונים חוקרי מחשבות, אשר בקשו להבין הא כיצד ילכו שניים יחדיו - הם הידיעה

טז. ראה ספר הכוזרי (מאמר חמישי), אמונות ודעות לרס"ג (מאמר ד פרק ד), ספר העיקרים (מאמר ד), של"ה הקדוש (בית הבחירה הקדמה), חובות הלבבות (שער עבודת האלהים פרק ח) ובספר הקדוש 'בני יששכר' האריך בזה בהרבה מקומות.

בראש כל מועדות נשאת פסח

כה

קדמוהי 'קומון' (דניאל ז י), אומנם הוא יתברך אינו חפץ באלה כי אם בעבודת ויגיעת בשר שיעמול תחת השמש, שאף שהיצר הרע יסיתו לעבור על דת קונו, לא יאבה לשמוע לוי".

הן אמת שאנו קצרי הדעת איננו יכולים להשיג זאת, מה יש להקב"ה מדבר זה שנעבדהו, וכי אין כבודו של מקום בשבח הניתן לו

שאמרו חכמי האמת, שהידיעה צפונה בתוך הבחירה, כמו שכתב הרמ"ע ז"ל^י. ולהבין דברי חכמים, נרחיב הידיעה ונמלאנה.

אמרו חכמינו במדרשם (תנחומא פרשת נשא טז) "נתאוהו הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים". כלומר, הקב"ה הדר במרומים ושם 'אלף אלפים אלפין' ישמשונה ורבו רבון רבבן

יז. ואלו הם דברי הרמ"ע מפאנו במקום אחד (עשרה מאמרות מאמר המדות מדה ד) ויסודו זה מבואר בעוד כמה מקומות בספריו: והיינו דתנינן (אבות פ"ג מט"ו) הכל צפוי, שהידיעה צופיה הליכות הבחירה, לא זולת. לפיכך לא קתני הכל ידוע או גלוי, אלא צפוי, כדאמרן. אלמא הרשות נתונה, ואליה צופין ומצפין מלמעלה וכו', כי הרצון העליון משיבע לכל חי כפי המצוייר בדעתו יתברך. ואותו הציור בצפייתו יצפה אל הבחירה האנושית, להוציא כלי למעשהו. נמצא החוטא הוא המכריח את הטבע הישר, ומטריח את קונו. והשוטר מוכרח מהחוטא עצמו לגבות חובו, ואין דבר רע ולא הכרח כל עקר יורד מלמעלה וכסיל לא יבין את זאת בשיניח הפכו בפשיטות ישמח צדיק בה' וחסה בו.

יח. יסוד זה הובא רבות בכל כתבי הקודש, ומפני שפטור בלא כלום אי אפשר, העתקנו כאן ג' מאמרים מאדירי החסידית אשר הביאו את העניין הנ"ל, ראשון לראשון יבואו דברי אור שבעת הימים מרן הבעל שם טוב הקדוש (פרשת בראשית אות צא) אשר אמר: עיקר הסוד מה שהקב"ה שולח הנשמה בגוף השפל הזה. אדרבה, מזה יש להקב"ה נחת ותענוג גדול מאד, כי אף שהנשמה בכלי מלוכלך מאד, כי אין דבר גרוע ויותר גשמי מעפר, ואף על פי כן נותנת תמיד שבח והודיה לבוראה וזה חידוש גדול, לכן יש להקב"ה מאלו השבחים יותר תענוג מכל העבודות והשבחים של המלאכים, כי עליהם אין חידוש, כי אין להם גוף עכור, וזהו שאמרו בגמרא (תענית לא.) אין אשה אלא לנוי. שהגוף נקרא 'אשה', וזהו אין האשה, כלומר לא ברא הקב"ה את הגוף העכור הזה, אלא לנוי, ליהנות ממנו, שיהיה לו תענוג ממנו.

ובלשון הזה נמצא בקדושת לוי' (פרשת בעלותך): 'כי נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל' (במדבר ח טז). לבאר בפסוק הלשון 'נתונים נתונים'. והנראה דרך משל ומליצה, כאשר יביאו מתנה לשר אחד פחות הערך, אזי המתנה עצמה חביב אצלו, מה שאין כן כשיביאו מתנה לשר גדול ואפרכס גדול, המתנה גופא אינו חביב אצלו כלל, כי אפרכס גדול כמוהו, כמה רבבות מדרגות שיש לו, יהא חביב אצלו מתנה פחותה כזו, אך החביב אצלו הוא נדבת לבו של זה הנותן, שעלה

בראש כל מועדות נשאת פסח

לטעם וסיבה לעשות את הדבר, והוא עושה זאת מפני שזהו רצונו ותו לא מדי. וכשישאלוהו מדוע הוא רוצה את דבר הזה דוקא לא ידע להשיב תשובה נאותה אלא יאמר מפני שהוא רוצה זאת ומשום כך הוא עושה זאת. ואם יוסיפו וישאלוהו מדוע יש לו רצון בכך לא ידע להשיב תשובה ומענה, כי באמת אין הסבר ברצון ואין נתינת טעם ברצון. וכפי שהגדירו זאת בספה"ק 'אין טעם ברצון' והוא 'למעלה מטעם ודעת'. כי הרצון בא מעצמות האדם, והרצון הוא כלי הרוצה בגילוי פנימיותו ומזה נולד הסיבה והטעם. ורצון האדם בא לידי גילוי בנפשו שהוא כלי ההרגשה וההתפעלות ולכן נפש קרוא לפעמים רצון, וכמו שפירש רש"י "נפשכם,

משרפי מעלה ואופני הקודש. אך כבר ידוע מה שלמדו אותנו רבותינו הק' רועי החסידות 'שעל תאוה אין שואלים קשיות' ותאוה ורצון זה הוא עצם עצמיותו ומהותו של הקב"ה.

וכבר ביארנו ענין זה פעמים רבות ונחזור עליה בקצרה, ומקודם יש להקדים מה זה 'רצון' אמיתי דהנה על דרך משל אדם שעושה איזה דבר מחמת איזה טעם וסיבה עדיין לא נלמד בעשותו את הדבר להכיר את רצונו בזה כי יתכן שרק הסיבה והטעם הביאו לעשות את הדבר שעשה ולא מחמת רצונו, ולפעמים הטעם להסיבה יכריחוהו לעשות דבר שהוא בעצם נגד רצונו.

אולם כשאדם רוצה לעשות את הדבר מפני שכך רצונו אין הוא צריך

ברצונו ליתן לו מתנה, ונמצא ערך החביבות של זה השר הוא להנותן הנתינה, כלומר שעלה בדעתו ליתן לו מתנה, ולא המתנה עצמה שנותן לו. וזהו גבי השי"ת גם כן, שיקרבו לוי' לעבודתו יתברך, מה בצע לו בהם, הלא מלפניו יחילו כל יושבי תבל, וכל שרפי מעלה עומדים עליו באימה וביראה לעשות רצון קונם וחפץ צורם, רק חביב אצלו יתברך מה שעלה בדעתו להתקרב לעבודתו יתברך. וזהו 'כי נתונים נתונים המה לי מתוך כו', כי הנתינה שלהם, שעלה בדעתם שיקרבו וימסרו לעבודתו, זה חשוב נתינה אצלו כנ"ל, לא המתנה עצמה, רק הרצון שבו שנתן מתנה זו חביב אצל הבורא.

ובציפורן שמיר חרט ב'שפת אמת' (משפטים שנת תרל"ב): בשם הרה"ק ז"ל מקאצק על פסוק () 'ואנשי קודש תהיו', להיות שמירת הקדושה במעשה אנושי [ואנשי קודש'] ותחבולותיו. פירוש, שאין מחסור להשי"ת מלאכי עליון שרפים וחיות הקודש רק שמתאוה לקדושת אנשים, ולכן המשיך נצוצי קדושה גם בעולם הזה במדה וצמצום.

יט. בראשית כג, ת. וכמבואר יותר ברש"י איוב (ו, י) שכתב: "נפשי, הוא יצר תאות אדם בכמה מקומות כמו אם יש את נפשכם". פירוש שהוא כלי המביא לידי גלוי את הרצון בכלי ההתפעלות וההרגשה החיונית, שהוא הנפש.

בראש כל מועדות נשאת פסח

כו

יתברך לעשות כן. והרצון היה כדי להשרות שכינתו בתחתונים ועל ידי כך יתגלה מלכותו יתב'. ומשום זה נקט המדרש דייקא הלשון "שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים". וביארו זאת בספה"ק^א שהוא ענין הרצון שבא ללא סיבה וטעם כנ"ל. והרצון לברוא את העולם להיות לו דירה בתחתונים בא מעצם מציאותו ית"ש, שהוא למעלה מכל הבחינות שנתגלו בעת בריאת העולמות, כלומר שכל השתלשלות העולמות הבאים דרך "הספירות נולדו מכח אותו רצון, שהוא קודם ולמעלה מכל גילוי וסיבה.

ובריאת כל העולמות מהיותר גבוה עד היותר נמוך הוא גילוי

רצונכם" משום שרצון האדם מתגלה בנפשו.

ובשהאדם עושה דבר מפני שכך הוא רצונו הרי מיד עם תחילת העשיה הרצון שבו מתחיל לבוא לידי גילוי, עד כשנשלם הדבר אז הרצון מגיע לידי גילוי גמור. ואם הדבר משמש לאותו ענין שהוא רצה, הרי לא רק הרצון הגיע לידי גילוי בגמר מלאכת הדבר, אלא הרצון [שהיה נעלם ועתה הוא נתגלה] נתמלא בשלמות, וכשהרצון נתמלא בשלמות יש לבעל הרצון תענוג גדול מאד.

כן הוא ענין הרצון כביכול אצל הקב"ה^ב, והטעם שהקב"ה ברא את העולם היה מפני שעלה ברצונו

כ. מובן שענין רצון האדם שאמרנו הוא רק משל לשבר את האוון.

כא. ובמיוחד בספרי מרן בעל התניא זצ"ל בהרבה מקומות. והוא לך לשון קדשו ב'ליקוטי תורה' (פרשת בלק): **ידוע המאמר נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. כי הנה באמת אני ה' לא שניתי** (מלאכי ג ו) **שאין שום שינוי אצלו יתברך בין קודם שנברא העולם שהיה הוא ושמו בלבד כמה אלפים ורבבות שנה קודם בריאת העולם. וכן יהיה אחר שיחרב העולם. וגם עתה בזמן בריאת העולם וקיומו, הנה קמיה יתברך כולא ממש כלא חשיב כמו קודם שנברא העולם ממש רק זהו קמיה דווקא, אבל אצלנו העולם נחשב ליש ודבר בפני עצמו ומסתיר אלקות, שלכך נקרא בשם עולם על שם ההעלם שמעלים אלקות ומסתירו. ותכלית בריאת העולם הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, פירוש, כי העולם הזה הוא העולם היותר תחתון, שההעלם בו יותר והחשך כפול ומכופל. וזהו פירוש 'בתחתונים', כי אין שייך מעלה ומטה לגבי הקב"ה שאינו בגדר מקום חס ושלוש, אלא 'תחתונים' רוצה לומר, עוצם ריבוי ההעלם והסתר על ידי צמצומים רבים וכו' והוא העולם השפל. ושם דוקא יהיה בחינת דירה והתגלות אלקותו יתברך בידיעה שלנו גם כן כמו שהוא למעלה בידיעה עליונה דכולא קמיה כלא חשיב, ולזה היה תכלית המכוון בבריאת העולם הגם שאין מושג לנו הטעם שנתאוה לזה, רק שכך עלה ברצונו.**

בראש כל מועדות נשאת פסח

וזה ביאור דברי המדרש (ב"ר ט ז) שדרש את הפסוק (בראשית א לא) 'והנה טוב מאד' ש'טוב' - זה יצר רע. טוב, 'והנה טוב מאד' - זה יצר רע. היינו, כי רק באמצעות היצר הרע בא האדם לשלימות עבודת בוראוי, ועניין זה אינו מצוי במשרתי א-ל, שאין להם נטייה אחרת, ומגמתם בלתי לה' לבדו, ולכן היצר הרע הוא גורם לתכלית הטובה במאוד מאוד ולכן דרשו עליו 'מאד' - זה יצר הרע.

גם ב'חידושי אגדות למהרש"א' (סוכה נב. ד"ה היאך יכולנו לסבול) מצינו דברים נפלאים ברוח זו, בפירושו לדברי הגמרא הידועים (שם), שלעתיד לבוא ישחט הקב"ה את היצר הרע בפני הצדיקים ובפני הרשעים, והללו והללו, היינו הצדיקים והרשעים יבכו בראותם יחד כיצד היצר נשחט. ובשעת שחיטתו יאמרו הצדיקים: איך יכולנו לכבוש ה' גבוה כזה, והרשעים יאמרו איך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה. ותמה המהרש"א, מדוע מלאים עפעפי הצדיקים דמעה והם בוכים מאין הפוגות בראותם כל זה, הרי זה היה כל מבוקשם מחיים לנצח את היצר שיניח להם לעבודת את הבורא כאוות נפשם, ומדוע כעת כשדמו מפרפר וניטל מן העולם בוכים

רצון הקב"ה, שנתאוה להיות לו דירה בתחתונים, וכאמור שהרצון בא מעצמותו ומהותו יתב"ש. נמצא שכל העולמות הם גילוי רצון העליון יתב', וכשנעשה את הדבר הראוי לעשות בבריאה, ובמיוחד בעולם הזה שהוא המדרגה היותר נמוך בכחירת תחתונים כשאנו בעלי בחירה בוחרים כמובן ועושים רצונו של מקום הרי בזה אנו מגלים וממלאים את רצונו יתב' בתכליתו ועושים נחת רוח גדול מאד כביכול להקב"ה שרצון העליון בהוב"ש נתמלא בשלימות.

טוב מאד - זה יצר רע

ובשיחשב האדם ויתבונן בזה, הרי יתלהט לבו בקרבו, היתכן כזאת שהשי"ת הרם על כל כבודו חסר את עבודתי הנבזה והדלה, וכלום חסר אצל המלך - מלכו של עולם דבר מה עד שאין למלך חפץ אלא בי. ומפני שכן הם הדברים - שה' חפץ בעבודתנו דייקא, מעתה, אש תמיד תוקד בו לא תכבה לקיים את אשר נצטווה באהבה ויראה בכל פרטיה ודקדוקיה, להעלות דורון למלך מלכי המלכים, ולעשות בזה נחת רוח לבורא יתברך שמו.

כב. כן כתב בעל העקידה (שער ח), וכלשונו: והענין הבחירי הוא הטוב שבו כמו שכתוב (בראשית א לא) 'והנה טוב' - זה יצר טוב, 'מאד' - זה יצר הרע (ב"ר ט ז).
לומר שכל שלמותו הוא תלוי במציאות הבחירה אשר אי אפשר לו כי אם בהמצא לו שני הענינים האלה רצוני הטוב והרע.

בראש כל מועדות נשאת פסח

כט

האדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום ומבקש המיתו (סוכה נב.), וה' ממעונו משקיף לראות איך איש ישראל מתייצב נגד היצר ומשיב מלחמה שצרה, ובכך מתגדל ומתקדש שמייה רבה. ומלאכי מעלה שואלים על זה איה מקום כבודו של הקב"ה, ונגלה להם שעיקר הנאה שלו הוא שבמקום שקשה להעיד עליו 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', שם מעידים עליו שהוא אלהינו ואבינו¹.

ועל כן עבודה זו מיוחדת ביותר לנו פשוטי העם שהיצר הרע מבקש לטורדנו מן העולם, אבל צדיקים גדולים שהגיעו למעלת הפסוק (תהלים קט כב) ו'לבי חלל בקרבי' (ראה ברכות סא:): שרק היצר הטוב שולט בהם, הנאתו של הקב"ה פחותה עט, כי אין להם דבר המתנגד למעשיהם הטובים².

הצדיקים תחת פצחת פיהם בשירה ובזמרה. אין זאת אלא כי הצדיקים שעמלו בעבודת עבודה נגד היצר, חשים בעת ההיא איך שהיצר הרע מתבטל, ומעתה כל נטיית האדם תהיה לטוב והרע לא יפקד ולא יזכר בעולם, ואם כן כל מלחמתם לנצח את היצר תהיה בטלה ומבוטלת, וזה מעוררם לבכות, וי לנו שניטל זה, כי כיון שניטל יצר הרע ונעבוד את השי"ת ללא מוקש, שוב אין שמחה של מצוה בעבודת ה', ומהיכן תבוא תאוות הניצוח נגד היצר בעוז ובכתעצומות, וכענין שאמרו (זוהר הקדוש ח"א קלח.) שאילולי היצר הרע חדותא דשמעתא לא הוי ליכ³. ועל דא ודאי קא בכינא – שראוי לבכות על זה.

ומבל זה נילף, כי עיקר הנחת רוח שנעשה בשמי שמי רום, הוא רק משום שיצר סוכן בנו ויצרו של

כג. בספה"ק 'מאור עיניים' (פרשת בראשית) גם כן כתב זאת והוסיף בנאמר, שעל ידי שמנצח היצר הרע, נהפך הוא עצמו לטוב: **אלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא הוי כי עיקר הזריזות והחשק בעבודה בא מצד היצר הרע שנמתק וקטיגור נעשה סניגור שזהו מה שכתוב (דברים ו ה) 'ואהבת את וגו' בכל לבבך' – בשני יצריך וכו' (ברכות פ"ט מ"ה).**

כד. וכמו שדייק ה'שפת אמת' (פרשת וארא שנת תרמ"ה) בלשון הכתוב (ישעיה מג י) 'אתם עדי נאום ה', **שעדות צריכין במקום שיש ספק והסתרות, וזה תפקידם של ישראל שנקראו 'עדים' לברר כבודו יתברך דווקא בעלמא דשקרא, ולכן המלאכים אינם 'עדים' על השי"ת שהוא מלכו של עולם כי במדור העליון רואים הכל כי ה' ממלא כל עלמין.**

כה. ביסוד זה מצינו קילורין לעיניים שכתב האור החיים' לבאר את הנאמר בדברי משה רבנו להשי"ת אחר מחלוקתו של קרח שפתח ואמר 'ה' אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף' (במדבר טז כב), ותמוה, אם בקש משה רבנו לעורר זכות אצל הקב"ה, מאי טעמא לא פתח בשבחים גדולים ועצומים

בראש כל מועדות נשאת פסח

מלחמת היצר לבדו, וכבר אמר רב עמרם (קידושין פב:) לשטן והגדירו על נכונה: חזא [ראה], דאת נורא ואנא בישראל. ואם כן מהיכן לוקח האדם כוחות להילחם בהר גדול של אש שכזה.

ויהיו לנו למאור עיניים דברי הגמרא (סוכה נב.) "יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, ואילולי הקב"ה שעוזרו לו אינו יכול לו", שהקב"ה בכבודו ובעצמו מכניע ובא אצל הלוחם לסייע בעדו. ויש להבין זאת, אם אכן הקב"ה מסייע בידו, הרי שהרצון הקדמון שיעבדהו על ידי גיעת אנשים בטלה ומבוטלת, כי אין זה לכאורה מכח האדם אלא מכח סייעתא ממרומא, ודבר זה צריך הבנה זכה וברה.

ולכשנובה נבחין שהן הם דברי הגמרא (שם לד:) שמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. שאף שיש הנאה להקב"ה ממעשה הצדיקים, בכל זאת הנאתו הגדולה ביותר היא מבעלי תשובה שכבר חבקו אשפתות, ובכל זאת שבו אליו בלב שלם, וגדולה וחביבה לפניו יתברך עוד יותר מפועל ידיהם של הצדיקים שנעשו אך לא בהתגברות הרוח על החומר כפי שעשו הבעלי תשובה.

כיצד אין זה סותר את כוונת הבריאה, מה שהקב"ה מסייע לאדם בשעת ניסיון

אך, גלוי וידוע לפני כסא כבודו, שלא יתכן לאיש העבודה ללחום

מזה, ואמר רק שבחו של מקום שהוא 'אלהי הרוחות לכל בשר' ותו לא מידי. אלא שמשם רבנו טען כלפי שמיא טענה ניצחת, וכלשונו של ה'אור החיים הקדוש' בא לדבר לפניו דברי ריצוי המתקבל לפניו, והוא, שמשם רבנו קדם וסידר לפני הקב"ה ממי יש לו נחת רוח פחותה וממי יש לו נחת רוח גדולה, האחד הוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מעלה, למעלה ממנו שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים מב' אוצרות החיים, אוצר אחד של נשמות שעדיין לא באו לעולם הזה שעליהם אמרו ז"ל (יבמות סב.) עד שיכלו נשמות שבגוף, ואוצר ב' של נשמות שכבר באו לעולם הזה וחזרו ונתנו באוצר החיים, וכולם נותנים שיר ושבח והודאה לבורא יתעלה שמו. ומסיים דברו: למעלה מהם השיר והשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה אשר הם תוך הבשר והוא מונעם מהכיר ה', והם מתעצמים לאהוב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה מהכל. ולפיכך אמר משה רבנו להשי"ת מה לך להתמלאות בעברה על שבשר ודם עברו רצונך וחסאו, הרי הטעם שיש לך נחת רוח מהם הוא דייקא בגלל זה שיכולים לבוא לידי חטא ומתעצמים לאהוב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו, ואם כן אכן כשחטאו כעת, שא נא פשעם וחטאתם שהרי מראשית כזאת הודעת שיכולים לבוא לידי חטא וחפצת בזאת שיעבדוך מתוך המיצר.

בראש כל מועדות נשאת פסח

לא

אבל בחייו התמידיים הוא אינו יודע ומוציא כח זה לפועל, כי מה יתן לו ומה יוסיף לו להתאמץ כל כך ולעשות דבר גדול שכזה, ורק כשרואה שהוא מוכרח לעשות כן, אז הכח הגנוז הזה יוצא ובא לעולם.

בן הם גם הדברים בענייני הנפש ברוחניות, בימות החול עבודת ה' היא עבודת תמידין, לעבוד את ה' דבר יום ביומו, אולם כש'כבוד ה' עליך זרח' – כשמגיעים מועדים וזמנים לששון, אזי הם ימים גדולים שהנפש יכולה להוציא כאור חוצה את מעמקיה שיכול נוכל לה לעלות בהר ה' אף למעלה מהשגת הזמן, וזוהי עבודתנו, לצרור מכח הימים טובים לכל ימות השנה, וכפי שפירשו בספרי קודש¹ את הפסוק (קהלת ז יד) 'ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה',

נפתח הדברים במשל למה הדבר דומה במשל גשמי, אדם היושב בבית נעול, ואין לו יציאת דרך מן הפתח, וחש סכנה ממשית כאש המתקרבת וכאה אליו, והדרך היחידה בו ימצא את חייו שולל, הוא רק אם יחתוך את הסורגים שסביב חלוני הבית ויננס ויצא החוצה, אלא שאין בידיו את הכלים המתאימים לכך. האם לא ינסר בידיו את הברזל כדי שינצלו חייו?! ונתבונן קמעא, הרי לאחר מעשה הוברר למפרע שיש לאדם זה כח וגבורה שיכול לשבור אפילו ברזל, ומדוע אם כן במעשיו דבר יום ביומו אין רואים שהאדם שובר את הברזל לבדו. אין זה אלא שבתוך תוכו של כל אחד אחד יש כח עצום ורב, שכן אילולי זה לא היה בכוחו לשבור את הברזל אף בשעה של לחץ זו הדחק,

כו. ראה 'עבודת ישראל' (יו"ט שני של פסח) שכתב כן, ופירש במושכל זה את גם הכתוב (ויקרא כא א) 'אמור אל הכהנים ואמרת', וזה לשונו: **רש"י** [פירש, את הכתוב הנזכר] להזהיר הגדולים על הקטנים. דהיינו, בשעת מוחין דגדלות להזהיר עצמו על שעת הקטנות ולחזק את עצמו. וכן בכל הזמנים למשל בשבתות וימים טובים שאז זמן ההתלהבות בחשיק נפלא לעבודתו יתברך שמו, צריך האדם להכין עצמו על ימי החול הבאים שיהיה מקושר גם כן בבוראו יתברך שמו. וכן ביום א' דפסח אמרו חז"ל (שו"ע או"ח סי' תכח ס"ג) הסימן א"ת ב"ש, א"ת א' דפסח הוא תשעה באב, ואם כן צריך האדם לקשר עצמו ביום א' דפסח היטיב בבוראו עד שאפילו בט' באב שהוא יום הירידה מכל המדרגות, יהיה גם כן מקושר בעבודת ה' יתברך. וזה רומז 'ביום טובה היה בטוב', וגם אז 'ראה' והביט על 'יום רעה', שיבוא בירידת המוחין והכן עצמן עליו שלא תפול בו.

ב'שפת אמת' (מקץ שנת תרל"א), למד שזה היה חכמת פתרונו של יוסף הצדיק לחלום פרעה במה שאמר למנות איש חכם ונבון שיצבור אוכל תחת יד פרעה לשבע שנות הרעב. כי לכאורה, מדוע נצרך לדבר כזה 'איש נבון וחכם', והלא לצבירת בר אין צריכים חכמה נפלאה. אבל אמת נכון היא, שבימות הטובה האדם

לו, או לאזור כגבור חלציו ויאמר לעצמו יעבור עלי מה, אני אעבוד את בוראי עד כמה שיש בידי לעשות ולהילחם עם יצרי, ואין לי לעשות חשבונות של מה יהיה לבסוף שכל זה שייך להקב"ה, ומה ששייך לי הוא עבודת הרגע הזה, ולאדם כזה הקב"ה מסייע בידו ומוציא כוחותיו הטמונים שאף האדם עצמו לא ידע שיש לו ובוזה הוא מנצח את יצרו. והוא ע"ד שכ' באברהם 'זכרת עמו הברית' שהיות ואאע"ה עשה כל מה שהיה שייך לו לעשות עד אותו רגע, אזי באותו רגע שהיה בא לחבל עצמו בשביל בוראו בא הקב"ה וסייע סידו ע"ד שהוציא כוחותיו הטמונים שיהיה לו הכח ליגמר את מעשה המילה בעצמו. והוא ע"ד המובא בשם הס"ק מסלונים זי"ע "'ה' איש מלחמה' (שמות טו ב), רצונך להכיר מקומו של ה' היכן הוא, 'איש מלחמה' תמצאנו עם איש הנלחם עם יצרו" שכשהאדם לוחם עם יצרו עד כמה שיכול אזי בא הקב"ה להיות בסייעתו להוציא כוחות האדם עצמו להתגבר על כל מיצריו ונסיונותיו בעבודת השי"ת

ש'ביום טובה' – בימים הטובים מועדי ה', אזי 'היה בטוב' צריך למלא אסמינו שבע מברכת מועדיך, ומפרש הכתוב מה לעשות בברכה שהבאנו אל תוך בתינו, ש'וביום רעה' – שבימות החול וזמני הסתר פנים, יקיים האדם 'ראה' שיראה כיצד היה בדרגין עילאין בימים טובים, וממנו יקח לעבוד את ה' אף בזמני המיצר שהוא שרוי בהם עתה.

השי"ת יודע מה יהיו מעשי האדם בזמנים תדירים, אך בזמני ניסיון זה תלוי באדם, ואז מכה רצונו של השי"ת לבל יחטאו, מתעורר גם כח היראה בלב הלוחם לבלתי יחטא

והנה יש זמנים של הסתר וקטנות אשר האדם עומד מול היצר הבווער בקרבו באופן נורא ואין האדם יודע להשית עצות בנפשו, ואז יש לפניו שני דרכים או שיתרפה לגמרי מעבודתו ויחשוב בדעתו שאין זה בכוחו כלל וכלל ולמה לו לעבוד ולשבור את עצמו כשסוכ"ס אין בו יכולת לעמוד מול היצר העומד לשטן

שוכח שעתידים לבוא לימי רעה ואינו אוגר לימי הרעה, ולשם כך צריכים איש חכם שיוודע לנצור מיום טובה לימי רעה, ונעתיק מדבריו הקדושים שם בעניין: ומה שיש ללמוד מפרשה זו, להכין לעצמו בימים הטובים שנתגלה הקדושה בהם, לקבוע ההארות בלב היטב כדי להיות על ימי הרע כשהקדושה נסתרת. וכמו שכתוב 'ביום טובה היה בטוב', פירוש, היה לקבוע ההארה בגוף האדם, 'וביום רעה ראה' – עתה איך להתנהג אחר כך, כי קודם כל ניסיון יש הארה איך ללמוד על אחר כך.

בראש כל מועדות נשאת פסח

לג

ומשבא לכלל יראה בא יבוא לאהבת ה' שהיא דרגה מרוממת יותר מדרגת יראה, ובא לידי השגה שה' אוהב עמו ישראל ובחר בם מכל צבאי צבאות שיש לו בעולמו¹, ודבר זה מוספת לו חכמה והשגה שעמה ילך מחיל אל חיל בעבודת בוראו.

מטרת הניסיונות ומצוות עשה טוב, שזוכים להתעלות בעילוי אחר עילוי

ומעתה אחר שהונח יסוד זה – שאחר היראה באה אליו האהבה החכמה וההשגה, יכולים לחזק ידיים רפות, לבל ייאמר בכנישתא דבית ישראל שהניסיון הבא אליו הוא בשנאת ה' אותו, אלא אדרבה, כל ניסיון הוא כדרך שפירשו² מאמר הכתובים (שמות כ יז) 'לבעבור נסות אתכם בא האלהים', ו'נתת ליראיך נס להתנוסס' (תהלים ס ו), 'שה'נס' - ניסיון בא לרומם את האדם ולהעלותו על 'נס'

והדרך שהקב"ה מעורר אצל האדם להוציא כוחותיו הטמונים מן הכח אל הפועל הוא ע"י שהקב"ה מעורר אצלו כביכול 'כח היראת שמים' שלו שלא יחטא איש ישראל, וכח הרצון העליון מעורר את הרצון התחתון לעורר את האדם להוציא כוחותיו הטמונים ולהביס את היצר הרע מחדרי לבבו. ובכח התעוררות הרצון הנ"ל, יכול האדם לעלות שלא כסדר וההדרגה, כי גדול כח הרצון שאין דבר עומד לפניו.

וזה עומק הענין שה'דיעה צפונה בתוך הבחירה' ש'דיעת ה' שיש להאדם הכוחות הנעלים להתגבר על יצרו ושלבסוף בן יתגבר עליו, בא בהתגלות רק ע"י בחירתו של האדם לעמוד איתן עד אותו רגע שאז נתעורר היראה אצלו כביכול שלא יחטא בן ישראל ח"ו וזה נותן ליעף כח להוציא מכח אל הפועל כח ההתגברות שלו וע"י בחירתו של האדם נתגלה ידיעתו ורצונו הנעלה של הקב"ה בבריאת העולם.

כז. ב'ליקוטי רמ"ל' - תורת הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (תהלים יז ב), הביא בשם הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע שאמר, שהאהבה שבאה אחר היראה, אזי האהבה גדולה יותר, כי היא אהבה עם בושח יחד, ולא אהבה המתפוגגת. עיין שם מה שביאר בזה.

כח. ראה מדרש רבה (ב"ר נה א): 'ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם' (בראשית כב א), **כתיב** (תהלים ס ו) 'נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה', ניסיון אחר ניסיון וגידולין אחר גידולין, בשביל לנסותו בעולם, בשביל לגדלן בעולם כנס הזה של ספינה.

בראש כל מועדות נשאת פסח

ופשוטים כהנחת תפילין העשויה מעור בהמה, או עשיית מעקה וכדו' ושאר מצוות 'עשה טוב' שנראים כגשמיים ופשוטים. וממחשבות אלו יתעורר ליראה את ה', בחשבו, מי אנכי נבזה חדל אישים שאזכה לעמוד לפני הקב"ה ולשרתו ולברך בשמו. ואחר שתבוא אליו היראה, אזי תבוא אליו האהבה, שמאהבת ה' אותנו שהוא חפץ להצדיקנו, לכן נתן לנו מצוות אלו, ואין המלך חפץ אלא בעבודתנו כאן בעולם העשייה במעשינו הגשמיים לבד, וזהו לו יקר תפארת שעבודתו באה מן האדם. וכשיהיו

— פן גבוה, שיתעלה בעילוי אחר עילוי־כט.

והנה בספרי אמת דרשו, שכן הדבר הוא גם ב'עשה טוב' בעשיית מצוות מעשית, והמשכיל ישכיל ויתמה בדעתו, הרי המצווה היא גדולה עד מאוד ומעורר כ"כ למעלה, וכפי לשון קדשו הרה"ק מוויטעפסק זי"ע (פרי הארץ פרשת תולדות) שהמצוות כולם הם 'אורות נפלאים הנפעלים בעולמות העליונים', ואם כן ראוי לתמוה, מה זאת עשה ה' ככה שנתן לנו מצוות כאלו בדברים גשמיים

כט. וזה לשון התפארת שלמה' (לחג השבועות): 'לבעבור נסות אתכם בא האלהים' (שמות כ יז). כי צריך אותו הבחירה לכם לנסות אתכם בניסיונות להיות הבחירה בידיכם, ועל ידי כן תעלו במעלה מעלה שזהו 'לבעבור נסות אתכם' - לשון הרמה להרים אתכם 'בא האלהים', שתעמדו בהנסינות ותנצחו את היצר הרע מצד הבחירה אשר לכם, שבזה תעשו נחת רוח להשי"ת ברוך הוא להיות עובדים מאהבה ולעמוד בכל הניסיונות מפני אהבת השי"ת.

ל. מחמת חביבות הלשון נביא מדברי הרה"ק ה'באר מים חיים' (פרשת תרומה), בעניין האהבה הבאה אחר היראה, ורשפי אהבת ה' המתעוררים בראותנו שעזב ה' את העליונים ובקש מעמנו להללו ולספר הודו: השער לה' הוא היראה, כי כאשר יכנס האדם בקצת דקצת לידע את ה' יפול עליו היראה והפחד, וכל עוד שאין באדם יראה ופחד ממלכו של עולם, לא התחיל להיכנס כלל בעבודה, ואף שידמה לאדם כי יש בו אהבה לה', טועה הוא כי אם לא היה התחלתו ביראת ה' שהוא השער ליכנס שיפול היראה בעצמו עליו מאימת המלך, לא התחיל להביט בכבוד שמו כלל וכלל. ועל כן על כל פנים תחילה העיקר הוא היראה שער לה', ועם היראה כבר יוכל להתקיים אצלו קצת כל התורה אשר למד והמצוות אשר עשה אבל לא זו סוף הכבוד. ואמנם כשיתחיל לילך ולהבין קצת בגדולת יוצר בראשית שאין לה שיעור וערך ומספר, ואילו כל הימים דיו וכו' רק כל אחד לפי כח שכלו והבנתו להבין מעט מזעיר מאשר עיניו רואין מבריאת שמים וארץ וכל צבאם בארבע יסודות. אש, מים, רוח, עפר, וארבעה מינים. דומם, צומח, חי, מדבר, ומשמשים הנראין כמו השמש והלבנה והכוכבים, ורואה בהן גדולתו וכבודו וחכמתו שאין לה שיעור. ומאשר ידענו קצת ממקבלי תורת אמת מהשרפים

עלינו לטובה, על פי מה שסידרנו כאן באר היטב.

דבר פלא מובא במדרש (שמו"ר יט ה): שכשהיו ישראל במצרים, חששו למול עצמם זולתי שבט לוי, והיה הקב"ה מבקש לגאלן ולא היה להם זכות. מה עשה הקב"ה, קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם וכו'. והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול. אמר הקב"ה למשה שיעשו הפסח. וכיון שעשה משה את הפסח, גור הקב"ה לד' רוחות העולם ונושבות בנן עדן, מן הרוחות שבנן עדן הלכו ונדבקו באותו הפסח והיה ריחו הולך מהלך מ' יום. נתכנסו כל ישראל אצל משה, ואמרו לו: בבקשה ממך,

בידו ה'דחילו ורחימו', יכניסהו לחדר לפנים מחדר שיזכה להבין פנימיות התורה ונובלות חכמותיה.

נמצא עד כאן, שהן בעבודת 'סור מרע' והן בעבודת 'עשה טוב', הכל עולה לדרך אחת, שהאדם עומד בתחילה במדרגת 'יראה', ומזה בא לו 'לאהבה', ויתיר על כולם היא בחינת ה'חכמה' רישא דכל דרגין שזוכה להשיג בהשגה אמיתית קרבת ה' כי טוב הוא.

הטעם שהוצרך הקב"ה להעביר ריח גן עדן בעולם בעשיית פסח מצרים מעתה נבקש להתכונן ולהעמיק דבר בעניינו של חג המצות הבא

ואופנים וחיות הקודש מלאכים אראלים אישים העומדים באימה ביראה ברדת בזיע, ומתחדשים לבקרים בכל יום, ונהר דינור נמשך מזיעת החיות הנושאות הכסא, וריבוי העולמות וגדולתן שאין להם שיעור, והם השמים הנראין אלינו אין שיעור לגדולתן, כי הלא כל היישוב כולו תחת כוכב אחד עומד כמאמר חז"ל (פסחים צד). ואין הכוכב נגד הרקיע אף כטיפה קטנה נגד ים אוקיינוס, ומכל שכן הרקיעין שאינן נראין וכמו שאיתא בזוהר הקדוש (ח"ב נד): וכו', זה והדומה לזה, כשישים אל לבו אשר אפילו בריה העליונה שבעליונות למעלה כל מה שהיא מבנינה ויודעת קצת בגדולת אלהינו אינו אפילו טיפה מים הגדול נגד גדולת כבודו והדר יקר זיו תפארתו כביכול ברוך הוא, ודאי תצמא נפשו ויכמה בשר וימסור נפשו לגודל אהבה וחמדה ותשוקה וחשוקה ותאוה לעזו נעימות ידידות חפיצות עריבות שמו הגדול והקדוש, ויתדבק ויתפלל בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בכל חייו ונפשו ומאמצי כוחו עד מיצוי דם הנפש לאהבה זו לדבק כולם לאורו ברוך הוא על ידי התורה והתפילה והמצוות שהוא נעלם בהם שהם רצונו יתברך והוא ורצונו אחד מיוחדים בתכלית היחוד כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (בפרק ב' מהלכות יסודי התורה הלכה י') ואהבה הזו ממילא נעשה ביראה, כי כאשר נותן דעתו ולבו לגדולת מלכו של עולם ברוך הוא, ודאי תפול עליו יראה ופחד עד אין שיעור. ואכן עיקר תקוות כל מקוה להגיע לבחינת האהבה האמיתית כי לזה היה עיקר הבריאה וזה השלימות מכל.

בראש כל מועדות נשאת פסח

כח לשנות דבריו של ראשונים, ונמצא מעשי הראשון שהם אינם, אך פעולתו של הקב"ה אמת, שכל מעשיו שעשה הם נצחיים ונשארו לנצח נצחים^ל, וגם במדרש זה נתכוון להורות לנו את היסוד האמור לעיל, ונפרש הדברים.

בהאי שעתא בהיות ישראל במצרים, היו קרובים למעמקי הקליפה, וכמעט רגע אחד שירדו לשער הנ' ולא הייתה להם תקומה (סידור האר"י הגש"פ פיסקא מצה זו), ובראות הקב"ה שפלותם ודלות מצבם ביקש לגאלם, אבל ראה שהם בבחינת 'ואת ערום ועריה' שאין בידם שום זכות, ומעתה מי יוכל להבעיר לבם ולהתקרב אליו, ועל כן התאזר הקב"ה ביראה שלו היא היראה ש'נצח ישראל לא ישקר' ושיעשו רצונו, והיראה הזו גרמה ש'ויעבר ה' אלהים רוח' היינו רוח גן עדן של 'והריחו ביראת ה', והתעוררו כל ישראל לקיים את הפסח במועדו^ל. והכל אחד כמו שאמרנו שהקב"ה

האכילנו מפסחך מפני שהיו עייפים מן הריח. אמר להם משה: כך אמר לי הקב"ה, אם אין אתם נימולין, אין אתם אוכלין. מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו שנאמר (יחזקאל טז ח) 'ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך ואומר לך בדמייך חיי' וגו', 'חיי' - בדם פסח 'חיי' - בדם מילה.

וראוי לעיין בדברי המדרש הללו, לשם מה עלינו לדעת שהכניס הקב"ה ריח של גן עדן בקרבן פסח של משה מה שגרם שכל בני ישראל עשו את הפסח, מאי דהוי הוי. אלא שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם שמעשיו ופעולתו אין מתקיימים לעד, ואם הוא עומד בראש מדינה וכדו' ואומר לעשות כך וכך, אין הדבר ברור כלל שדבריו חיים וקיימים לעד, שכן בחלוף הזמן יבוא אחר וישב על כסא מלכותו ויש בידו

לא. וכדרך שכתב ה'שפת אמת' (לחג הפסח שנת תרנ"ג): כי הנעשה על ידי שליח הוא בזמן ומדה וקצבה, אבל מעשה הבורא יתברך שמו הם למעלה מהזמן והטבע [ולכן ניסי יציאת מצרים שהיו על ידו נמשכים לעולמי עד].

לב. ב'תורת משה' לאלשיך הקדוש (שמות פרק יב), מבאר את דברי המדרש כרעיון זה - שענין הריח גן עדן היה התעוררות שורש נשמותיהם של ישראל, ואלה הדברים אשר דבר: כי רצה הקב"ה [ש]ידעו ישראל חסרונם על ידי העדר מילתם, מה שאין כן למשה כי מהול היה. והוא, כי על ידי הקרבן אשר סגולתו לעלות ריח ניחוח ולהריק שפע מלמעלה, גזר הקב"ה לארבע רוחות העולם הם ארבע בחינות עליונות המתייחסים לארבע מחנות קדושה, מזרח מערב צפון דרום, שיהיו נושבות בהרקת שפע מהן לגן עדן, אשר שם שרשי כל נשמות ישראל אשר שם היו, למה שעל ידי כן יתעוררו הנשמות ההן להריק על הארץ מהשרשים

בראש כל מועדות נשאת פסח

לו

בהיגלותו במעמד הסנה (שמות ג ז-יב):
'ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי
אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי
מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו,
וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן
הארץ ההוא וכו', ועתה לכה ואשלחך
אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל
ממצרים'. אלא שמושה רבנו מסרב
להיענות לזה 'ויאמר משה אל
האלהים: מי אנכי כי אלך אל פרעה
וכי אוציא את בני ישראל ממצרים'.
באגדות חז"ל (שמו"ר ג ד) גילו לנו
שלא הייתה כאן רק שאלת ענוה של
משה רבנו שאמר שאינו ראוי לכך,
אלא תמה ושאל את הקב"ה: אחר
שישראל נמצאים בשפל המדרגה, והיו
עובדים עבודה זרה, איזו זכות יש
להם שיגאלו ממצרים ויקוים בהם
'והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים

משרה על האדם בשעת קושי והסתר
פנים את היראה שלו, וזה מעורר
היראה של האדם להוציא כוחותיו
הפנימיים לעמוד כנגד תחבולות היצר.

**מדוע עושים זכר ליציאת מצרים
ולא למתן תורה, 'יחז', ירדת
הקב"ה לשמוע סיפור יציאת מצרים
ועניין ליל שימורים**

**ואחר כל זאת, נבוא ליישב דברים
אחדים במהותו של ליל גדול
וקדוש הזה וממנהגי היום – ליל
כיום יאיר' הקיימים בהאי עידנא.**

**א. עוד בהיות ישראל משועבדים
בטיט ובלבנים, נגלה
הקב"ה למשה רבנו ובקש ממנו
להוציא את בני ישראל מארץ מצרים,
ואלו הדברים אשר דבר אליו ה'**

הם אל הענפים אשר בגופי האנשים, על ידי קרבנם. וזהו אומרו ומן הרוחות
שבגן עדן שהוא מן הנשמות הנקראות רוחות וכו'. מאותן הרוחות שבגן עדן,
שהם אותם שהיו שרשים אל רוחות כל בשר איש שבדור ההוא, הלכו ונתפשטו
אל העולם הזה, שורש כל רוח אל כל איש שחלקו בו, ולא מצאו הכנה כי היו
ערלים. על כן נדבקו אל משה שעשה הפסח, שהוא כולל כולן על ידי הפסח
ההוא, שהוא מאיש כולל כל בחינות ישראל, נתעוררו כולן להריק על הארץ, על
כן דבקו בו כענין הקדמה הרביעית, שעל ידי הקרבן יושפע השפע. והנה כל
בחינת רוח ורוח היה תאב לידבק בחלקו בעצם, ועל כן כל איש היה מריח
מאותו הריח, ונפשו תאיבה לידבק בשורשה. כי השפע שבא היה מכל שורש
ושורש של כל נפש ונפש מהם, אלא שהערלה שבגוף היתה מעכבת. על כן היו
עייפים כמתעלפים, כהרה המריחה, כי היתה כל נפש מהם מבקשת לצאת. על
כן אמרו למשה האכילנו מפסחך כי היו עייפים מן הריח, אז אמר להם האלהים
אם אין אתם נמולים אין אתם אוכלים, כלומר כי הערלה היא המעכבת. אז הכירו,
כי העדר המילה גורמת בלתי הדבק בשרשם הדבק בו יתברך, ואז נתנו עצמנו
וכו'.

בראש כל מועדות נשאת פסח

מוכח שיש בפסח תוספת שבח וגדולה מכל מועדי ה' וכמו שאומרים בהפיוט ו'בראש כל מועדות נתת פסח' (פיוט ובכן ואמרתם זבח פסח).

ב. מכת בכורות הייתה בחצי הלילה
ממש כמו שכתוב (שמות יב כט) 'ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים', ודבר זה אומר דרשני וחיו, הרי אצלו יתברך כל הזמנים שווים ואין לו חילוק בשעות, ומה ראה הקב"ה להלקות את מצרים דווקא בחצי הלילה, ואם אכן היה הקב"ה מִפְּסָם בעלות השחר, כלום לא הייתה כאן אותו הכרה שהכל בידו של ה' והוא היודע להבחין בין בכור לשאינו. ומענין לענין, אחד מסימני הסדר הוא סימן 'יחץ', שחוצים את המצה האמצעית לשנים, ויוטב לנו לדעת מה זה ועל מה זה ה'.

ג. מפרסמים המה דברי ה'זוהר הקדוש' (ח"ב מ:)
הנאמרים ביראה טהורה קודם אמירת

וכו', ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים' (שמות ו-ז). ועל זה השיבו השי"ת, שלא לחינם נגלה אליו דווקא במקום הזה, לפי שעתידין ישראל לקבל את התורה על ההר הזה, וזה תכלית יציאת מצרים, ולכן אף שכעת אין בידם מצוות ומעשים טובים, טוב בעיניו להוציאם מבית עבדים, כי עיקר השבח ב'הוצאתנו ה' אלהינו ממצרים', היא 'ועל תורתך שלמדנו' – קבלת התורה.

ולבן נתעורר השאלה מדוע כל מצוות ה' בתורה הם 'זכר ליציאת מצרים' לג שהיא היה רק הקדמה להתכלית המכוון של 'מתן תורה', כלום לא נאה היה לעשות שם תפארת ליום אשר קבלנו את התורה ולעשות באמירה ובעשייה את כל דברי התורה 'זכר למתן תורה' שהיא מבוקש כל היציאה מכור עבדותנו. ומכך שעושים עסק גדול מפסח 'זמן חירותנו' יותר מתכלית היציאה - קבלת התורה,

ג. וכפי שכתב ב'זוהר הקדוש' (ח"ב לה): תנא, כל זמנין וחגיגין ושבתין, כלהו דוכרנא להאי, ועל האי אתקיימו כלהו, דאלמלא האי לא הוה נטורא דזמנין וחגיגין ושבתין, ובגיני כך לא אשתצי דכרנא דמצרים מכל זמנין וחגיגין ושבתין. תא חזי, דא הוא יסודא ושרשא דאורייתא וכל פקודי, וכל מהימנותא שלימתא דישראל.

לד. פשיטא ואין צריך לומר כי כל מה שעושים בלילה הזה יש בו סודות גדולים אשר לאו כל מוחא סביל דא, וכלשון ה'יסוד ושורש העבודה' (שער הצאן פרק ו): ומהראוי להודיע לאנוש כערכי, כי כל הסדר של הלילה הזה הוא על פי גמרא הקדושה, ונתקן על פי תקון וסדר העולמות העליונים הקדושים. ומי שהאיר לו ה' עיני שכלו ומעיין בכתבי האר"י ז"ל, יראה מגודל התיקונים הנוראים של כל הסדר וכו'.

בראש כל מועדות נשאת פסח

לט

לשכון כבוד בתוכנו מה שלא מצינו בשאר מצוות.

ד. הלילה הזה הוא 'ליל שימורים' (שמות יב מב) המשומר ובא מן המזיקין (ר"ה יא:), ומשום כך כתבו הפוסקים (רמ"א או"ח סי' תפ) שלא לנעול את דלת הבית, להראות שאנו בטוחים שהלילה הזה משומר מן המזיקין. גם נהגו שאין אומרים קריאת שמע שעל המטה, להראות כי גם אם 'ננום ונישן לא נירא כי ה' שומר ישראל' בייחוד בלילה הזה¹ (מהרי"ל [מנהגים] סדר ליל שני

ההגדה בסדר 'מגיד'לה, שם הוא מגלה רזין עילאין מהנעשה בלילה זה, שהקב"ה וכת דיליה יורדים לבתי בני ישראל, ואומר להם: ראו בני, המספרים תהילות ה' אשר עשיתי עמהם בלילה הזה. ודבר שפתים אך למחסור בבואנו להעלות האי שעתא שהשולחן נהפך ל'שולחן אשר לפני ה', ואתכא דרחמנא סמכינן² (תוס' ברכות מב. ד"ה אתכא). וגם בזה נבקש לדעת, מאי שנא מצוה זו הנעשית בלילה הזה שהקב"ה יורד ממעונתו

לה. על מאמר הזוהר הקדוש הנ"ל כתב ב"סוד ושורש העבודה' (שער הצאן פרק 1) דברים מלהיבים כדרכו: הנה עיניכם הרואות גודל החיוב וגודל מעלת של ספור יציאת מצרים בכל הימים וביחוד בלילה הזה. והעיקר של הסיפור היא החדוה והשמחה שבלבו בעת הסיפור, כמו שדייק בלישניה הזוהר הקדוש הנ"ל: ובהוא ספור חדי בחדוה וכו' דקא משתעו בני וחדון בפורקני וכו' דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון. הרי לפניך באר היטב, דבסיפור זה יהיה דווקא החדוה והשמחה עמה. וראו גם ראו אחיי ורעי, איכות ההתפארות וההתרוממות הגדול לאין תכלית וחקר שבא יבוא על ידי סיפור זה לבוראנו יתברך שמו ויתעלה בכל פמליא דיליה ובכל העולמות עילא ותתא, כמבואר במאמר הנ"ל.

והנה איך ומה ראוי לאדם לנדד שינה מעיניו בלילה הזה, להאריך בספור הניסים והגבורות והנפלאות של בוראנו ית"ש לבניו ולבני ביתו כנ"ל. וראה עוד ב'בני יששכר' (מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס דרוש א) מה שכתב על דברי הזוהר הקדוש הללו.

לו. בדרך החסידות כתב ה'שם משמואל' (פרשת בא שנת תרע"ד): **ענין פסח שהוא אתכא דרחמנא סמכינן, והוא דביקות והתקשרות ישראל באביהן שבשמים באהבה.**

לז. ומידי דברו בו נאה לציין לדברי ה'יסוד יוסף' (פרק פה) המרחיב דבר זה שלא ראוי לקרוא קריאת שמע בלילה הזה מפני גדולת הזמן: והרבה הצלות ושמירות מסבבים לישראל באותו לילה, ועל כן אין קורין לפני השכיבה כי אם פרשה ראשונה של קריאת שמע, שהוא קבלת על מלכות שמים, אבל אין לומר שאר פסוקים והגנה ושמירה, וכל הממעט בפסוקי שמירה של ההגנה משובח, כי בזה מראה שהוא מאמין ונכון לבו בה' ובתורתיו, דכתיב בה (שמות יב מב) 'ליל שימורים

בראש כל מועדות נשאת פסח

שפרעה מלכם שיבח עצמו ואמר (יחזקאל כט ג) 'לי יאורי ואני עשיתני' - שעשה עצמו אלוה, ואמר דברים מפורשים 'לא ידעתי את ה'' (שמות ה ב). ובהיות ישראל על אדמתם, שכחו את ירושת אבותיהם - האבות הקדושים אשר קראו בכל מקום בשם ה', ומתוקף השעבוד אט אט פסו אמונים מהם לדעת כי השי"ת מנהיג את העולם וצערם גלוי לפניו, וטעם גלות מצרים הוא מכבשונו של עולם להוציא מצול דכיות את קליפות נשמת דור המבול ודור ההפלגה, ולזככם שיזכו לעמוד לפני הר סיני ולקבל את התורה^ל. וגלתה נקודת היהודי שבהם מעוני ומרוב עבודה, עד שהיו

של פסח, רמ"א אר"ח סי' תפא ס"ב). וכל כך למה, במה התייחד הלילה הזה מפעמי רגלינו עצרת וסוכות, ומיום הכיפורים שאיננו זוכים ל'אל תירא ישראל כי אתך אנו' - שהשי"ת שומר דלתות ישראל בלילה ההוא.

מצרים שורש הכפירה באמונה בהשגחה ה', וגאולת ישראל לאמונת 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'

ולבאר כל זה נדרש לדרך שסללנו בראש העניין, ובהקדם דבר שהנה עיקר גלות מצרים הייתה הכפירה באמונת השגחתו יתברך, שלא היו המצרים מאמינים בה' אחד, עד

הוא לה". וכמו שכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, הכי נמי כל הממעט בפסוקי שמירה קדם שינה בליל ראשון של פסח.

לח. דברים אלו תמצא באריכות בכתבי האר"י הקודש, ונעתיק מקצה יערת הדבש ממה שגילה דבריו בשער הכוונות (דרושי פסח דרוש א): וצריך שתדעו כי ענין הנשמות הם כענין הזהב הנוצר בבטן האדמה, וכשמוציאין אותו הוא מלא טינוף וסיגים דבר אשר לא ישוער, ולא תואר זהב לו ולא הדר, עד יתחכם הצורך להגות סיגים מסוף פעם אחר פעם זיכוך אחר זיכוך לא ראי זה כראי זה, ובכל זיכוך מזדכך לאט לאט עד אשר כל הסיגים נפרדים מן הזהב, ואחר כך ניכר היותו זהב. וכן הענין בנשמות, כי בחטאו של אדם הראשון נתערב טוב ברע וכו', וצריכים בירור אחר בירור לתקנם, ועל דרך זו היו אלו הניצוצות הולכות ונתקנות לאט לאט, עד אשר התחילו להיתקן ולהראות בחינת הזהב שבהם, וזה היה בדור מצרים.

ובזה תבין טעם נכון למה נגזר עליהם אותו השעבוד הקשה שאין כמותו, כי כנגד מה שחטאו בדור המבול להשחית את זרעם, נגזר עליהם 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו' (שמות א כב), דוגמת עונש המבול עצמו, וכנגד מה שחטאו בדור הפלגה 'הבה נלבנה לבנים' וכו' (בראשית יא ג), נאמר 'וימררו את חייהם וכו' בחומר ובלבנים' וכו' (שמות א יד). וכל ענין הגלות הזה של מצרים היה לצרף ולתקן בחינת ניצוצות הקדושות ההם בסוד 'ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים'

בראש כל מועדות נשאת פסח

מא

שממכה למכה ישכילו להבין כי אין כה' אלהינו' (שם ה ו) שהשי"ת מנהיג את העולם לפרטי פרטים ויש לו כח שליטה עליהם ובידו לגדל ולחזק לכלב'. ושלימות הבירור הזה נעשה בזמן מכת בכורות, שאז ראו כולם כי הקב"ה יודע להבחין גם עניינים דקים

מכחישים חס ושלום שהבורא יתברך שמו מנהיג את העולם בפרטות לט'.

וכדי להביאם אל שלימות 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ ב), היה מוכרח השי"ת לעשות נסים גדולים ועצומים אשר לא ראו אבותיך ואבות אבותיך, כדי

(דברים ד כ), והבן זה, כי נדמה מצרים אל הכור אשר בתוכו ניתך הזהב ונפרד מן הסיגים ונתקן.

לט. וכלשון הזהב של הרמב"ם בריש הל' ע"ז (פ"א ה"א): שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות וכו', וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נערך וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותו, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה.

מ. בזוהר הקדוש (ח"ב סח). מובא שטעם המכות היה להכניע את לב פרעה שיודה באלקותו יתברך, וזה לשונו: 'לא ידעתי את ה' (שמות ה ב), ובעא קודשא בריך הוא דיתייקר שמיא בארעא כמה דאיהו יקירא לעילא [ובקש הקב"ה שיתייקר שמו למטה כשם ששמו מכובד למעלה], כיון דאלקי ליה ולעמיה [וכיון שהלקה ה' את פרעה ועמו] אתא ואודי ליה לקודשא בריך הוא דכתיב (שמות ט כז) ה' הצדיק'.

וזאת כתב הרמב"ן (שמות יג תז): הנה מעת היות עבודת גילולים בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא. ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו 'איכה ידע אל ויש דעה בעליון' (תהלים עג יא). ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישיגח האל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו 'עזב ה' את הארץ' (יחזקאל ט ט). וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשיגח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה.

ולכן יאמר הכתוב במופתים 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ' (שמות ח יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט כט) 'למען

בראש כל מועדות נשאת פסח

לרדות ולומר, שבכל המכות כולם ראה פרעה שאין זה נוגע אליו ממש ולכך לא גרשם מארצו, אולם בשעה שהגיעה מכת בכורות וראה שכל הבכורים מתים, ירא לנפשו בידעו כי הוא גם בכור ולכן שלח את ישראל^{מב}, ומהיכי תיתי בזה ראה כי השי"ת היה שליט על בחירתו עד ששלח את ישראל.

אך לפי המבואר במדרשים, שהמכות ברד ארבה חושך בכורות היו בסדר אחד, וכשהתחיל מכת הברד התחיל עמו גם כן מכת בכורות, ורק שעיקר היה הברד וכו', בזה יונח לנו, שכן אם כבר במכת ברד היה מהמכה העתידה לבוא מכת בכורות, ובכל זאת הכביד פרעה לבו ולא שלח את ישראל, הרי שנודע לנו כי פרעה מצד

עד מאד כ'בכור אדם ובכור בהמה^{מא} ומוציא כאור דינם. וכשראו זאת ישראל התחזקה בהם האמונה בהשי"ת עד שהגיעו לשלימות האמונה במעמד קריעת ים סוף שנתברר ונתאמת אצלם 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' (שמות יד לא).

בכך שמכת בכורות הייתה יחד עם מכת ברד ופרעה לא שלחם, ורק כבוא מכת בכורות בנפרד, מוכח שהשי"ת שליט גם על הבחירה של פרעה

אומנם - מבאר ה'דברי חיים' עוד ניתן לשאול, מהיכן יש לנו ראייה כי אכן מכת בכורות היא ההוכחה הגמורה שאין אחריה דבר שהכל מידי ה', ויש מקום לטועים

תדע כי לה' הארץ', להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם פסוק יד) 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ'. להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.

ובפירוש 'רבנו בחיי' כתב בטעם הכתוב (שמות ז יז) 'בזאת תדע כי אני ה'' אתה אמרת (שם ה ב) 'לא ידעתי את ה'' - ואינך מכירני, אני אעשה שתכירני, וכן כתוב (שם יד יח) 'וידעו מצרים כי אני ה''. המהר"ל ב'גבורות ה' (פרק לד) מאריך, שכל עשרת המכות היו כדי להראות מלכות ה' בכל דבר בבריאה, ובראשית העניין קבע במסורות נטועים שכל זה היה כי כאשר פרעה לא היה מאמין בו יתברך וכמו שאמר (שמות ה ב) 'מי ה' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את ה'' וגו', כל המכות באו עליו כדי להודיע שמו למצרים כדכתיב (שמות ז ה) 'וידעו מצרים כי אני ה'' וגו'.

מא. כמו שאמרו בגמ' (ב"מ סא:) שהיה הקב"ה בוחן בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור.

מב. לשון המכילתא דרשב"י (שמות יב ל), הובאו דבריו ברש"י שם על אתר.

בראש כל מועדות נשאת פסח

מג

שחולקים את הלילה לב' חלקים ונגלה פנימיות הדבר, וזהו הענין מה שהיה מכה הזאת דייקא בעת 'ויהי בחצי הלילה' – עת התגלות הפנימיות, שבעת ש'ה' הכה כל בכור' והראה אותותיו בשמים ובארץ היה מורה ובא כי הוא ית"ש שליט אף על הבחירה, והיכן נתגלה כל זה 'בארץ מצרים' במקום צר ומצוק, מקום שכפרו בה' אחד ואמרו 'מי ה' אשר אשמע בקולו'.

ומשהגיענו לזה הוברר גם טעם סימן 'יחץ', להורות לבני ישראל על נקודת ה' הצפונה והטמונה בלבם הנגלית בעת הסתלקות החושך, ולכך שומרים חצי מן המצה ל'צפון' הרומז לעולם הבא יום שכולו טוב שעליו נאמר (תהלים לא כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', שבאותו שעה יודע לעין כל, כי נקודת הרצון של ישראל הוא להתדבק באמונת אומן שהכל מתנהל ע"י השי"ת ושהוא לבדו מושל בכל, ולצאת מחללו של עולם הצועקת מכל עבר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

ביאור בדרך זו לדברי יצחק אבינו להשי"ת לעתיד לבוא, פלגא עלי ופלגא עלך

לחסבר זה ראוי לצרף את פירושו של הרה"ק ממונקאטש זי"ע ב'שער יששכר' (מאמי ניסן מאמר הגדתא דפסחא אות ד) שביאר את דברי הגמרא (שבת פט:) שלעתיד לבוא יאמר הקב"ה

עצמו לא היה שולח את ישראל, והראיה שלא שלחם כשהרגיש מעין מכת בכורות שעתידיה לבוא עליו, ומזה מוכח שכששלחם במכת בכורות היה זה רק כי השי"ת הוא שליט גם על הבחירה, והכריחו להוציא את ישראל ממצרים.

במכת בכורות הוברר שהנקודה הפנימית בלב האדם אין בה שום מום

וביוון שעיקר המכוון במכות מצרים היה למעננו, שנשריש בקרבנו כי בידו הכל, וכפי שכתב ה'זוהר הקדוש' (ח"ב לו) שמכות מצרים היו בחינת הכתוב (ישעיה יט כב) 'נגוף ורפא', שהיו 'נגוף' למצרים 'ורפא' לישראל. הרי שישראל בעת הזאת של מכת בכורות הגיעו לידי השגה נפלאה שהשי"ת אינו מושל רק על המעשים כולם, אלא גם על הבחירה של האדם, שהרי פרעה מצד בחירתו לא רצה לשלח את ישראל, והקב"ה הכריחו לזה עד שהוציאם לעין כל. ולמדו מזה לענייני עבודת ה', שהקב"ה יודע מה הם כוחותיו של אדם ועד היכן לנסותו במסה ומריבה, ומבקש ממנו שיעבוד אותו בכל כוחו ואז יזכה לאור ה' שיסייע בידו להוציא כוחותיו הפנימיים לידי גילוי כנ"ל.

ולא בכדי הוא שהבנה זו באה אליהם דווקא במכה האחרונה – מכת בכורות שהיה זמנה בחצות לילה, כי כל עניין 'חצות' הוא שבירת החצי,

בראש כל מועדות נשאת פסח

אותה למסובין, כפי שלעתיד לבוא יאמרו בית ישראל על יצחק אבינו כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירונו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך' (ישעיה סג טז).

הקב"ה יורד לשמוע סיפור יציאת מצרים, ומשפיע בזה השעה יראת שמים למסובין

ומעתה נאמר כי כל יפלא הדבר שהקב"ה יורד עם פמליא דיליה לשמוע כיצד מספרים בניו שבחיו בעת סיפור יציאת מצרים, שהרי יסוד גדול לימדונו רבותינו, שבכל שנה ושנה בהגיע זמן הפסח מתעורר יציאת מצרים מחדש כבימים ההם בזמן הזה, וכמו שפירש ב'אור החיים הקדוש' את הפסוק (במדבר כג כב) 'אל מוציאם ממצרים', שלכן אמר 'מוציאם' לשון הווה, שלא הייתה זו יציאה בעבר אלא בלשון שבכל שנה ושנה מוציא הקב"ה את ישראל מיד חזק מהם וגואלם, וכדברי המשנה (פסחים פ"י מ"ה) 'בכל דור ודור, חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים'. ועל כן כשם שבשנת ב' אלפים תמ"ח ירד הקב"ה בארץ מצרים כנאמר (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים כלילה הזה', ובאותה שעה השפיע להם מיראתו ואהבתו, כן גם לדורות עולם יורד הקב"ה בביתו

לאבות העולם שבני ישראל חטאו, ואברהם אבינו ועמו יעקב אבינו יאמרו להקב"ה, אם כן ימחו על קידוש שמך. אבל יצחק אבינו יבוא חשבון עם הקב"ה כמה זמן מחייו של אדם יכול להיות עסוק בעבירות, וישיב להקב"ה בזה הלשון: פלגא עלי ופלגא עלך, הבה נחלוק יחדיו לקחת את עוונות בית ישראל. ומפרשי הש"ס כולם המה ראו כן תמהו"ג, היתכן שאברהם אבינו שורשו במדת החסד ויעקב אבינו הבחור שבאבות (ב"ר עו, א) שנכנס בעובי הקורה למעננו, תהיה גיעתם לריק ויאלמו דומיה לסנגר על בניהם, ורק יצחק אבינו שמדתו מדת הגבורה יבוא בדברי ריצוי ופיוס כאלו.

אלא שכאמור, עניין החציה היא שמגלים את הנקודה הפנימית החבויה בתוך הדבר, ודווקא פחד יצחק, הוא היודע שבעומק הגבורות ישנם רחמים גמורים, ולכן בעת ההיא יבוא יצחק המתאזר בגבורה וישברם פלגא בפלגא, ויוציא כאור תעלומה שנשמת ישראל בפנימיותה עומדת, וכל חטא ועוון אינם יכולים לטנפה. ולרמוז כל זה אנו חוצים את המצה האמצעית מג' המצות, שמצה זו מכוונת כנגד יצחק אבינו (ראה דעת זקנים שמות יב ה, ארחות חיים ל"א הכהן מלניל הל' פסח ס"ד), ומגביהים המצה ומראים

בראש כל מועדות נשאת פסח

מה

באים למצוות אכילת מצה שכולה אהבה להשיי'ת בלי גבול, שכן על המצה דרשו (מכילתא פרשת בא, מס' דפסחא, יד) את הכתוב (ירמיה ב ב) 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'. וכמה צריך האדם להתפעם מכך שבשר ודם זוכה לאכול שיורי הקודש לחם אשר עליה רמזו בכתבי הקודש (בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ח אות יב, אמרי נועם ר"ח אייר) את הכתוב (דברים ח ג) 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', וכמה דיו משתפכין לאלף בינה את הסודות הנוראים שיש במצה וסודותיה עמוק עמוק מי ימצאנה, ואת זאת זוכים להכניס לגופינו העכור אף בזמן הזה בעומדנו בכור גלות^מ, דבר זה לבדו מעורר בלב אדם לומר ולבקש 'לך אלי תשוקתי'.

של כל אחד ואחד לסייע בעדו, שבכל ימות השנה חיי האדם הם בעבודה תמידית ללמוד תורה ולעשות צרכי ביתו, וחש עצמו קטן וחסר כח להיות עמוד ימני ופטיש חזק כנגד היצר בעת מיצר והסתר, אומנם בימים המקודשים ובפרט בליל פסח הזמן הראשון שנגלה דבר זה - שהקב"ה משפיע מדיליה יראה עילאה, ביאת הקב"ה מעוררת יראה תתאה יראת שמים אמיתית. וזאת תהיה תורת האדם להכין כלים ראויים לקבל את ההשפעות היורדים בלילה הזה בלי גבול ומדה.

וכאותה שאמרנו, היראה הנשפעת בלילה הזה, ממשיכה אחריה אהבה לה' בלי גבול, ולקיים עבוד מיראה עבוד מאהבה (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה), שאחר שהקב"ה בא בכבודו ובעצמו באמירת ההגדה, אנו

מד. מצוות אכילת מצה היא היחידה שנשארה לנו בזמן הזה כמצות אכילה מן התורה (לשון החתם סופר שו"ת חלק ח"ה השמטות סי' קצו), וכה הם דבריו תפארתו של הרה"ק מראדומסק בספרו הקדוש (תפארת שלמה לשבת הגדול): הנראה לרמז בזה גודל מעלות אכילת מצה שהוא דומה קצת לאכילת קדשים. כי הנה כל המצוות הם נעשים בגופו של האדם מבחוץ, אך מצות אכילת מצה ואכילת קדשים הם נכנסים בגופו של האדם בפנים, לכן נקראו קרבנות, שמקרבת את האדם ברפואת הנפש בפנימיות, כמו שכתוב (ויקרא א יג) 'והקרב והכרעים ירחץ במים', וזה שכתוב (שמות כט לג) 'ואכלו אתם אשר כפר בהם' כי הם תועלת גדול לקדש את האדם בפנים, כמו שאומרים (בברכת נשמת) 'וכל קרבי את שם קדשו'. וכמו שאמרנו חכמינו ז"ל (זבחים צה:): הסיקו בפנים, כי נכנס בכל האיברים הפנימים לקדש ולטהר אותם. וגם ענין אכילת מצה הוא נקרא ב'זוהר הקדוש' (ח"ב קפג:): מיכלא דאסוותא, כי הוא רפואת הנפש בפנים. והוא גם כן תועלת לאדם על ידי שמכין את עצמו בהכנה דרבה בתשובה ומעשים טובים שיהיה הגוף טהור ומוכן להכניס הקדושה בתוכו על ידי אכילת מצה. וזה שכתוב (ויקרא ו ט) 'מצות תאכל במקום

בראש כל מועדות נשאת פסח

היטב, שהוא מפני שיציאת מצרים היא שורש הכל, שאז הערה ה' רוח ממרומיו וגילה יסוד נפלא זה, שה' חפץ בעבודת אנשים כמוני לעובדו, ולכן בחר בישראל מכל עם ולשון ואף ממשרתיו העליונים, ובשעת ניסיון וקושי כמו הזמן שהיה באותה שעה שישראל לא חפצו למול עצמם, הקב"ה שולח יראתו הטהורה שהיא האמונה שיש להקב"ה בכל איש ישראל שלא יחטא, ורוח זו מעוררת בקרב האדם אש להבת שלהבת הבושרת בו שמלא כל הארץ כבודו ואיך יעשה הרע הגדולה הזאת וחטא לאלהיו, ומשבא לכלל יראה זוכה לעלות בסולם העולה בית א-ל לידי אהבת ה', ומשם לחכמת האלהים שממנה זוכים לעלות פסגות רמות בעבודת האדם עלי אדמות.

לקחת מאורות החג לכל ימות השנה

והמורם מן האמור, כתב הרה"ק ה'בית אהרן' (לחג הפסח), שלכך נקרא העם הזה 'ליל הסדר',

ליל פסח הוא ליל שימורים, לפי שכשיש התגלות גדולה צריכים שמירה יירה

ואכן, משום שיום זה גדול כל כך שה' מאיר מאורו עלינו ושכינתו יתברך ניצבת פתח אהלו של כל איש אשר בשם ישראל יכונה, משום זה צריכים שמירה יתירה, כי הסטרא אחרא מבקשת לחבל את שפעת הקדושה המתגבר ובא, ולכן נחתם בחותמו של מלך 'ליל שימורים הוא לה'', שאין לכוחות הרע שייכות לזמן נשגב זה.

כל המצוות הם זכר ליציאת מצרים, שאז נשפע היראה הראשונה שקבלנו מהשי"ת ולאחריה רק באים האהבה והחכמה

ועתה תיושב האחרונה, מדוע פסח הוא רגל ראשון במעלה, ומשמש תחלה וראש למצוות רבות בתורה ויש חיוב תמידי לזכור מצוה זו, ואיננו עושים זכר כזה למעמד 'מתן תורתנו'. ובמה שנתבאר לנו יאר

קדש' בהכנה הראויה אז 'בחצר אהל מועד יאכלוה', כמו אכילת קדשים בחצר אוהל מועד.

ומעלתה גדולה כל כך עד שכתב הכהן הגדול מלובלין (מחשבות חרוץ אות ט): מוסיף עליה אכילת פסח ומצה וכיוצא, שגוף אכילת אותו מאכל מצוה גמורה שאינו ראוי להתבטל ממנה ומברכין עליה 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו', דכולו קודש ממש לה'. ואכילת כהנים קרבנות, דעל ידי זה בעלים מתכפרים (יבמות צ). כמו בגוף ההקרבה לה' בזריקת דמים והקטרת אימורין דכהנים משולחן גבוה קזכו והם שלוחי דרחמנא (יומא יט). וכך כל אכילות מצוה.

בראש כל מועדות נשאת פסח

מו

שישראל חפצים לירא את ה', אלא שבמשך כל ימות השנה ה'שאור הקדושים, בעת ניסיון נמצא האדם בפיזור הנפש ואינו יודע כיצד עליו לנהוג ומה ייטב בעיני ה', ומה יעשה וחי, יקח לו מצנצנת המן - שארית המצה^מ, ויקיים 'וזכור את בוראך' יזכור את השי"ת שנתן לו כח לעשות חיל 'בימי בחרותיך' בימים הנעלים בהם אומרים בתפלה 'אתה בחרתנו^מ, שראו כל אפסי ארץ כי יעקב בחר לו יה והוציאם לחירות עולם להיות לו לעם קדוש, ואז ידע מה הדרך הנכונה שעליו לעשות בעומדו בניסיון.

שכן מהלילה הזה ניתן לקחת סדר לכל ימות השנה. ופירוש דבריו הקדושים, בעת ניסיון נמצא האדם בפיזור הנפש ואינו יודע כיצד עליו לנהוג ומה ייטב בעיני ה', ומה יעשה וחי, יקח לו מצנצנת המן - שארית המצה^מ, ויקיים 'וזכור את בוראך' יזכור את השי"ת שנתן לו כח לעשות חיל 'בימי בחרותיך' בימים הנעלים בהם אומרים בתפלה 'אתה בחרתנו^מ, שראו כל אפסי ארץ כי יעקב בחר לו יה והוציאם לחירות עולם להיות לו לעם קדוש, ואז ידע מה הדרך הנכונה שעליו לעשות בעומדו בניסיון.

הימים הבאים לקראתנו לשלום, הם ימים נעלים מאוד, וניתן לזכות ליושבי מאוכלי פת בג המלך להיות קרב גבי מלכא, עלינו ליטול שפע מהימים הללו שרמזו עליהם קדמונים את דברי הגמרא (ברכות יז).

יעזור השי"ת שנזכה להשיג ההארות הגדולות המושפעים בלילה הזה למען תהיה יראת ה' למסילת דרכינו, וש'בחסל סידור פסח' - בגמר עשיית הסדר כהלכתו, נזכה ל'שיר גדול.

מה. הרה"ק ה'מאור ושמשי' הוכיח לפרש כי המצה היא משיורי המן ועוד גדולה ממנה, וכאמריו (הפטרה ליום א' של פסח): כיון שזכו לאכילת המצה שקדושתה היא למעלה מקדושת המן, כמו שביארנו למעלה שהעוגות שהוציאו ממצרים שרומז להשאת הקדושה מאכילת המצה טעמו בהם טעם מן, והיה להם מיכלא דאסוותא שלא יזיק להם אכילת החמץ כל השנה, לא היו צריכין עוד אל המן. וזהו 'ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא' (יהושע ה יב), שאחר אכילת המצה יכול לאכול כל השנה חמץ מתבואת הארץ שלא יזיק להם, מחמת השאת הקדושה שנשאר על ידי אכילת המצה.

מו. כן כתב ה'שפת אמת (לחג הסוכות שנת תר"ג): **החידושי הרי"ם ז"ל אמר, שעל ימים טובים נאמר (קהלת יב א) 'וזכור את בוראך בימי בחרותיך' שאומרים בהם 'אתה בחרתנו'. והפירוש, כי בוודאי השי"ת בחר בנו לעולם, אבל באלה הימים נודע לנו הבחירה ומתפעלים בנפש, ולכן מסיים הפסוק 'עד אשר לא יבוא ימי הרעה אשר תאמר אין לי בהם חפץ'. לכן צריכין להכין בימים אלו על כל הימים. וכן מבקשין והנחילנו וכו' שיהיה הארת הימים טובים נחלה לעולם.**

בראש כל מועדות נשאת פסח

השירים אשר לשלמה' לשמח רבותינו (ר"ה יא.) בניסן נגאלו ובניסן
בעבודתנו הדלה את המלך שהשלום עתידין להיגאל להיושע בתשועת
שלו (שבועות לה:), ויקוים בנו דברי עולמים.

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

הכנה לתפילה בכח האמונה, תפילה צורך גבוה,
תפילה בבחינת בית המקדש והמסתעף

א.

התפילה בגלות מצרים

גודל מעלת התפילה, ומעלת השירות והתשבחות לא-ל חי, כבר מושרשים הם מעת היות כלל ישראל לעם, מעת שבחר השי"ת בהם והוציאם ממצרים מבית עבדים, כמו שהעיד בנו הנביא (ישעיה מג, כא) 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו', שמהות יצירת כלל ישראל היה למען יספרו תהלות ה' בשירות ותשבחות^{מז}. ואכן, מיד בצאתם מארץ מצרים, אחר

מז. כמו שכתב השפת אמת (פרשת בשלח, תרמ"ט), וזה לשונו: הענין הוא דכתיב אז ישיר, משמע שאז נגמר עיקר המכוון של הגאולה. כי העיקר היה שנבראו בני' להעיד על הבורא ית', כמ"ש עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, וע"י הגלות במצרים נזדככו בכור הברזל להיות כלים לשיר ולזמר לפניו ית'. לכן כשנגמר הגאולה נפתח פיהם ואמרו שירה, ולכן האמינו, כי כשיצאו ממצרים מ"מ לא הבינו מה יתרון נעשה ע"י הגלות, ואח"כ הבינו שנעשו כלים, כמ"ש במדרש יונתי בחגוי הסלע וכו' השמיעני את קולך, שכל מה שהיה בחגוי ובסתר המדרגה, הכל להוציא מכח אל הפועל להשמיע קולם, עכל"ק. וראה דבריו הקדושים (בפרשת ואתחנן, תרמ"ה) בענין זה בכללות ענין התפילה, וז"ל: כי הנה עיקר התפלה שקראוהו חז"ל עבודה שבלב הוא התפלה בעבודת הבורא ית', שצריך כל אדם סיוע ועזר מן השמים. וכל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא ברא אלא לכבודו, ונמצא עיקר בריאת האדם היה על זה לסדר שבחו של מקום כפי היכולת שבו כדכתיב עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו. ובהיותו מסדר שבחו של מקום כפי כחו, אז שייך תפלה על היתר, שאינו בכח עצמותו, ואז נקרא תפלת אמת בדבר שצריך העזר מן השמים וכו'. וע"ז זה נתקן פסוקי דזמרה וק"ש קודם תפלה, וזהו ענין סמיכת גאולה לתפלה, גאולה הוא זה המעט דביקות שיש לכל אדם

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

והיינו שנתאווה השי"ת לשמוע בקול תפילתם וזעקתם של ישראל, ומיד כשהתפללו אל ה' נגלה אל משה רבינו וציווה עליו 'הוצא את עמי בני ישראל ממצרים'. ויש להתבונן בחשיבות ענין תפילה וזעקה זו, ומהו הלימוד הגדול שיש ללמוד מזה שתלתה התורה את כל ענין הגאולה דווקא בזעקה זו שזעקו ישראל בגלות.

מלחמה בגלות הדעת והסתר האמונה

חנה ידענו מדברי מרן האר"י ז"ל ומרן הבעש"ט זי"עמ"ח שעינק גלות מצרים לא היה העבודה הקשה בחומר ובלבנים, אלא גלות הדעת, שטומאת מצרים נתגברה כל כך עד

ראותם את מצרים מת על שפת הים, שרו בני ישראל את השירה הזאת לה' וספרו תהלתו ורוב טובו וחסדו.

והנה עוד טרם שהיו ישראל במצב של שירות ותשבחות, בשעה שעוד היו כלל ישראל בגלות מצרים בעבודה קשה בחומר ובלבנים והיו בשפל המדרגה ממש, כבר מצינו שהשתמשו בכח התפילה, שזעקו אל ה' ואז עלה זכרונם לפני השי"ת להוציאם מאפילה לאור גדול, כדכתיב 'ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. וישמע אלקים את נאקתם ויזכור אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב' (שמות ב כג-ד).

מישראל כפי מה שהוא, שהקב"ה בחר בנו והוציאנו ממצרים לספר תהלות ה', ועל הנשאר מתפללין ה' שפתי תפתח וכו', וזה יסוד התפלה כנ"ל, עכ"ל ק.

מח. כתב האר"י ז"ל בשער הכוונות בתחילת ענין פסח: ולהיות כי כל אותו הדור היו מבחי' הדעת, ונודע כי כשח"ו פוגמים למטה באיזו מדה וספירה עליונה הנה הם גורמים הקל"י שיתאחזו ויקחו שפע מן המקור ההוא שנפגם, ולכן ירדו ישראל למצרים שהם סוד הקל"י היושבת באחוריים של דעת העליון וכמ"ש אצלנו בענין מצרים שהוא מצר העליון שהוא הגרון, ופרעה הוא העורף הקשה שבאחורי הדעת, והיו אותם הקל"י נאחזים ויונקים כל שפע הנמשך מן הדעת דז"א, ולכן ישראל שבאותו הדור שהם מן הדעת אלא שהיו בסוד הפגם וכו', לכן נשתעבדו לפרעה ולמצרים היונקים כל שפע הדעת וכו', עכ"ל ועיי"ש באריכות.

ובתולדות יעקב יוסף (סוף פר' וישלח) הביא בשם הבעש"ט זי"ע: "שמעתי ממורי כי ענין גלות מצרים היה שחסר מהם הדעת שידעו להכריע שיש בורא אחד, המחשך בטובו תמיד מעשה בראשית, עד שבא משה, ועל ידי הנסים שעשה נתפרסם בעולם שיש בורא אחד המחשך תמיד", עכ"ל. וכן כתב בפר' פקודי, זז"ל: "הנה זה היה סיבת גלות מצרים שלא ידעו חסרונם כמבואר בכתבי האר"י זלה"ה כי בגלות מצרים נסתלק הדעת וכו', לכן היו בגלות אצל פרעה בחינת העורף מקום השכחה, לכן אמר פרעה לא ידעתי את ה' היפך הדעת, עד שנתגלה

מידתו של אברהם אבינו איש האמונה, כי ע"י כוח האמונה אינו נופל ואינו נרתע מכל מחשיך ומונע ועומד בתוקף על דעתו עד שיבקע כשחר אורו, וצריך תמיד להתחזק באמונה גדולה שהשי"ת יכול להפוך את כל המציאות וכל הטבע ברגע אחד, כמו שהיה באמת במצרים שהיתה ממלכה גדולה וחזקה בגשמיות וגם בכוחות של טומאה עד שאמרו חז"ל שמעולם לא יצא אדם ממצרים ללא רשות (מכילתא יתרו, מסכתא דעמלק), וכיון שנתחזקו כלל ישראל באמונה גדולה בה' ובמשה עבדו שידד השי"ת את כל המערכות והוציא אותם ממצרים בכח גדול וביד חזקה בריש גלי בעצם היום.

עבודת התפילה שייכת אצל כל אחד ע"י כח האמונה

והנה כשנתבונן בענין התפילה, יסודה העיקרי הוא להתחזק בתוקף

שהעלימו לגמרי את כבוד השי"ת ואור האלוקות, ונתאחזו בבחי' הדעת דקדושה עד שנסתם אור הדעת לגמרי.

והנה באמת בכוח כל איש יהודי מושרש ענין של מלחמה עם כל מונע וחוצץ על ענין הדעת, כי כן ירושה היא לנו מאבינו הראשון אשר העיר ממזרח צדק, שהיו כל העולם כולו בעבר אחד של טפשות ומינות ועבודת אלילים, והוא היה בעבר אחרמט ולא נח ולא שקט מלחקור ולדרוש מי הוא בעל הבירה, עד שזכה והציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני ה' כדברי חז"ל (בראשית רבה לט, א). והיינו, שהיה אור הדעת דקדושה מכוסה ונעלם לגמרי בעולם, ואברהם אבינו עשה מלחמה גדולה עם כל העולם לגלות את הדעת דקדושה ולפרסם את שמו ית' בעולם.

והנה כח המלחמה הזאת הוא כח האמונה והבטחון, שהיא באמת

בעולם בחינת משה שהוא בחינת הדעת, ואז וימת מלך מצרים שהוא פרעה העורף, שנסתלק השכחה ובא בחינת דעת בעולם, ואז ידעו חסרונם, ולכן ויאנחו בני ישראל מן העבודה שחסרו עבודת ה' יתברך ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, וכל זה על ידי ומשה היה רועה וגו', ולכן מאחר שעיקר גלות מצרים היה על ידי שנסתלק הדעת בחינת גלות הרוחני שהיו בגדר השכחה ולא ידעו חסרונם לכן נמשך מגלות הרוחני גלות הגשמי, מה שאין כן כשידעו חסרונם על ידי בחינת הדעת, אז עשו תשובה לתקן חסרונם ונתקרב קץ הגאולה", עכ"ל ק.

מט. כלשון הפסיקתא רבתי (לג, ד"ה אנכי): אהבת צדק זה אברהם, שבשעה שראה הקדוש ברוך הוא כל אותם הדורות שהיו עובדי ע"ז וכו', ואברהם עמד ונתחכם מאיליו ועבד הקדוש ברוך הוא לכן כתב בו ויגד לאברהם העברי (בראשית יד, יג),

קשה אצלו, מצד טירדות החיים או מצד שקשה לו להתבטא ולשפוך נפשו לפני ה' בהיות שמרגיש שעומד מרחוק וכיו"ב, הרי בכל זאת הוא מתחזק בתוקף ונעמד להתפלל ולגלות את התשוקה המוסתרת במעמקי לבבו, ואז מתגלה חידוש גדול במהות עבודת התפילה שיכולה לצאת גם מן המקום הנמוך והשפל ביותר ולעלות ולבקוע רקיעים, ע"י כוח האמונה המעורר ומגלה את הדעת דקדושה².

האמונה, וביותר אצל אנשים פשוטים שאינם בעלי מדרגה. כי הנה האדם שכבר זיכך וקידש עצמו והוא מדבר שירות ותשבחות בלא שום מונע בבחינת 'ולואי שיתפלל אדם כל היום' (ברכות כא, א) אין בזה שום רבותא, כי בוודאי הוא מרגיש בזה תענוג ואור נפלא והתפילה אצלו היא דבר פשוט ומורגל, אבל דווקא אצל האדם שאינו במדרגה כזו מתגלה מעלה גדולה בעבודת התפילה, שאע"פ שהדבר

מהו העברי, שכל העולם כולו לעבר אחד והוא היה לעבר אחד, והיה אוהב להקדוש ברוך הוא ועובדו, לכך קורא אותו הקדוש ברוך הוא עברי.

ג. וידועים דברי בעל התניא ז"ע, שהאריך במאמר שלם בפרשת נח לבאר גודל ענין ועבודת התפילה של בעלי העסק הטרודים כל היום בענייני גשמיות, ונעתיק קצת מלשונותיו הנפלאים שם: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. הנה מים רבים הם כל טרדות הפרנסה והמחשבות שבעניני עוה"ז וכו', ועכ"ז לא יוכלו לכבות את האהבה שהוא בחי' האהבה המוסתרת שיש בכל נפש מישראל בטבע מבחי' נפש האלקית שטבעה לעלות וליכלל תמיד למעלה כשלהבת העולה מאליה, כמ"ש לעיל מיניה רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה, שהוא בחי' שלהבת הבאה מלמעלה, שהיא הנפש האלקית שקודם התלבשותה בגוף הגשמי היתה נהנית מזיו השכינה והיתה מיוחדת בתכלית היחוד בא"ס ב"ה, ולזאת גם אחר התלבשותה בגוף הגשמי לעסוק בעניינים גשמיים שהן הנקראים מים רבים עכ"ז לא יוכלו לכבותה מלהיות תמיד בבחי' אהבה ותשוקה נפלאה לעלות וליכלל למעלה ואדרבה ע"י התלבשותה במים רבים הנ"ל יכולה להגיע למדרגה היותר גבוה מקודם שירדה לעוה"ז כאשר יתבאר וכו'. ועתה יש לכאוף"א יגיעות וטרדת הפרנסה לעסוק בענייני עוה"ז הגשמי, והוא בחי' מים רבים הנ"ל שנקראים מי נח שהוא בחי' נייחא דרוחא, לפי שע"י בחי' מים רבים הנ"ל מתעלית הנשמה למדרגה היותר גבוה מקודם התלבשותה שהיתה רק נהנית מזיו השכינה וכו' וכמארז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, לפי שהוא בחי' יתרון האור מתוך החושך דוקא שהוא בחינת אתכפייא סט"א ואתהפכא חשוכא כו' שכשעוסק כל היום בעניינים גשמיים בטרדת הפרנסה שהם הנק' חשך ומתבונן אח"כ בתפלה וכו'. וזהו טעות הבעלי עסקים שבדעתם שאין יכולים להתפלל כ"כ כמו היושבי אוהלים, כי אדרבה נהפוך הוא, שהם יכולים להתפלל

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

נג

אני נפסק מקדושתו ית"ש שאין אני יכול להתפלל בלא מחשבה זרה וכדומה, שנראה לו שאין לו דיבור של קדושה שתעלה תפילתו לו ית"ש, לא ייאש עצמו בכל זאת כי לא ידה ממנו נדח והטוב כי לא כלו רחמיו וחסדיו ואומר השי"ת וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון וכדאי וכו'. וכעין זה מצינו הענין במצרים דכתיב וישמע אלוקים את נאקתם וכתיב וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, וידוע שנאקה היא בלב לבד, ששמע ית' את תשוקת לבם לעובדו ית"ש כראוי בדיבור קדוש וכו', עכ"ל קנ"א. והיינו

ויתבאר הענין עוד בהמשך הדברים בע"ה.

וזה הענין נתגלה ע"י התפילה והזעקה של בני ישראל בעומק גלות מצרים, שנתחזקו באמונה גדולה וזעקו מעומק לבם אל ה' מתוך שפל מצבם, ועי"ז דווקא נתעורר אור הגאולה.

והרה"ק מראפשיץ זי"ע יסד לנו בזה יסוד גדול ונורא בשורש ענין התפילה, וזה לשון קדשו בביאור ענין תפילתם של ישראל במצרים: "ולכן אין לשום אדם מישראל לייאש את עצמו כלל וכלל ולא יאמר ח"ו

יותר כי יתרון האור הוא מתוך החשך דוקא וכו', ועיי"ש עוד באריכות גדולה ונפלאה בביאור ענין זה.

נא. ומן הנכון להעתיק כאן את כל לשונו הנפלא שם הנוגע לענייננו מאד: הנה כתוב בספרים שבגלות מצרים היה הדיבור בגלות שלא היה להם דיבור כראוי של קדושה, ולכן נקרא זמן יצי"מ פסח מלשון פה סח, ולהבין זה והלא כתיב ויזעקו ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה, נמצא שעלתה תפילתם השמימה לו יתברך שמו, ואיך אמרינן שלא היה להם דיבור של קדושה שיעלה לה'.

רק הענין ע"ד הכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וכו' לכלותם, ופירשו בספרים לשון תשוקה, שאף תשוקתן של ישראל אינו מואס השי"ת, וכתיב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך, ולכן אין לשום אדם מישראל לייאש את עצמו כלל וכלל ולא יאמר ח"ו אני נפסק מקדושתו ית"ש שאין אני יכול להתפלל בלא מחשבה זרה וכדומה, שנראה לו שאין לו דיבור של קדושה שתעלה תפילתו לו ית"ש, לא ייאש עצמו בכל זאת כי לא ידח ממנו נדח והטוב כי לא כלו רחמיו וחסדיו ואומר השי"ת וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון וכדאי.

וגם האיש הזה שהיא בשפל המדרגה מאד ונסתמין דבריו ואינו יכול לפתוח פיו כראוי לדבר לפניו ית"ש כלל, אע"פ כן ידע באמת שגם התשוקה הזאת שחפץ ומשתוקק לדבר ולהתפלל לפניו ית"ש כראוי אך שאינו יכול זה ג"כ רואה השי"ת וחושוב לפניו ית"ש, וגם יכול לעשות לעצמו שיחה ותפילה מזה בעצמו שיצעוק ויתחנן לפניו ית' שנתרחק כל כך מאיתו ית"ש שאין יכול לדבר כראוי ויבקש

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

בהעלם ממנו, למשל שנעשה בקשתו בכללות העולם הגם שבפרטות הוא מבקש להסיר הצער, ובאמת היא לטובתו או למרק עון או כיוצא וכו', כי אם בכוונת שאלתו שמצפה שיהיה נענה, אז מכניס גופניית בתוך שאלתו, שהיה ראון[יה] שיהיה רק ברוחני לתועלת השכינה ולא לתועלת עולם הזה, לכך הווי מסך מבדיל וכו', והאריך בזה, ודפח"ח, עכל"ק (בסו"ס בן פורת יוסף, ד"ה ונבאר פסוק וישא יעקב).

ואיתא בספר אמרי פנחס (ראש השנה, תפה) שהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע היה מזכיר את דברי התולדות הנ"ל, והיה מוסיף על זה בזה"ל: 'מען דארף האבין דיא תפלה אין העכערע עולמות', עכל"ק. והדברים נוראים, ואילולי מקרא כתוב ע"י הצדיקים האלו אי אפשר לאמרו.

התבוננות בכח התפילה הפועלת בעולמות העליונים

ונמצא שבעת עמידת האדם להתפלל הרי הוא מעורר בזה כוחות

שבכח האמונה יכול כל אחד להתפלל להשי"ת ולבקוע רקיעים בתפילתו כמו שהיה במצרים, וזה שורש ויסוד לכל לראש בשעה שבא האדם לעמוד ולהתפלל לפני בוראו.

התפילה צורך גבוה

והנה חוץ מפשטות ענין האמונה שביסוד עבודת התפילה, יש עוד עומק בענין האמונה אשר בשורש התפילה, והוא האמונה מצד מה שהתפילה צורך גבוה היא, שהוא אחד מן היסודות הגדולים ע"פ פנימיות התורה ובפרט בדרך הבעש"ט ותלמידיו זי"ע.

וזה לשון בעל התולדות זי"ע בשם מרן הבעש"ט הקדוש: "שמעתי ממורי ענין התפלה בח"ל, העיקר הוא האמונה שיאמין שהש"י מלא כל הארץ כבודו וכו', ועי"ז מעלה ומנשא רגלי השכינה וכו'. וגם יאמין מיד כשיצא מפיו נוסח התפלה מה ששואל מיד הוא נענה, וכי תימא הא לפעמים שלא מצא מבוקשו, הענין הוא שהוא

מאיתו ית"ש רחמים ותחנונים שיחמול עליו ויפתח פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו ית"ש שיהיה לו דיבור כראוי ויוכל להתפלל כדת וכראוי וכנכון ובודאי יעזרהו ית"ש.

וכעין זה מצינו הענין במצרים דכתיב וישמע אלוקים את נאקתם וכתוב וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, וידוע שנאקה היא בלב לבד, ששמע ית' את תשוקת לבם לעובדו ית"ש כראוי בדיבור קדוש, והם בעצמם ביקשו רחמים על דבר זה שנתרחקו מאיתו יתברך שמו וצעקו ע"ז לו ית"ש, וזהו שנאמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה, פירוש על עבודתו ית' שאינו כראוי, על זה צעקו לו ית"ש ושמע השי"ת ועזר להם, עכל"ק, עיי"ש עוד דברים נפלאים בזה.

ורינתו, ובכח התפילה שלו ירומם את העולמות העליונים אשר גבהו למעלה מהשגת אנוש, ובכך ידע לפני מי הוא עומד ומה גודל ויוקר העבודה המוטלת על שכמו ויתחזק בתוקף אמונתו להתפלל כראוי ולא לסוג אחור.

השכינה הקדושה היא המתפללת מתוך שפתיו של אדם

ובאמת יש לדעת שהעניינים הנעלים הנפעלים בעולמות העליונים אינם נפעלים על ידי האדם לפי מדרגתו, שהרי לאמיתו של דבר הוא אדם פשוט ואין בכוחו מצד עצמו לעורר אורות נעלים כל כך, אלא שהשכינה הקדושה היא בעצמה פועלת את כל המדרגות הנפלאות בהתלבשותה בתוך דיבורי האדם, עד שהשכינה הקדושה היא מתפללת

גדולים ונפלאים, מחד גיסא מעורר בעצמו כוחות גדולים הטמונים במעמקי הלב ע"י התחזקותו באמונה בחי עולמים ששומע לתפילתו בכל מקום ומצב, ומאידך גיסא מעורר כביכול כוחות גדולים למעלה למעלה, בסוד ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים (זוה"ק ח"ג ז, ב), ובשמים מצפים ומחכים לתפילתו כי צריכים לה בגבהי מרומים.

והנה מהתבוננות בענין זה עצמו צריך האדם להתחזק בתוקף גדול, ולא יתן לכל בלבולי היצר למנוע בעדו לשפוך את נפשו לפני ה', כי אע"פ שאינו ראוי ואינו כדאי הרי מחוייב גם הוא במצות 'לעבדו בכל לבבכם' שהוא ענין חיוב התפילה מן התורה כמו שכתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"א)^ב, ואם מוטל עליו חיוב גדול כזה משמעות הדבר הוא שהשי"ת יושב ומצפה לשמוע אל תפילתו

גב. וזה לשונו שם: א. מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם, מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה, ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה. ב. ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפלה, לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא, אלא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו. ג. אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכלתו ובכל עת שירצה, וכן מנין התפלות כל אחד כפי יכלתו, יש מתפלל פעם אחת ביום, ויש מתפללין פעמים הרבה, והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה, וכן היה הדבר תמיד ממש רבינו ועד עזרא.

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

והקב"ה מתפלל, ולכן יאמר האדם האמת שאין אני כדאי להתפלל מצד עצמי כנ"ל, מ"מ הקב"ה ברחמיו וברוב חסדיו כשיראה שאי אפשר לי מצדו להתפלל אליו כביכול יתלבש כנ"ל, והקב"ה בעצמו כביכול יתפלל עמי ויהיה עם פי בעת הטיפי ודיבורי בתפילתי, עכ"ל.

כח הדיבור הוא כח אלוקי ומצד זה יכול להתפלל

ועוד ענף יש בענין זה, שהרי ניתן באדם כוח אלוקי נפלא שהוא כח הדיבור, ואינו כח פשוט כלל וכל אילי נביות לא יצליחו לברוא מציאות של כח הדיבור כמו אצל האדם, רק מצד כח האלוקי המתלבש באדם יכול הוא לצרף אותיות ותיבות ולדבר דיבורים.

והנה מזה עצמו יבין, שאם נתן בו השי"ת כח אלוקי גדול כזה בוודאי שיכול הוא לפעול עמו גדולות ונצורות, וזה אחד מהאופנים שכתב הזרע קודש שם, וזה לשון קדשו: אופן הב', שיתן אל לבו יש בקרבי חלק אלוך ממעל כי נתן בי השי"ת נשמת חיים חלק אלוך ואבוא בתפילתי לדבק החלק אל מקור

והאדם נעשה כלי אל תפילתה ודיבוריה.

ובמו שאמר מרן הבעש"ט זי"ע: כאשר מתחיל האדם להתפלל, מיד כשאומר אדני שפתי תפתח השכינה מתלבשת בו ומדברת הדיבורים, וכשיהיה לו האמונה שהשכינה מדברת אלו הדיבורים בודאי תפול עליו אימה ויראה, וגם הקדוש ברוך הוא כביכול מצמצם את עצמו ושורה אצלו כמו שנאמר (שיר השירים ב, ט) מציץ מן החרכים מהאותיות שהם היכלות והוא הולך מהיכל להיכל, ובכל היכל דנין אותו אם הוא ראוי לכנוס, ואם היה האדם משים אל לבו שדנין אותו בעת שנפלה לו מחשבה זרה בודאי היה מתפלל בכוונה, רק שהוא שוכח שדנין אותו וכו', עכ"ל^ג (הובא בספר בעל שם טוב עה"ת, פרשת נח)^ג.

ובן כתב בספה"ק זרע קודש (ריש פרי יגש, בביאור כמה דרכים כיצד לעמוד בתפילה לפני ה'), וז"ל: אופן ג', יתן האדם אל לבו הנה אמרו חז"ל מנין שהקב"ה מתפלל וכו' (ברכות ז, א), וזהו על דרך שאמרו חז"ל במשה שכינה מדברת מתוך גרונו תמיד, כך כביכול השי"ת מתלבש בפה האדם לפעמים

ג. ויסוד הדברים הוא כבר בדברי האר"י ז"ל (שעה"כ דרושי קריאת שמע, דרוש ח') שכתב בשם הזוהר שאמרו 'צריך למעבד גרמיה עני בהדי שכינתא' שצריך האדם לעשות עצמו לפני שמו"ע כמו דל ועני להצטרף עם השכינה הקדושה הנקראת עניה ולעלות עמה.

וכל אות ממוצא אחר ממוצאות הפה, ומצטרפין אלו האותיות ברגע אחד, ומי הוא העושה להצטרף כן ומי הוא המצרפן, רק כי זה כח החלק הזה שיש בקרב האדם, עכל"ק.

שורשו, וכיון שיש בי חלק חשוב מאד כזה, בזה אני כדאי לבוא להתפלל לפניו ית"ש, כי החלק אלוך יתפלל לפניו ית"ש, כמו שאנו רואין שבכל תיבה ותיבה מצטרפין כמה אותיות,

ב.

עבודת אהרן הכהן כשראה את משה במצרים

צריך ביאור. ונראה בזה כי כשנגלה הקב"ה למשה רבינו בראשונה נגלה אליו בתוך הסנה, וביארו חז"ל (תנחומא שמות, יד) שהיה זה בבחי' עמו אנכי בצרה, והיינו שכיון שהיו אז כלל ישראל בצער גדול ונורא היתה גם השכינה הק' בצער ובשפלות כטעם 'בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי' (חגיגה טו, ב), וביותר שבאמת היה חסר למעלה עבודתם של בני ישראל וכביכול היה מציאות של העדר חיות, ובמצב זה היתה התגלות הראשונה למשה.

וראך ושמח בלבו, ענין החושן על לב אהרן

ובוודאי שכשבא משה רבינו למצרים היה נתון בצער עמוק מאד על צערה של השכינה, וכשנפגש עם אחיו אחרי שנים רבות שלא ראה אותו מן הסתם סיפר לו באיזה מצב נורא נמצאים כל העולמות ואיזה צער שורר בעולם מכוח גלות מצרים, ואהרן

ומצינו באהרן הכהן אשר הוא שושבינא דמטרוניתא (זוה"ק ח"א קנ, א) ומעלה את תפילותיהם ועבודתם של ישראל, שזכה למעלה הגדולה הזאת כיון שהשיג ענין זה שהקב"ה כביכול מצפה לנחת רוח שיגרום לו האדם ע"י מעשיו וע"י אמונתו בהנהגה האלוקית. כי הנה כשמיאן משה רבינו ללכת למצרים ואמר להשי"ת 'שלח נא ביד תשלח', אמר לו השי"ת 'הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו' (שמות ד, יד), ופירש"י שם 'לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב' (ומקור הדברים במסכת שבת קלט, ב). והיינו שכיון שהאמין אהרן בהנהגת הקב"ה בכל לבו ולא נתרעם כלל, ואדרבה הוסיף שמחה בלבו, זכה להיות הכהן הגדול המעלה עבודתם של ישראל למרומים, וניתן החושן על לבו.

ובעומק יותר נראה שעיקר הענין הוא מצד שמחת אהרן, וענין זה

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

ישראל הכתובים על החושן, שיהיו בזה האופן של 'לפני ה' תמיד', ויוכלו להתפלל כראוי בתוקף האמונה בכוח דיבורם והשפעתם למטה ולמעלה, ונעשה זה מכח מה שאהרן היה נושא את משפט בני ישראל על לבו, שכל משפטם ותהלוכותיהם של ישראל יהיו בבחי' לב אהרן שהאמין בה' ושמח בדרכיו, ועי"ז נתעלו גם ישראל לקבל הארה זו ולהתפלל באמונה גדולה.

ובזה יבוארו גם דברי המשנה (אבות פ"א מ"ב) שאהרן היה אוהב שלום ורודף שלום, ואמרו חז"ל (סנהדרין ו, ב; תנחומא הישן פר' חוקת) שהיה מטיל שלום בן אדם לחברו בלשונות של אהבה וחיבה. והנה במדבר היו ישראל עם רב מאד ובוודאי לא היה זמנו של אהרן כהנא קדישא בידו לעבור בכל גבול ישראל ולהשכיך שלום כל היום, אלא עיקר עבודתו היה באופן פנימי, שנכנס אל הקודש עם שמות בני ישראל על לבו הנאמן לה' מאד, ובזה האיר לכל ישראל שיהיו דרכיהם ישרות באמונה גדולה וביושר הלב, ונתקיים בהם 'לישרי לב שמחה', וממילא היו כולם אוהבים זה לזה בכח עבודת אהרן שושבינא דמטרוניתא המקרב את כנסת ישראל אל דודה^י.

אחיו שמע שיש כאן עכשיו מצב שצריך כביכול לגרום שמחה למעלה ולהתחיל לתת מעט נחת רוח שנחסר שם כל כך, ועל כן מיד נתחזק בכל לבו לגרום נח"ר לבוראו ושמח עם משה אחיו שמחה אמיתית מצד אמונה תמימה בהנהגת ה', ובזה גרם שמחה עצומה בעליונים עד שניתן לו מתנה זו גופא שתמיד יוכל להעלות את התפילות של ישראל ולגרום שמחה ונחת רוח למעלה בכח תוקף האמונה.

ואכן בענין החושן נאמר 'ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד' (שמות כח, ל), והיינו שמהות ענין החושן שניתן לו עקב שמחתו ואמונתו בדרכי ה', גרם לו שיהיה בבחינת 'לפני ה' תמיד', שהוא מציאות של תפילה באופן הראוי על דרך 'ואברהם עודנו עומד לפני ה' (בראשית יח, כב) שהיה ענין של עמידה לתפילה, וכן הוא הלשון השגור בפי חז"ל על התפילה שיחשוב שהוא כעומד לפני המלך.

אהרן הכהן פועל בכל ישראל אמונה וכח התפילה

ולא לו לבדו נעשה הענין הזה, אלא זכה לעצמו וזיכה לכל כלל

נד. ובאמת ידוע שהשי"ת נקרא 'כהן דלעילא', ואהרן הכהן הוא השתלשלות מבחי' הכהן גדול הנמצא בעליונים, וממילא מה שנאמר על אהרן 'וראך ושמח בלבוי', הוא נדרש גם על השי"ת עצמו, אשר רואה את צערו של האדם ועגמת נפשו, ורואה שמאמין באמונה שלמה ומתחזק, ובזה נעשה 'שמח בלבוי'.

ג.

התעוררות כח האמונה בבחי' בית המקדש

ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי למען ידעון כל עמי הארץ את שמך ליראה אותך כעמך ישראל ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה אשר בניתי' (שם, מא-מג).

בוודאי כשבא האדם אל בית המקדש והתפלל, או גם שנזכר לפני תפילתו ממקום שער השמים, בוודאי לא היה צריך לעבוד ביגיעה להשיג תוקף אמונה, כי ראה בעיניו וחש בלבו את גודל הדרת השראת השכינה במקום זה, ולבו עלה על גדותיו בשיר ושבח והלל והודיה לה' אלוקיו, והוא גופא טעמא שהיה בית המקדש מקום מרכז וקוטב התפילות, כי ע"י כבוד ה' שנתגלה בבית הקדוש הזה היו מתפללים בטבעיות וברגילות באמונה גדולה. אבל בזמננו זמן הגלות אשר מפני חטאנו גלינו מארצנו ונשתלחה יד בבית מקדשנו, ואין אנו יכולים להראות בבית הגדול והקדוש שנקרא שם ה' עליו, אזי צריכים אנו להתחזק באמונה גדולה ע"י בחינת בית המקדש הרוחני, ואף שיש חושך גדול והסתר פנים עכ"ז צריכים להתחזק בתוקף האמונה ולחפש עצות לזהי'.

ונמצא שבגשת האדם אל הקודש אל עבודת התפילה, צריך הוא להקדים התעוררות כוח האמונה בלבו, כדי שיוכל להתפלל כראוי, ויש לבאר כמה נקודות בענין התעוררות והכנה זו.

הנה בית המקדש היה מקום מיוחד לקבלת תפילותיהם ועבודתם של ישראל ואף של כל יצורי עולם, ויעקב אבינו כבר אמר על מקום המקדש 'וזה שער השמים', וביותר נפעל הדבר בעת גמר בנין בית המקדש, שהתפלל אז שלמה המלך אל השי"ת על דבר זה, ככתוב בספר מלכים (א' ה, ח, כח-ל): 'ופנית אל תפלת עבדך ואל תחניתו ה' אלקי לשמוע אל הרנה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל לפניך היום. להיות עינך פתוחות אל הבית הזה לילה ויום אל המקום אשר אמרת יהיה שמי שם לשמוע אל התפלה אשר יתפלל עבדך אל המקום הזה. ושמעת אל תחנת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע אל מקום שבתך אל השמים ושמעת וסלחת'. וכן התפלל שם אפילו על תפילות אומות העולם: 'וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך וגו' ובא והתפלל אל הבית הזה. אתה תשמע השמים מכון שבתך

נה. ואדרבה בזמן הגלות מתגלה שעיקר ענין התפילה הוא אז, והרי זה כעין מה שנתבאר לעיל בחילוק שבין תפילתו של צדיק ובן עליה לעומת תפילת האדם

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

ובל איש ישראל יש לו חלק ושורש בתורה, וכדורשי רשומות שהיו אומרים שתיבת ישראל נטריקון יש ש"שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה, שכל אחד משישים רבוא ישראל שהם שורשי כל נשמות ישראל בכל הדורות יש לו חלק ואות בתורה. לכן יכול כל אחד להניח את עצמו באותיות התורה במחשבתו ורצונו, ובמקום שנמצא מחשבתו של אדם שם הוא כולו (בן פורת יוסף פר' ויחי בשם הבעש"ט), ונמצא שלוקח את הכוח האלוקי אשר בו שהיא בחי' השכינה המתלבשת בו כמבואר לעיל, ומדביק זה הכוח האלוקי בשורשו שהוא התורה אשר היא מחשבתו ורצונו של הקב"ה¹¹, וכזה הוא נמצא ממש בין בדי הארון במקום השראת

ארון הברית וכח התורה הם שורש ביהמ"ק ועי"ז מקבלים כח להתפלל

והגדולה שבצעות להשגת האמונה הוא בכח התורה, שהוא באמת בחי' בית המקדש. כי הנה נודע שמקום השראת השכינה היה בין בדי הארון (תנחומא ויקהל, ז), שארון הברית אשר בתוכו הלוחות היה עיקר בית המקדש, וכל המשכן נקרא על שמו 'משכן העדות', ונמצא שהלוחות וספר התורה אשר שם משה בארון הברית הם היו עיקר רוחניות המשכן וביהמ"ק, וכח זה של התורה לא נחרב לעולם, ואף הארון עצמו נגזז כדברי חז"ל (ימא נב, ב) ולא שלט בו החורבן, ויכול אדם להתדבק בכח הארון והתורה שהם שורש בית המקדש.

הפשוט, כן יש מעלה מיוחדת בתפילה בזמן הגלות לעומת התפילה בזמן שביהמ"ק קיים, והבן היטב.

11. והוא היחוד הנפלא ביותר ששייך בעולם, כמ"ש בעל התניא זי"ע (לקוטי אמרים פ"ה): ולתוספת ביאור באר היטב לשון תפיסא שאמר אליהו לית מחשבה תפיסא בך כו', הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו, והמושכל נתפס ומוקף ומלוּבש בתוך השכל שהשיגו והשכילו, וגם השכל מלוּבש במושכל בשעה שמשגו ותופסו בשכלו, ד"מ כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה, הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלוּבש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא, שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך, ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו מכל מקום מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא שאם יטעון זה כך וזה כך יהיה הפסק כך, הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקדוש ברוך הוא דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות

הודו לה' קראו בשמו לפני
התפילה בבחינת כח הארון

ובזה יתבאר טעם הדבר שלפי נוסח ספרד - וכמנהג האריז"ל ותלמידי הבעש"ט - אומרים הודו לה' קראו בשמו לפני ברוך שאמר, שלכאורה אין לו הבנה, והא ברוך שאמר הוא כעין ברכה והקדמה לפני שמתחילים לשבח את השי"ת בשבחות ובזמירות, ואמאי לא נכלול גם את התשבחות של הודו לה' בברכה זו ולא נאמר ברוך שאמר לפני שמתחילים הודו.

והענין בזה הוא, כי הנה שבח הזה של הודו לה' קראו בשמו יסד דוד המלך בעת שהביאו את הארון לירושלים שיזמרוהו הלויים בכל יום לפני ארון ברית האלוקים^ט, כמבואר בדברי הימים א' פרק ט"ז. ואמרו

השכינה, ומקבל את כוח האמונה ע"י כוח התורה.

וזה כוונת הגמרא (ברכות ח, א) 'מיזם שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד', כי ע"י ארבע אמות של הלכה אפשר לבוא לבחי' בית המקדש, ובזה האופן יכול להתפלל כראוי כנ"ל, ולכן אמרו בברכות שם שמהאי טעמא קבע אביי את מקום תפילתו בבית המדרש מקום לימוד התורה, וכן רב אמי ורב אסי לא הוו מצלי אלא ביני עמודי דהוו גרסי, כי ע"י התורה אפשר לבוא לבחי' בית המקדש ותוקף האמונה המביא לעבודת התפילה נכון^י. והוא הדבר אשר אמרו בירושלמי (ברכות פ"א ה"א) שקורין קריאת שמע בבית הכנסת כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה דווקא^י.

הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה, עכל"ק.

וז. ואפשר לומר שגם זה נכלל בדברי המשנה 'כיון את לבו כנגד בית קדשי הקדשים', והיינו שימצא את הדרך להתקשר עם כח ביהמ"ק, ורק בכח זה יכול לעמוד ולהתפלל.

גח. ויש לרמז ענין הקדמת התורה לתפילה גם בתפילת שלמה המלך ע"ה בעצמו, שאמר 'לשמוע אל הרנה ואל התפלה', ופירשו בספה"ק (ראה צדקת הצדיק אות רג) שבתביבת 'רנה' יש גם משמעות של לימוד התורה, וגם היא נקראת שבחו של מקום הקודמת לתפילה. ונמצא שבתפילת שלמה על ביהמ"ק כבר נרמז גם לעת אשר אין לנו בית המקדש, שנוכל לעורר כוח הביהמ"ק ע"י הקדמת תורה לתפילה.

נט. ולפי דעה אחת בחז"ל גם הפרות שנשאו את הארון אחר שנשבה בידי הפלישתים להשיבו אל ישראל שרו שירה זו (בראשית רבה נד, ד, ועיין ע"ז כד, ב), והיינו שיש לשירה זו שייכות מיוחדת לענין הארון.

מהות התפילה - זעקת בניי במצרים

את התמיד עם הארון, שע"י כח התורה והשראת השכינה בין בדי הארון יכולים להזדכך כמו ע"י קרבן התמיד, ונעשים בזה כעומד לפני ה' כראוי באמונה גדולה כמבואר.

והעולה מזה שאמירת הודו באה כהקדמה לפני שפותח את פיו בתפילה, כי ענין הודו הוא כענין התקשרות עם כח התורה המונח בארון, וע"י זה מתחבר למקום המקדש ויש בכוחו להתאחד עם דיבוריו ולהתפלל כראוי בבחי' התלבשות השכינה בפיו כנ"ל, ולכן אין אומרים ברוך שאמר לפני הודו, כי כל ענין הודו הוא כהקדמת כח התורה וכח הארון עוד לפני התפילה^ס, כדי שנוכל לעמוד כראוי בשעת התפילה.

חז"ל (סדר עולם פי"ד) שהיו אומרים שיר זה בשחר ובערב, בשחר היו אומרים הודו לה' קראו בשמו וגו', עד אל תגעו במשיחי וגו', ובין הערבים היו אומרים שירו לה' כל הארץ וגו', עד ויאמרו כל העם אמן והלל לה'. וכן היה שנים רבות עד שהביאו את הארון למקומו בבית עולמים. ונמצא שזימרו את השבח הזה לפני הארון בעת הקרבת התמידין, בשחר ובין הערבים. ו**קרבן** התמיד היה עניינו לזכך את ישראל באפן תמידי, שיהיו ראויים תמיד לבוא לעמוד לפני המלך, כמו שאמרו במדרש (במדבר רבה כא, כא) מעולם לא היה אדם בירושלים ובידו עון, כיצד תמיד של שחר מכפר על עבירות שבליה ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום. והיינו ששירה זו של הודו היה עניינה לקשר

ד.

כח הציצית והטלית כהכנה לתפילה

הקב"ה לישראל לפני מתן תורה ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי' (שמות יט, ד), ודרשו חז"ל בזה (ספרי דברים, פיסקא שיר) שזה כוונת הפסוק (דברים לב, יא) 'כנשר יעיר קינו

ועוד ניתן לנו כמה עבודות שבידם להעלות אותנו אל דרך התפילה הראויה. כגון מצות ציצית שנהגו ישראל להתעטף בטלית גדול בשעת התפילה, והרי זה מעין מה שאמר

ס. ואכן שירת הארון קדמה לבנין בית עולמים כמבואר בסדר עולם שם, וממילא קדמה גם לתפילת שלמה על ביהמ"ק, והרי זה ממש כעין בחי' התורה והכנה הראויה הבאה לפני ענין מקום המקדש שהוא מקום קבלת התפילות ושער השמים, והבן.

אחד השיחים, כמו שכתוב 'ויקרא מלאך אלוקים אל הגר וגו' אל תיראי כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם' (בראשית כא, יז), ואמרו חז"ל (מדרש תהלים, ה): אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אדם שהוא עתיד להמית בניך בצמא אתה מעלה לו את הבאר וכו', אמר להם הקדוש ברוך הוא עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להן איני דן את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר באשר הוא שם, ולא כשעה שהוא עתיד להיות שם, ע"כ. ולכן מתעטפים בטלית דווקא כעטיפת ישמעאלים, להזכיר את בחינת 'באשר הוא שם' לעורר זכותם של ישראל בכל מצב אשר הם נמצאים, עכת"ד הספה"ק.

ולפי דרכנו מבואר הדבר היטב, שצריך האדם להתחזק לפני תפילתו באשר הוא שם, ולדעת שהשי"ת מצפה לשמוע את קולו הרבה יותר ממה ששמע לקול ישמעאל, וע"י מצות עטיפת הטלית מתעורר אצלו אמונה זו ויכול לדבר דיבורים לפני המלך.

מצות תפילין כחותם על לבך

ואחר כך מניח את התפילין, שעניינם לשעבד בפועל את הגוף, ובעיקר את הלב והמוח לעבודתו יתברך שמו. וידוע אשר בזוהר הקדוש (ח"ג נד, ב; ק, ב; תיקו"ז יח, א, ועוד) דרשו

על גוזליו ירחף, כמו שכתב רש"י בשמות שם: 'כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בנייהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורה על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורה על גביו, לכך נותנן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני' וכו'.

והטלית והציצית הוא ממש כענין זה, כי ידוע סוד הטלית שהוא מצד אור המקיף (שער הכוונות דרושי הציצית, א), ואור המקיף הוא השומר את האדם מן החיצונים והקלי' כנודע, והרי זה ממש כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף (וכן נהגו לומר פסוק זה בנוסח לשם יחוד לפני עטיפת הטלית), כמו אמא החופפת על בניה להצילם מכל רע, כן פועלת השכינה על האדם ע"י הטלית כח של אמונה, שיכול להתעטף ולהבדיל את עצמו מכל המולת עולם הטבע ולהתקשר ולהתדבק בבוראו בהתייחדות נפלאה, ועי"ז יכול להתפלל כדת וכנוח.

שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם

ויומתק מאד עומק הענין, ע"פ מה שביארו הספה"ק בענין הטלית, שצריכים להתעטף בה כעטיפת ישמעאלים, כי בישמעאל מצינו שריחם עליו השי"ת ושמע את קול הנער כשהשליכה אותו אמו תחת

הנ"ל, והוא ענין היציאה שיצא האדם מן המצרים הפרטיים שלו, והיינו שיפסיק להיות שקוע בטירדותיו ומניעותיו אלא יאמין בכל לבו בהנהגת ה' ויתנהג בבחינת 'ושמח בלבבו' הנאמר באהרן, וישבח ויודה לה' בזמירות ושירות על כל הטוב אשר עשה עמו. ובזה הוא מכניס שמחה גדולה ועצומה למעלה^{סא}. והגם שיש תפילה הנקראת 'תפילה לעני' שהוא בטרונאי ובקובלנא (עיין זוה"ק ח"א קסח, ב), והקב"ה מאזין מאד לתפילה זו היוצאת מלב נשבר, אבל יותר טוב לאדם שיתרומם ויתעלה ממצבו, ויחשוב על צער השכינה

את הפסוק 'שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה' (שיר השירים ח, ו), על מצות התפילין, שהיא ממש בחי' החותם והקשר בין כנסת ישראל ודודה. והיינו שכמו ששני אוהבים מתאחדים זה בזה בדבקות גדולה כל כך עד שנרשם אצל כל אחד מהם רושם וחותם של אוהבו, כן ממש כשהאדם מניח תפילין הוא מתחבר ומתקשר עם השי"ת בקשר נפלא.

התעלות האדם למעלה ממצבו

וענין נוסף יש כהכנה לתפילה והוא בעצם ענף נוסף מענין האמונה

סא. ומה מאד מתקו דברי הרה"ק בעל קדושת לוי בענין זה, וזה לשון קדשו (בפרשת שמייני): ולפי זה נאמר בכוונת הכתוב (ישעיה סא, י) שוש אשיש בה', כי שלמה המלך עליו השלום אמר (משלי י, א) 'בן חכם ישמח אב', ואנו נקראים בנינים למקום (דברים יד, א; אבות פ"ג משנה יד), נמצא כשהצדיק עובד את ה' אזי כביכול השם יתברך מקבל תענוג מאדם הזה. והנה דרך משל, לאב שיש לו בן, והבן ההוא לא יחסר לו כלל, שהון ועושר בביתו, והאב יש לו מזה תענוג שהולך לבנו כאשר לבו חפץ, והנה להבן ההוא שנתן לו השם יתברך כל טוב, אין לו תענוג מזה שנתן לו השם יתברך רב טוב וברכה, רק התענוג הבן ההוא הוא מה שהאב יש לו תענוג מאתו, זהו שמחתו תענוגו. כך הצדיק העובד את ה' ומוכן לרב טוב הצפון לו לעתיד לבוא, אך החדוה והשעשועים שלו שהשם יתברך יש לו תענוג מעבודתו. וזהו 'שוש', כלומר שאני שוש בשמחה רבה, מחמת אשיש בה', שאני מביא שמחה בה', בשביל זה אני שמח שמחה רבה, שזכיתי לכך להביא חדוה להשם יתברך, קרוץ מחומר כמוני ישמח את הבורא ברוך הוא אשר ידו בכל משלה. והנה הטעם מה שהשם יתברך מקבל תענוג מעבודת האדם יותר מאלף אלפי אלפים כתות מלאכים שעובדים אותו, כידוע ש'יצר לב האדם רע מנעוריו' (בראשית ח, כא), ומיד 'לפתח חטאת רובץ' (שם ד, כז), ואף על פי כן כשאדם פונה עצמו מכל עסקיו, ומתחיל לעבוד את הבורא בשמחה ובלב שלם לעשות נחת ליוצרו, ומתגבר על יצרו שלא לילך אחר תאוות לבו, אזי השם יתברך יש לו תענוג גדול, במה שהוא מכניע את היצר הרע לעבוד את השם יתברך בלב שלם.

להיות מלאך קדוש, וכן אמרו בגמרא שמ' וס' שבלוחות בנס היו עומדין, והדבר מפליא עד מאד, שדווקא באותיות אלו שהם חלק הרע של הס"מ כנודע נעשה נס גדול כזה בשעת מתן תורה. ונראה מכל זה שבוודאי יש בו ענין וחלק קדוש העושה את מלאכתו בבריאה, אלא שעדיין לא עמדנו על סוד זה.

והמעט שאפשר לבאר בזה, כי הן אמת שמה"מ הוא כולו רע וגורם לבני אדם נפילות נוראות ואימות, אבל הנה אם נצייר לעצמנו שלא היה היצה"ר או שלא היה מתגרה כ"כ בבני אדם, והרי חלק הארי של עבודת ה' היה נחסר מאיתנו, שהרי כל עיקר הנסיונות ופתויי היצה"ר הוא רק ע"מ שיתגבר האדם בחילא יתיר על הנסיון, ואדרבה עוד יתעלה יותר ע"י עמידתו בנסיון, ויבוא למדרגות נשגבות ונעלות.

בניצוח להיצה"ר מביא שמחה עצומה להשי"ת

והיותר עיקר בזה, שע"י שמנצח את היצר הרי מביא כביכול שמחה עצומה לאביו שבשמים, שהאדם בעל הבחירה התגבר על כל המניעות ובחר בטוב ובחיים. וכל זה לא היה נעשה אילולי מלאכתו של היצר הרע, וכמו שביאר בזה הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל פר' וישלח): והנה שרו של עשו הוא הס"מ

הקדושה ובאיזה אופן יוכל הוא להביא שמחה למעלה במרומים.

ואע"פ שבאמת לפעמים האדם הוא כבגדים צואים ומשוקע בשפל המצב, בין ברוחניות ובין בגשמיות, וחושב איך אוכל לבוא אל המלך בלבוש שק, אבל ידע ויאמין שהקב"ה אוהב כל איש ישראל כאהבת האב לבנו יחידו, ובוודאי אם היה האב רואה שרוצה בנו בכל לבו לצאת ממצבו השפל, ולחזור להיות חותם על לבו ועל זרועו, בוודאי יש לאב שמחה נפלאה מעצם הדבר שהבן רוצה וחפץ בזה, וממילא מיניה וביה כשרוצה האדם לחדש ימיו כקדם ולשוב אל ה' בזה גופא מעורר שמחה גדולה למעלה, ושוב יכול לחזור ולהיות אהוב אצל אביו, ובזה עצמו ירגיש קרבת ה' גדולה עד שיראה למפרע שכל מה שעבר עליו היה מאת ה' והכל היה לטובה.

כל דרכי ה' הם לטובה אפילו בבחי' מלאך המות

ואפשר הרבה להתבונן בענין זה שכל מה שעושה השי"ת הוא לטוב גמור, אף שעכשיו נראה ההיפך ממש. וכגון בענין מלאך המות הוא הס"מ, אשר בוודאי הוא יצר הרע הוא מלאך המות שהביא מיתה לעולם, וגורם לנו נסיונות עצומים אשר כמעט אי אפשר לעמוד בהם. ובכל זאת כתבו הספה"ק שלעת"ל יתהפך מה"מ

קדוש. ובעומק יותר אפשר לקחת מזה הבנה לכל מהלכי החיים, שאף שבאים על האדם צרות רבות ורעות ברוחניות או בגשמיות, בוודאי יש כאן הנהגה אשר לטובה כוונתו, ומאיתו ית' לא תצא הרעות, כמו שרואים אפילו בשורש הרע שהוא מלאך המות, כמבואר.

ענין איוב וטעות

וברבר זה נכשל איוב, כי איוב היה באמת ירא אלוקים וסר מרע כמו שהעיד עליו הכתוב, ולכן לא הצליח בשום אופן להבין מדוע באו עליו כל הרעות האלו, ונכשל בלשונו ובאה בטענה כלפי הקב"ה והטיח דברים כלפי מעלה, וכל רעיו לא יכלו לנחמו. אבל באמת הסוד הזה שלא ידע איוב הוא גלוי היום לכל, כמו נכתב בספר איוב בפירושו שרצה השי"ת לנסות את איוב ולהגדילו ולכן הסכים על כל נסיונות השטן, ועיין במסכת בבא בתרא (טז, א) שנטה הקב"ה אחר איוב להחשיבו יותר מאברהם אבינו, והשטן נתכוין בזה לשם שמים עיי"ש, ועכ"פ ברור הדבר שהשי"ת רצה להעלותו במעלות ולבחון את נאמנותו, ולא עמד בנסיון. ואנו אין לנו להיות כאיוב, אלא להבין את עומק סתרי השגחה העליונה ולהאמין שהכל לטובה, ולעסוק בשירות ותשבחות להודות לה' תמיד.

הוא היצר הרע הוא השטן, שנברא להסית האדם ולהסירו מדעת יוצרו כי לכך נברא. אמנם אף על גב שלכך נברא אין חפץ המלאך הזה באמת שישמע האדם לקולו לעשות הרע, רק הוא מחויב לעשות פעולתו ולהדיחו, והאדם יתחזק וילחום כנגדו ויכבוש אותו, וזה תכלית בריאתו כי לא בראו היוצר ברוך הוא כאופן אחר כי מאתו לא תצא הרעה רק כמשל הזונה עם בן המלך הנוכר בזוה"ק (ה"ב כסג, א) וכתוב שם כי אם ישמע בן המלך לזונה המסיתו במצות המלך וירבק בה אין מזה נחת רוח להזונה, רק כשמתגבר בן המלך וגוער בה ודוחה אותה במהמורות לא תקום אז מתעורר נחת רוח לאביו המלך ומשלם שכר לבנו, וגם להזונה מיטיב בעבורו שעשתה רצונו להסיתו ולא יכלה לו ונעשה נחת רוח להמלך, וכן הנמשל להיצר הרע הנם שמפתה את האדם, מכל מקום אין חפצו ברשעים המקשיבים לקולו. ולכן אמרו (בבא בתרא טז, א) יורד ומסית עולה ומקטרג. אכן אז נעשה פעולתו באמת כשמפתה לאדם ולא יכול לו ונתעורר נחת רוח ליוצרנו ואז גם היצר הרע לוקח שכרו משלם בעבור שהוא גרם הנחת רוח, עכלה"ק.

ובזה תבין את חלק הקדושה שיש אפילו ביצה"ר מלאך המות, ולכן לעת"ל יגבר החלק הקדוש הזה שבו וכולו יתהפך להיות מלאך

ה.

שבחו של מקום כהכנה לבקשת צרכיו

מיד כשיצא מפיו נוסח התפלה מה ששואל מיד הוא נענה, וכי תימא הא לפעמים שלא מצא מבוקשו, הענין הוא שהוא בהעלם ממנו, למשל שנעשה בקשתו בכללות העולם הגם שבפרטות הוא מבקש להסיר הצער, ובאמת היא לטובתו או למרק עון או כיוצא'. וכבר נתבאר לעיל שענין זה הוא הגורם שתתקבל התפילה, כי כיון שמאמין בזה בכל נפשו ומתפלל באופן הזה, שש ושמה רוכב ערבות לשמוע אל רינתו ואל תפילתו וכנ"ל.

ובכר אמרו בגמרא (נדה לא, א): דרש רב יוסף מאי דכתיב אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהן התחיל מחרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני, והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו לעולם אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו, ע"כ. ומכאן אתה למד שלא יהא בעל הנס כמי שאינו מכיר בניסו, וגם כשנרמה לו שלא נתמלאה בקשתו וכיו"ב יודה וישבח לה' ויאמין בכל לבו שנתמלאה בקשתו כפי רצון העליון, והרי הוא כעבד שנוטל פרס מרבו.

ובוא וראה שכן הוא בסדר התפילה עצמו, שהרי אמרו חז"ל (ברכות לה, א) אמר רבי חנינא ראשונות] - ג' ברכות ראשונות של שמו"ע] דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו. והיינו שהברכות הראשונות הם השיר והשבח שמשבח את בוראו, וזה כמו דרך והכנה לענין התפילה של בקשת צרכיו. והנה, אם לא היה מקדים שבח בוראו לא היה יכול לעמוד ולבקש על עצמו, כי מי הוא שיכול לבוא אל המלך ולבקש ככל העולה על לבו, אבל אם מקדים לזה את האמונה והתוקף בשבחו של מקום ובדרכי ההנהגה העליונה, אזי מתגלה בזה שהוא בן אהוב למקום והוא מבין את סוד התפילה ועומקה, ובזה יכול לבקש את צרכיו באין מפריע.

עבד שמקבל פרס מרבו

וגם בסופה של התפילה מתגלה ענין תוקף האמונה בכוחו של האדם, שהרי ברכות אחרונות דומה לעבד שקיבל פרס מרבו והולך לו, והיינו שנקטינן שבוודאי קיבל פרס ונתמלאו משאלותיו, והרי זה כדברי מרן הבעש"ט המובאים לעיל 'וגם יאמין

מהות התפילה - זעקת בני" במצרים

השמחה שלהם מעבודתם התמידית, שהרי כסדר צריך האדם להתגבר על נסיונות ולעשות מלחמה עם מניעות שונות וכיו"ב, וזה עצמו גורם לו שתמיד הוא דבוק בעבודת ה' אשר עוז וחדוה במקומו.

להתאזר בגאות וקדושה שיש בכוחו להתפלל

וממילא ברור הדבר שאסור לו לאדם ליפול ח"ו בענווה פסולה המרפה את ידיו מעבודה הנרצית בעליונים ובתחתונים, וצריך להתחזק ולהאמין בכח תפילתו שהשי"ת יושב ומצפה לשמוע את קולו. וזה שאנו אומרים בברכת אהבה רבה וקרבנתנו מלכנו לשמך הגדול ואיתא מהאריז"ל שיש לכוון שם על זכירת מתן תורה, כי לפני עבודת התפילה יש לו לאדם לזכור את גודל מעלתו, ואת אהבת ה' אליו שנתן לו התורה ובחר בו לעם סגולה^{סב}, ובזה יגבה לבו בדרכי עבודת התפילה לעמוד כראוי לפני המלך.

ובכל שמתגבר והולך זמן הגלות, והשכינה הקדושה שרויה בצער גדול בתוך הסנה, הרי נראה

עוז וחדוה במקומו

וצריך לחזור שוב על נקודה עמוקה זו, שהשי"ת יושב ומצפה שיאמין האדם בתפלתו, ומצפה לתפילה עצמה שתפעול שמחה ונחת רוח בשמים, וכאמור לעיל שהשי"ת אינו אומר לאדם מי שמך להתפללי ח"ו, אלא כל תפילה של כל אדם חשובה מאד מאד ומאירה בכל העולמות, ואם האדם שמח בחלקו שנתן לו ומאמין בכח פעולותיו ובדרכי הנהגת ה' מעורר בזה שמחה גדולה ונפלאה.

ובענין אור חוזר מתעורר גם עליו שמחה תמידית, שהרי השי"ת עוז וחדוה במקומו, וממילא כל מה שעושה האדם בדרכי עבודת ה' ובפרט בענין התפילה הרי הוא מתדבק במקור השמחה, ונשפע עליו שפע של אור ושמחת תמיד. ומהאי טעמא רואים אשר בכלליות כלל ישראל הם אנשים מלאים בשמחת החיים, ולכאורה הרי הם מלאים הגבלות ואיסורים שונים, וגם נאסר עליהם ליהנות מתענוגי עוה"ז בלא גבול, ומה מקור שמחתם. ובוודאי נובע כוח

סב. ובאמת אמירה ותפילה זו גופא גורמת לבחירה מחודשת, כמו שכתב השפת אמת (פר' בלק תרמ"ג): וכן בפסוק הן עם כלביא יקום, פירוש שיש לבני" התחדשות בכל יום, כמ"ש אשר כו' מצוך היום, בכל יום כחדשים. וכמו שבני" מקבלין מלכותו ית' בכל יום כן הקדוש ברוך הוא בוחר בבני" בכל יום כמ"ש הבוחר בעמו ישראל ולא אשר בחר רק בכל יום מתחדש אהבת ה' לבני", ואין שום אומה [שיש] להם כח בהתחדשות רק בני", ולכן אין שייך לקלל אותם כי בכל יום מתחדש להם בחירה חדשה כנ"ל.

מהות התפילה - זעקת בני במצרים

לשבור המניעות בכח גדול וביגיעה רבה, כל אלו רואה השי"ת ושמח בלבנו, ומצפה ומשתוקק לעבודתנו ותפילתנו.

בחוש שכל קיום ישראל היום בגלות הוא רק למען אלו הנח"ר הקטן שיכול האדם לתת בתפילתו ובהתגברותו, בפרט שאין לנו ביהמ"ק ואנו צריכים

קהל חסידי קאסוב

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

כס"ד

הזמנים לימי הפסח הבעל"ט בצל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שבת פרשת צו - ערב פסח

מנחה ערש"ק: 6:50
עריכת השולחן [אחר ברכת המזון]: 10:30
שחרית יום שב"ק: 7:00
סוף זמן אכילת חמץ: 10:33
סוף זמן ביעור חמץ: 11:47

יו"ט פסח - זמן חרותינו

מנחה שבת - ערב יו"ט: 7:15
מעריב ליל א' של יו"ט: 8:15

כ"ק אדמו"ר שליט"א ישא מדברותיו בין מנחה ומעריב

שחרית יום א' וב' של יו"ט: 9:45
מנחה יום א' וב' של יו"ט: 7:15

אחרי מנחה יום א' ידרוש הדב"ן הרה"ג ר' ישכר רובין שליט"א

ספירת העומר ליל ב' בביהמ"ד בשעה 3:00

שחרית בכל יום מימי חוה"מ: 9:00

עריכת השולחן יום ד' [ב' החוה"מ] בשעה 9:00

שביעי של פסח

מנחה ערב שבת ויו"ט: 7:20
שחרית שביעי ואחרון של פסח: 9:30

עריכת השולחן ליל שביעי של פסח: 11:00

מנחה ונעילת החג: 7:10